

TT

TEDENSKA TRIBUNA

20
din14 STRANI CLANKOV IN SLIK
Z VSEH PODROČIJ POLITIKE, ZNANOSTI,
UMETNOSTI IN RAZVEDRILA

Bodočnost naše Zemlje

ATOMSKA VOJNA PROTI VESOLJU

Ob vesteh, ki so se pojavile v svetovnem tisku, je angleški astronom prof. John Reginald Ross izjavil, da se mora človeštvo pripraviti za atomsko akcijo proti vesolju. Ta učenjak pritrjuje mišljenju, da zna v bodočnosti kak Hermes ali drugi asteroid (mali planet) zahteti v bližino naše Zemlje, kar bi privedlo do trčenja in do velikih katastrof na naši Zemlji. Prof. Ross predlaga, da bi zgradili vesmirske rakete, ki bi v bližajoče se asteroide izstrelila velike količine atomske energije in jih tako poglajale spet v vesolje.

Za kaj pravzaprav gre? Ali je naša Zemlja v resnici ogrožena? Resnica je, da se ji je 30. oktobra 1937 asteroid Hermes približal na razdaljo 805.000 km, kar je za astronomske pojme zelo majhna razdalja. Če bi prišlo do

trčenja Zemlje s Hermesom, bi to povzročilo samo lokalno katastrofo na enem delu zemeljske površine, ker je Hermesova masa relativno majhna: njegov premer znaša 1500 metrov, težak pa je okoli pol milijarde ton.

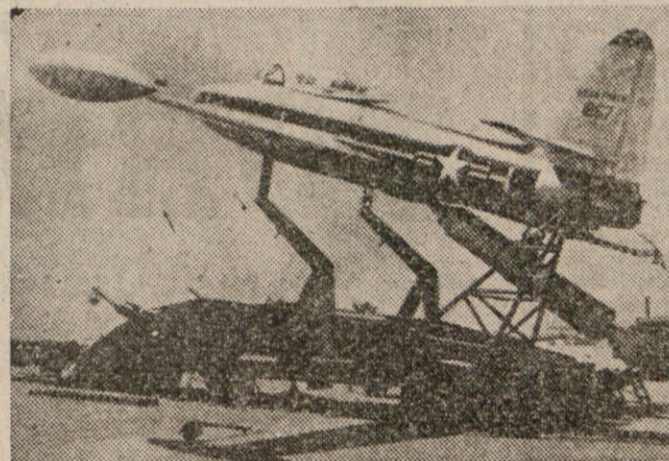
V vesmirskem razmerju je masa teh malih planetov tako neznatna, da ne more vplivati na gibanje velikih nebesnih teles. Večji planeti kot Jupiter, Saturn in drugi lahko s svojo veliko maso znatno vplivajo na premikanje asteroidov, lahko pa jih celo poženejo v našo atmosfero. Nekateri astronomi pravijo, da so meteoriti, ki česče padajo na Zemljo, pravzaprav delci asteroidov. Tako naj bi bil veliki sibirski meteorit, ki je padel na Zemljo 1. 1903, miniaturni planet, kot je n. pr. Hermes. Sibirski meteorit je opustošil ogromen predel gozda, za seboj pa ni pustil prav nič mase, ker je ob padcu na Zemljo — eksplodiral.

Ce se bomo vojskovali z vesoljem, bomo morali pričeti z atomskim napadom na asteroide, kadar bi se ti preveč približali naši Zemlji. Če bi asteroid Hermes padel na Zemljo, bi napravil mnogo večjo škodo kot meteorit 1. 1903 v Sibiriji. Potemtakem ni izključeno, da bo vodila znanost v bodočnosti atomsko vojno z vesoljem, ne samo proti Hermesu in drugim relativno velikim asteroidom, marveč tudi proti mnogo manjšim meteorjem in proti debelemu kamenju, ki pada včasih na Zemljo iz vesolja.

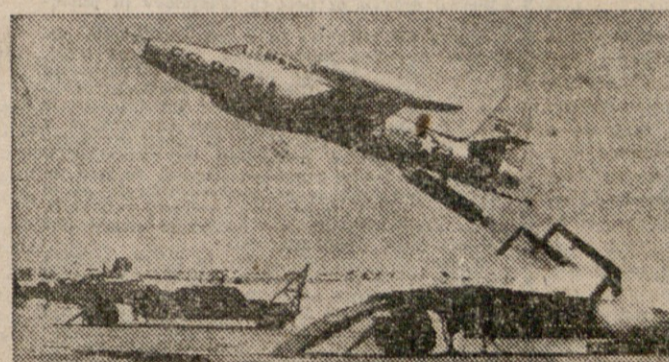
Tako obrambo našega planeta ne bi bilo težko organizirati. Danes imamo že avtomatske naprave, ki same merijo in streljajo na sovražna letala. Sovražnike iz vesolja, to je kamenje in meteorite, ki so nevarni ljudem na Zemlji, bi lahko dočakali z raketami z atomskim eksplozivom.

V daljni bodočnosti bodo ljudje mirno spali, elektronske strojnice pa bodo budno opazovale vesolje in bodo odbile vsak napad meteorja, ki bi hotel izmenaditi Zemljane.

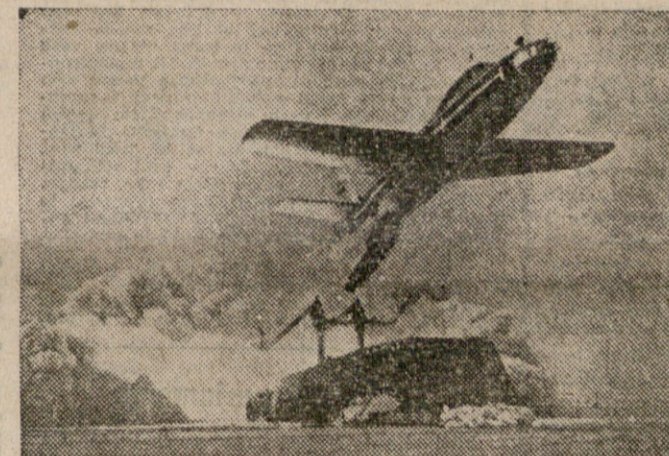
Ko pišemo o takih in podobnih stvarih, je težko določiti mejo med transzitivnim in znanstvenim razpravljanjem in navadno domišljijo ali senzacijami. Iz zgodovine vemo, da so se v preteklosti čisto smejali onim, ki so imeli prebujno fantazijo. Vemo pa tudi, da se je večina teh domišljij uresničila in da so danes del našega vsakdanjega življenja. Zakaj bi se tedaj ne uresničila naša današnja ugribanja? Domišljija gradi oblike sveta tisoče let vnaprej; ko pa mine čas, stopita na mesto domišljije človeška roka in razum. Gotovo je, da bo znanost bodočnosti ostvarila relativno varnost za mirno potovanje naše Zemlje po njeni večni stezi in da jo bo pripravila za nevarno srečanje z drugimi nebesnimi telesi. Takrat bo imel človek v svoji roki tako oblast, kakršno primitivni ljudje še danes pripisujejo le bogovom.

Pred vzletom: ameriški F-84 »Thunderjet« (ki jih ima tudi jugoslovansko vojno letalstvo) se dviga na »roke« priklopnika v položaj za vzlet. Od zadnjega dela trupa mu visi velika raketa, ki mu omogoča dvig »z najmanjšega letališča na svetu«

Trenutek vzleta: reakcijski motor in raketa sta razvila polno moč, »roki« sta spustila letalo.

Z bliskom in gromom zapuša »Thunderjet« najmanjše letališče

KAMIONI NAMESTO LETALIŠČA

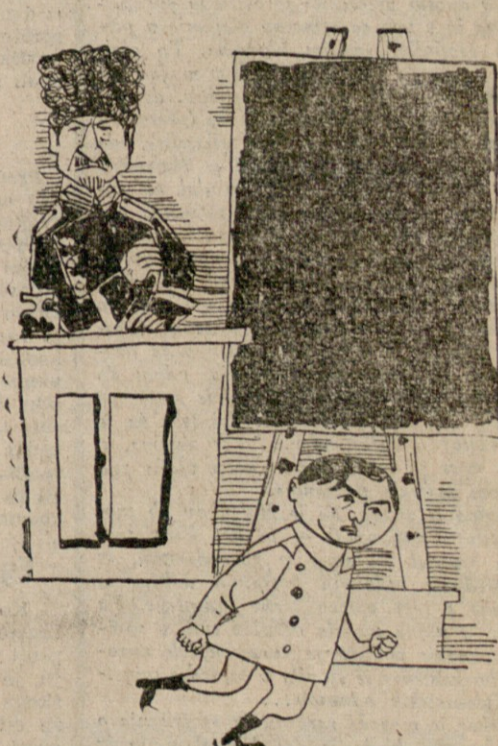
Se eno rešitev za vzlet letala, tako rekoč z mesta, je objavilo letos 13. januarja ameriško vojno ministrstvo. Ob tej priložnosti so pokazali posnetke poskusov z reakcijskim letalom F-84 »Thunderjet«, ki so jih v letalski bazi Edward v Kaliforniji »izstreljevali« s kamionskih priklopnikov. Ti priklopniki imajo posebne »roke«, ki dvignejo letalo v položaj za vzlet in ga spustijo, ko doseže motor potrebno potisno moč in se vzgane raketa. Pomožno raketo lahko pilot kmalu po vzletu odvrže, da mu ne kvari aerodinamičnih lastnosti letala.

S tem so izdatno pomagali taktičnemu letalstvu, saj lahko privlečejo lovske bombnike s kamioni v neposredno bližino fronte. Pristojni morajo slediti običajnih letalskih daleč za fronto, vendar se s tem njihov doseg enkrat poveča, saj jim ni treba nositi goriva za let od daljnega letališča do bojišča.

Vsaka šola nekaj stane

... Ali bi vi, madame profesor, znali odgovoriti na ta vprašanja?

... Malčiska, preslabo si se naučil lekcije iz kmetijstva...

Zanimiva želja

Ko je uredništvo losangeškega časopisa razpisalo anketo: »Katerih treh imen si nikdar več ne želite v časopisnih stolpcih?«, je večina anketirancev odgovorila: »Senatorja McCarthyja, bivšega kralja Faruka in Marilyn Monroe.«

Otok Danielle Darleux

Ta francoska igralka je pred kratkim kupila neki otoček v Bretagnskem zalivu. Kaj je vlekle svojeglavo Darleuxovo na ta otok, ni znano, saj ni vedela, da velja za ta otok še zmeraj edikt, ki ga je bil tedaj

kralj Ludvik XI. in ni bil preklecan — da sme namreč posestnik otoka kovati in spravljati v promet lasten denar.

V New Yorku je več televizijah aparatov kakor kopalnic. Prvih je namreč dva milijona štiri sto tisoč, kopalnic pa le dva milijona dve sto petdeset tisoč.

Kdo bi naselil otok?

Uprava otokov Seychell v Indijskem oceanu se je odločila, da bo dala šest le skromno naseljenih otokov v najem. Otoki so izredno rodovitni, in

polni kokosovih palm, žab in užitnih ptičev. Najemniki, ki bodo podpisali pogodbo za pet let, se bodo morali obvezati, da bodo vzdrževali prometno zvezo štirikrat na leto.

Hčerka slavnega iznajditelja penicilina Virginija Fleminga je prvič nastopila kot koncertna pevka v Parizu. Ker jo je uspeh navdušil, se je odločila za to kariero.

Starki rastejo novi zobje

82-letna Andrea Tremelloni v Gardi, Italija, je v zadnjih tednih dobila tri nove naravne

zobe. Najprej so menili, da so se ji vnela dlesna — toda kmalu so se ji pokazali lepi, zdravi zobje.

Garda slovi po žilavosti svojih prebivalcev. Več kot četrtina jih nosi že osem križev. Najstarejši prebivalec je star 97 let in je še vedno delaven. Pravi, da se imajo za svoje dolgo življenje zahvaliti predvsem gorskemu podnebju in bogatemu soncu.

Besna rodovitnost

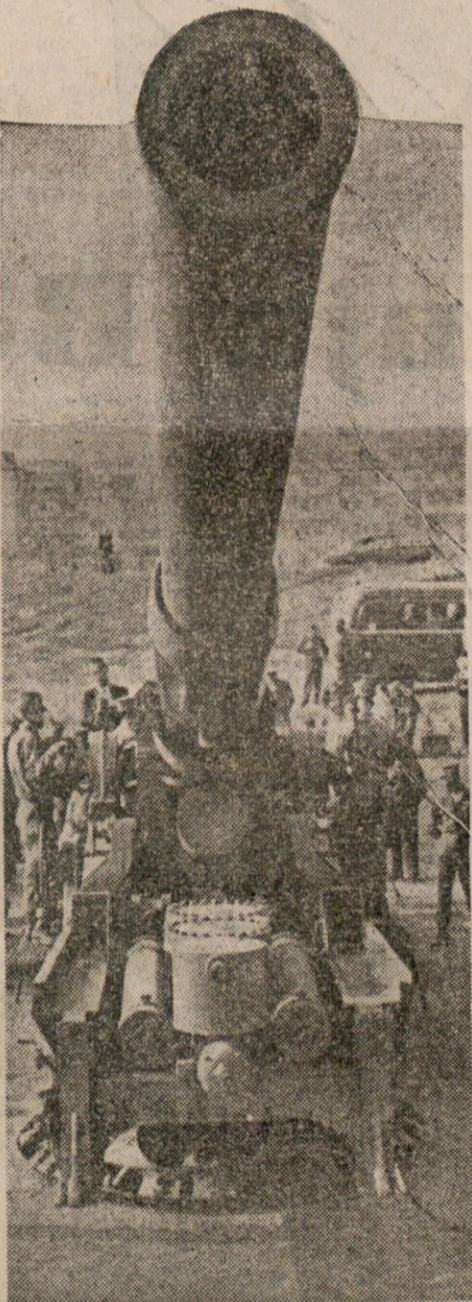
Znanstveno je dokazano, da lahko ženski molj s svojim enoletnim zarodom v enem letu uniči toliko volne, kolikor jo da ducat ovac v istem razdobju.

Zagrebska opera

Kljub nevšečnemu začetku gostovanja — cariniki so namreč zagrebskim umetnikom v Dvoru za dobrodošlico zaplenili 62 litrov slivovke in nekaj tisoč jugoslovanskih cigaret, ki so jih bili prinesli s seboj za inspiracijo in za pogostitev angleških prijateljev — se turneja zagrebske opere v londonskem Stoll Theatreu razvija dokaj ugodno. Angleški listi brez izjeme od častitljivega »Timesa« do popularnega »Daily Sketcha« prinašajo kritike, krajše reportaže in fotografije pevcev, plesalcev in prizorov iz »Romea in Julije«, »Ere« in »Kneza Igorja«.

Kritike so, če jih povzamemo, v glavnem ugodne, vendar ne manjka resnih in utemeljenih pripomb. V resnici bi organizatorji turneje morali premisliti, če je pametno, da se predstavimo razvajeni londonski publiki z baletom, ko imajo vendar vsak dan priložnost, da gledajo najboljšo plesalce. Zato pa je tem večje priznanje dobil ansambl in to posamezniki in kot celota za »Kneza Igorja« in »Ero« z onega sveta. Angleži odkrito priznavajo, da opere kot je »Knez Igor« ne bi znali prikazati tako iskreno in elementarno kot Jugoslavlani.

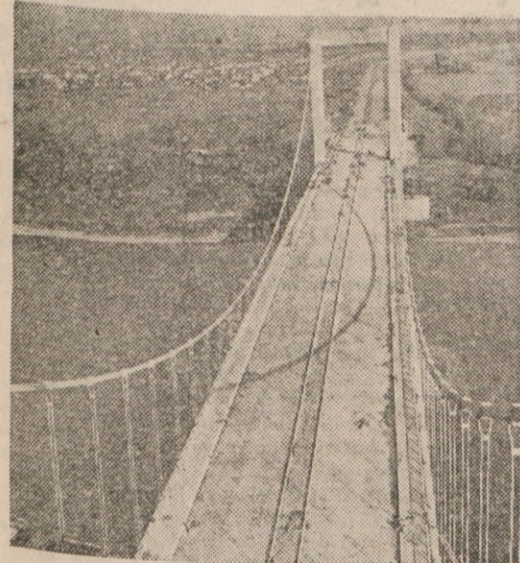
Za konec še nekaj za naše bralke, ki se včasih pritožujejo, da se ne morejo meriti s svojimi vrstnicami v tujini. Dopisnik »Daily Expressa« daje vse priznanje izbrani eleganci in šarmu ženskih članov gostujočega ansambla.

Mogoče je atomski top neposredna predhodnik orožja, ki ga bo človeštvo uporabilo v boju proti vesolju

Foto kronika

GIGANT TEHNIKE

Največji most v Evropi so izročili svojemu namenu v Kölnu. Po mostu bo šla avtocesta čez Ren med Düsseldorfom in Bonn

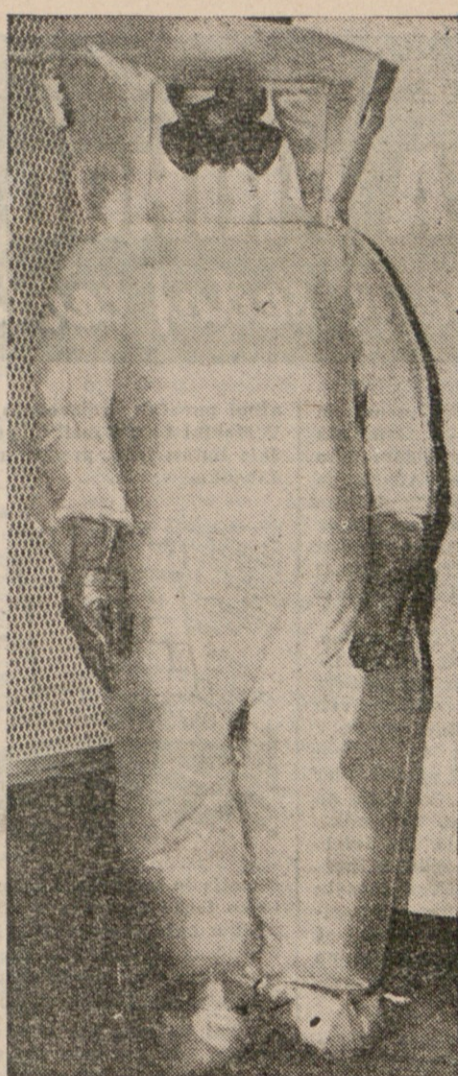
MORAL SE BO PRIVADITI NA MARSIAJ

Angleški zidar Howard je pripeljal iz porodnišnice domov svoje trojčke. Mati jim je umrla 24 ur po porodu. Prvo lakoto jim je ušil kar sam

POMLADNI MODEL

Volnena garnitura s klobučkom, ki spominja na zajemalko, je izdelek angleškega modnega salona »Starke«

ATOMSKA DOBA

Takole so opremljeni delavci v ogromnih atomskih tovarnah. Pred žarčenjem radioaktivnih žarkov jih ščiti obleka iz plastične mase in posebna maska

RDEČE MRAVLJE

V glavni dvorani rimskega parlamenta so odstranili lesene okrasne tramove in jih nadomestili z železnimi. Tako so ukrenili, po pojasnilu predsednika skupščine, da se rdeče mravlje-termiti ne bi vgnezdile v lesenih oblogah. Te rdeče mravlje so se namreč že pojavile v Neaplju.

Neki senator je vprašal, če torej proti nov pohod na Rim. Goreč demokrščanski poslanec je pripomnil, da je demokracija treba braniti proti vsakemu in tudi proti termitom. Pietro Nenni pa je dejal: »Nemara pa se bojite teh mravelj samo zato, ker so rdeče.«

ZARES SMOLA

V premogovniku blizu Sidneya je zasulo rudarja Micka. Ko so ga izkopali in rešili smrti, si je prižgal cigareto, napravil nekaj korakov — in spet ga je zasula zemlja. Slika ga kaže med prvim reševanjem

ALI SO KADILCI RES BEZOBZIRNI?

Tako trdi veliko nekadilcev. Pravijo, da se kadilci ne ozirajo niti na kraj, v katerem so, niti na nazočce. Ko si kadilec zaželi cigareto, si jo prižge in samozadovoljno puha dim v starca, ženo ali dojenčka. Na svoje okolje prav nič ne pomisli. Ali je res? Ne morem reči, da je to izmišljeno ali budo pretirano, mislim pa, da je beseda brezobzirnost nekoliko prebuda, saj so med kadilci tudi zelo ljubezni in obzirni ljudje.

Navedel bom nekaj primerov: V kupeju 3. razreda se prikupe mladenič na levo in desno živahno razgovarja, potegne iz doze cigareto, prižge vžgalico in vpraša: »Saj dovolite, prosim?« pa si prižge. Kdo bi bil tako nevljuden, da bi na tako vljudnost odgovoril: »Ne«, zlasti še, ker kupe ni bil za nekadilce?

Med prvo svetovno vojno sem se pri Čadu pod Rožnikom večkrat srečal s Ivanom Cankarjem. Včasih sem mu v tistih budih letih prinesel cigarete. Zanimivo in za mlade ljudi, ki mislijo, da pisatelji laže delajo, če pijejo, celo poučno bi bilo slišati Ivana Cankarja, kaj je dejal o alkoholu. Toda zdaj smo pri nikotinu in zato bom povedal rajši o vtisu, ki je Cankar v oblaku dima ob obveznem čaju napravil name.

Ko je dvakrat, trikrat potegnil in se zavil v tanke oblčke, se je zdel otroško nežen in srečen, nekako dvignjen v višje sfere. Bil je kot človek z otroškim srcem. Pa saj je tudi bil, kajti dragoceni tobak je, ne meneč se za jutri, vsemu omizju, znanec in neznaneč, razdelil. In ko se sedaj v zakajenih prostorih spominim milega Cankarjevega obraza v oblaku dima, rad odpuštam kadilcem, ki nam v zaprtih prostorih na sebah in zborovanjih kvarijo zrak.

K svojih prebivalci, čerki sem poklical zdravnik Bineta. Otrci so imeli tega zdravnika zelo radi. Njegov ni bil hud in neraven. Na otroke je vedno blagodejno vplival. Ze vnaprej jim je dejal: »Če te bo bolelo, pa zadriži, križi, kolikor moreš, pa bo bolje!«

Po pregledu je dal potrebna navodila in med drugim zahteval, da mora biti v sobi dober zrak, predosem brez cigaretnega dima. Nato si je umil roke, sedel in si čez nekaj časa v prijateljskem pogovoru avtomatično prižgal cigareto. In pokojni prijatelj Bine je bil dober, ljubzen in izredno obziren mož.

Kako si bomo torej razlagali »brezobzirnost« zelo obzirnih kadilcev? Na nikotin kakor tudi na druge strupe se telo polagoma tako privadi, da jih nujno zahteva. Kadilec se še teže odvaja kajenja kot alkoholol pijta.

Kako lahko se je odvaditi kajenja, potrjuje B. Shaw, ki je bil rekel, da ni nič lažjega kot odvaditi se kajenja in da se je sam že to lotil odvaditi.

Kadilci, ki so v partizanib, vojski ali inter-nacijah pogrešali cigarete in jih je včasih deset kadilo eno samo, saj jim je bilo kajenje edina uteha, seveda težko razumejo, da so tudi taki ljudje, ki jim je kajenje zoprn in škodljivo.

Toda kljub vsem tem in drugim olajševalnim okoliščinam so kadilci brezobzirni, trdijo nekateri nekadilci. Ali imajo prav? Pogledimo še dva primera!

Nekadilka si najde v vlaku oddelek za nekadilce in udobno sede. Potnik v železniškarski uniformi si prižge cigareto. Na vljudno opozorilo, da je v oddeku za nekadilce, molči, na ponovno opozorilo pa pravi, da mu predpisi in zakoni niso čisto nič mar in kadil dalje.

»Dama okrog 40 let« sede nasproti materi z dojenčkom v naročju, si prižge cigareto in puha skozi usta in nos na vse strani, na mater, na dojenčka in na napis »za nekadilce«. Ko cigareto pokadi, vrže ogorek na tla in ga pobodi. V eni uri je okrog nje vse polno čikov.

Kaj bomo rekli o teh dveh primerih? Pomanjkanje čuta odgovornosti, nespoštovanje predpisov, pomanjkanje srčne kulture, zavestna brezobzirnost! Takih in podobnih primerov je pri nas na žalost še veliko.

Tudi tisti kadilci, ki jim je cigareta pravi užitek, brez katerega ne morejo živeti, naj pomislijo, da je mnogo takih, ki jih spravlja tobakov dim v slabo razpoloženje in jim škoduje. Škoduje zlasti vsem otrokom, vsem bolnim na želodcu, dihalih, očeh itd. Ravnanje naj se vsaj po naslednjih pravilih:

1. Ne misli samo nase, temveč tudi na druge!
2. V vlaku si poišči oddelek za kadilce, kjer so pepelniki! Čikov ne meči po tleh!
3. Če zaiđeš v oddelek za nekadilce, se vzdrži, dokler ne najdeš prostora v oddeku za kadilce!
4. Ne kadil v gneči, povzročiš lahko nesrečo!
5. Ne hodi v tuja stanovanja in urade s cigareto v ustih!
6. Če ti gostitelj ne prinese pepelnika in sam ne kadil, si ne prižigaj! Če ne moreš vzdržati, se pa hitreje poslovil!
7. Ne kadil po učilnicah in telovadnicah!
8. Na sebah in zborovanjih ne bi smeli kaditi. Premalo mislimo na to, da čist zrak pospešuje dobro razpoloženje in da ugodno vpliva na živce. V čistem zraku bodo diskusije plodnejše in sklepi bolj premišljeni. Uvedimo odmore za kadilce! Opustimo udomačeno navado, da v popolnoma zakajenih in zasmrajenih prostorih globokomno razpravljamo o pravnem in zdravstvenem, o ostalosti našega ljudstva!

IZO

SENZACIJA ZA LJUBLJANO PRED MANJ KOT 100 LETI

NE AVTO - pač pa „velociped“

Tovarna koles »Rog« v Ljubljani je ob 5. obletnici ustanovitve pripravila razstavo svoje proizvodnje v tovarni ter kratak prikaz zgodovinskega razvoja kolesa, ki ga ponazarjajo modeli in risbe ter fotografije prednikov današnjega kolesa iz preteklih dob. Ogledamo si ob tej priliki začetke kolesarstva v Ljubljani in njegovo borbo za uveljavljenje.

Predniki današnjega kolesa so bili dvo-kolesni »tekalni stroji«, ki so se poganjali z odpiranjem nog od tal. Ti prvi stroji nezna-nih izumiteljev iz sreda 18. stoletja so služili nemškemu gozdarju Karlu von Drausu — »očetu kolesarjenja« — kot model. Njegovo »tekalno kolo«, prvič prikazano 1817, je kmalu našlo v pozabo, dokler ga ni Michaux v Franciji okoli 1850 opremil s pedalami in prikazal 1867 na svetovni razstavi v Parizu. Kolo pa je bilo še brez gum, tako da so ga Angleži v šali imenovali »boneshacker«, t. j. kostno stresalo. To Michauxjevo kolo, imenovano velociped (novolat. »hitronog«) je prišlo dve leti po svetovni razstavi v Parizu tudi v Ljubljano.

Casopis »Triglav« poroča v svoji številki 13. aprila 1869 med dnevnimi novicami, da so se pojavili velocipedi tudi na promenadi ljubljanskega mesta. Velociped opisuje kot »sedež z dvema eden za drugim tekočima kolesoma«, čigar hitrost znaša 1 miljo (okoli 7,5 km) na uro.

Cez teden dni je isti časopis objavil za tedanje čase duhovit feljton z naslovom »Velocipedske študije«, verjetno izpod peresa urednika hudomušnega Jakoba Aleševca.

»Ta nova ali vsaj obnovljena iznajdba športnega bistrouma se odlikuje predvsem zaradi svoje enostavnosti: prvotno naj bi predstavljali velociped očito miniaturno vozilo, se je pa vsled človeškega daru za kombiniranje in poenostavljenosti skrčil že na samo idejo vozila, kajti obstoja dejansko le iz dveh eden za drugim tekočih koles, ostali deli vozila so le naznačeni ali bežno skicirani.

Kratkovidni ljudje z zaostlim pojmovanjem ne dajejo tej poetični vrsti vozila nobene bodočnosti, ter vidijo v njej le igračo velikih otrok, ki je, kot vse ostalo, podvržena vedno se menjajoči modi in se ima za svoj nastanek zahvaliti le baročni domislici kakega duhovitega Angleža. Kdor pa more gledati dalje, ta ne bo mogel odreči velocipedu njegove pomembnosti in bodočnosti.

Da se bo le-ta uveljavil, je nedvomno, ja še več, poklican je, da izvrši revolucije v svetu vozil in pri vseh, ki so od njega odvisni. Konji, železnice in podobna sredstva za transport ljudi bodo skoro gotovo izgubila ves svoj pomen, železniške družbe bodo napovedale konkurz in konji bodo pomembni le kot žival za pitanje.

Poglejmo si revolucijo, ki jo bo velociped povzročil najprej v naši vojski! Konjenica izgine popolnoma, vsak mož prejme velociped, pehota bo ravno tako zaradi večje hitrosti opremljena s velocipedi. Moč armade se ne bo štela po glavah in konjih, temveč po velocipedih...

... Toda ne le za vojaštvo, velociped je nepodcenljive važnosti tudi v družbenem življenju in bo privedel do silnih preobratov!

Naše obljubene promenade bodo nudile zelo čuden pogled. Videli bomo naše »le-ve« in lepote dneva velocipedirati, dame bodo letale okrog na velocipedih, otroci se igrali na travi s velocipedi, upokojeni ma-

forji hoteli z volilnimi letaki... Profesori, uradniki, študenti, pisarji — vse to velocipedita v šole in pisarne, pekovski vajenci hitijo navsezgodaj na velocipedih k strankam, stare mamice in služkinje v cerkev, čevljarji in krojaški vajenci strežejo gospodi z velocipedi, natakarji šviga-jo med gosti na velocipedih, postreščki

Ljubljanski trgovec Albert Zeschko, povzročitelj prve kolesarske nesreče v Ljubljani, na svojem velocipedu tipa Michaux

balancirajo na velocipedih, pismonoše drve z velikansko naglico od številke do številke, raznašalci časopisov hitijo k abonentom, uradniki in drugi podložni velocipedirajo na poklone, potujoči glumači pririjejajo predstave na umetniških velocipedih itd...

Tudi v znanosti je velociped poklican, da odigra veliko vlogo, in sicer najprej v geografiji. Velocipedske ceste dajejo zemljevidom popolnoma spremenjen izgled. Mreže velocipedskih prog objemajo cel svet v vseh smereh, pošne ceste odpadejo, razdalje se ne bodo več označevale v geografskih ali poštnih miljah, temveč po obratih kolesa. V rabo pridejo velocipedske ure in milje z velocipedskimi postajami in mitnicami...

... Kot se iz naslednjega vidi, je velocipediranje ephalna iznajdba, ki nikakor ne zaostaja za iznajdbo smodnika ali tiskarskega stroja; obširneje pisati o tem, nam na žalost ne dopušča prostor v našem listu. Zaključujemo našo bežno skico in prepuščamo spoštovanim bralcem, da opravijo na tu naznačeni podlagi podrobnejše študije.

Temu sledi tri dni kasneje že poročilo o »prvi žrtvi velocipedske manije«. Bil je to kočijaž zdravnik dr. Viljema Kovača, ki se je z družino peljal na sprehod. Ko je bil voz v ulici za vojaškim oskrbovališčem (na prostoru bivše kavarne Emone), se je nasproti pripeljal na velocipedu ljubljanski trgovec Albert Zeschko. Ko je konj zagledal to novo

vozilo, se je splašil, skočil na stran, voz pa je obstal ob nekem drevesu. Zdravnik, žena in otrok so srečno skočili iz voza, kočijaž Peter Cedeunig pa je pri odskoku zašel z nogo med drevo in voz, tako da si je zlomil nogo.

Ta prva nesreča pa je za takratne kolesarje imela obsežne posledice. »Triglav« dostavlja že pri poročilu o nesreči, da je že večkrat opozoril slavni magistrat, naj bi le-ta ustavil vozarenje z velocipedi po javnih cestah ali pa omejil na določen, od vseh strani zaprt prostor, ki bi bil javnosti nedostopen in ki naj bi ga velocipedisti sami kupili in opremili. Casopis nato nadaljuje: »Za otroško zabavo« je pripravila nenaseljena in neobiskovana ravan, kamor ne zaiđe noben nedolžen pešec. Ali naj mar pride tako daleč, da ne bodo ljudje, ki se za gibanje poslužujejo le svojih nog, na promenadah več varni življenja in da so celo kočije v nevarnosti, da se s svojo vsebino vred polomijo?

V številki 27. aprila 1869 pa obrača celo zadevo tudi na politično plat. »Od strani magistrata še ni bilo — po naši vednosti — ničesar ukrenjenega, mogoče zato, ker je iz ustavnega tabora (vladajoča stranka na magistratu) izhajajoča »jeunesse dorée« tista, ki dela ceste nesigurne ter ker odgovorna redakcija Tagblatta sama kot obsedena divja na velocipedih po najbolj obljubljenih ulicah in promenadah brez ozira na noge nedolžnih sprehajalcev, ki se ne morejo dovolj hitro umakniti. Če ustavna gospoda noče hoditi po lastnih nogah — potem naj ne vozi po tujih.

Toda magistrat je vendar ukrepal v tej stvari. Uradnik, ki je podal poročilo o gornji nesreči, je iz vzroka »ker je voznja z velocipedi prikladna, da povzroči nesreče« na kraju poročila stavil predlog za njeno ureditev. Med lastnostmi velocipeda pravi, da »vozi brez šuma z veliko naglico« ter se je zaradi tega težko pravčasno izogniti. Pri padcu z velocipeda se mimoidoče lahko poškoduje in konji se splašajo. Iz vseh teh razlogov je »po tem vozilu telesna varnost ogrožena in bi bilo zaradi tega prepovedati vožnje z velocipedi po cestah in ulicah mesta in predmestij, kakor tudi po vseh sprehajališčih znotraj mestnih linij, včevši Lattermanov drevored in park gradu Podturen po § 7 cesarskega ukaza od 20. aprila 1854 in to pre-poved splošno naznaniti.

Magistrat je ta predlog na seji dne 24. aprila 1869 sprejel in je bila prepoved raz-glašena s trikratno objavo v uradnem listu »Leibacher Zeitung«.

Ta prepoved je veljala več kot eno leto. V tem času se je velociped razširil tudi po drugih mestih Avstrije, kjer niso veljala tako stroga določila. Ker je tudi v Ljubljani šte-vilo lastnikov in prijateljev velocipedov na-raslo, so bili spomladi 1870 dani pogoji, da se zgornja prepoved prekliče ali vsaj omili.

Akcijo za zopetno dovolitev vožnje z velocipedi je sprožil petičija lastnikov velocipe-dov in prijateljev velocipedskega športa, ki so jo le-ti vložili na ljubljanski občinski svet. Petičija je zanimiva, ker navaja nekatere nove podatke.

»Slavni mestni svet deželnega glavnega mesta Ljubljane naj omeji zgornjo prepoved le na pločnike, pešpota in drevorede in znova dovoli vožnje z velocipedi na makadamskih cestah mesta in predmestij, saj je v drugih mestih, n. pr. Gradcu, Celovcu, Trstu, Zagrebu itd. tudi dovoljeno, ne da bi se do sedaj iz teh mest čulo o kakih nesrečah — telesno varnost sigurno ne ogroža to neskončno lahko grajeno in ravno tako lahko vodljivo vozilo niti najmanj.

Prijava pisalnih strojev

Po novi uredbi romunskega ministrskega sveta mora vsaka oseba, ki želi imeti pisalni stroj ali razmnoževalni aparat, dobiti zanj poprej dovoljenje od policije.

Uredba določa visoke kazni za državljan-e, ki bi brez vednosti policije premestili svoj pisalni stroj iz hiše, v kateri prebivajo, kam drugam, če nimajo za to posebne dovolje-nja policije. Osebe, ki uporabljajo tuje in neprijavljene pisalne stroje, bodo prav tako strogo kaznovane, tak pisalni stroj pa bo zaplenjen.

Poznavalci razmer v Romuniji trdijo, da je vlada izdala te ukrepe zaradi tega, da bi preprečila pisanje in razmnoževanje letakov proti vladi.

Tudi na Češkoslovaškem je že pet mesecev v veljavi uredba, po kateri morajo biti vsi razmnoževalni stroji prijavljeni pri policiji. To uredbi je češkoslovaška vlada izdala za-tega delj, da bi preprečila razširjanje proti-režimskih letakov.

Na Madžarskem je v veljavi podobna uredba za pisalne stroje. Pisalni stroji morajo biti prijavljeni na policiji, prav tako pa so registrirani tudi vzorci črk pisalnih strojev, ki jih imajo zasebniki.

Razen tega nastaja zaradi gornje prepo-ved, ki onemogoča tej genialni iznajdbi no-vega veka vsako razširjanje in izkoriščanje v Ljubljani — lastnikov velocipedov nemah-nja škoda, ker so s tem vendar več ali manj onemogočeni uporabljati in izkoriščati svoja vozila.

Prošnjo je podpisalo 18 oseb iz tedanjih višjih — večinoma nemških — krogov Ljub-ljane kot n. pr. Egon baron Zois, Viktor Gal-lé, Otmar Bamberg, A. Kongschegg, Jožef Luckmann in Emerich Mayer. Vsekakor to število velocipedistov — nekateri verjetno niso imeli svojih koles, ker se označujejo kot prijatelji velocipedskega športa — za takrat-no Ljubljano, če upoštevamo visoko ceno vozil, gotovo ni bilo majhno.

Policajska sekcija mestnega sveta je 3. ma-ja sklenila sledeče: glede na dejstvo, da je vozenje z velocipedi dovoljeno v večini de-želnih glavnih mest in celo v prestolnici Du-naju, se dovoli tudi v Ljubljani, toda z ne-kimi pogoji, da se zavaruje varnost pešcev. Ker je bil glavni vzrok prejšnje prepovedi skoro brezšumno drsenje velocipedov, se to zlo lahko prepreči tako, da se opremi vsak velociped z zvoncec in ponoči še s svetilko. Zvonenje in luč bi zadostovala za opozorilo pešcem, da se pravčasno umaknejo. Da bi se pa pešcev ne oviralo v prostem gibanju, se dovoli vožnja le po cestah in ulicah mesta in predmestij na makadamskih delih z izjemo pločnikov, pešpotov, alej, včevši Latterma-nov drevored in park gradu Podturen.

Magistrat je na seji 21. maja razpravljal o tem ter predlagal spremembo v toliko, da bi tudi ponoči zadostoval le zvonec in naj bi se vožnje po Lattermanovem drevoredu ne prepovedalo. Vendar je bil končno sprejet le prvi predlog magistrata, drugi pa ne. O spre-membi prepovedi vožnje je bil v imenu last-nikov velocipedov obveščen Otmar Bamberg, širša javnost pa z objavo v »Leibacher Zeit-ung«.

Tako si je prednik današnjega kolesa končno le priboril mesto na ljubljanskih uli-cah, njegov današnji potomec pa skoro — osvobodil.

Božo Senk

ZGODOVINA PRIHODNOSTI?

kje je sedaj težišče sveta?

Področje ob Sredozemskem morju in skrajni jug Afrike sta bila že dolgo znana kolonialnim vesilam. Severna Afrika je bila dolgo izdaten vir železne rude. V Južni Afriki pa kaže, da bo uran imel podobno vlogo kot svoje čase zlato. Toda najbolj presenetljivo odkritje je Srednja Afrika.

Ze nekaj desetletij je znano, da skriva belgijski Kongo izredne zaklade; nekoliko pozneje je tudi Francija začela odkrivati bogastvo ekvatorialne Afrike. V zadnjem času pa so pogledi usmerjeni bolj proti vzhodu, kjer so posesti Britanskega imperija: to velja za kraje, ki ležijo na severu Južne Afrike. To področje združuje Kenijo, Tanganiko, Ugando, Nyassaland in severno ter južno Rodezijo. Te dežele merijo skupaj toliko kot Francija in razpolagajo z železom, premogom, bakrom, uranom in drugimi surovinami. Teh surovin je toliko, da bi v prihodnosti zadostovale dvajsetim generacijam. Če bi pravilno izkoriščali zemljo, bi le-ta lahko redila več kot 100 milijonov ljudi, to področje pa bi zaradi svojih izrednih velikih zalog surovin v prihodnosti lahko postalo eno najvažnejših industrijskih področij na svetu.

Kljub tem skoraj neomejenim možnostim pa južna polobla nima prevelike težje na tehnični sedanjih industrijskih sil. Avstralija, ki je najmanjša med temi področji, trpi zaradi pomanjkanja dveh najpomembnejših stimulansov, ki jih zahteva proizvodnja: obsežno notranje tržišče in številno delovno silo. Čeprav se je njena proizvodnja med prvo in drugo svetovno vojno potrojila, je vendar komaj tako velika kot četrtina belgijske proizvodnje in od desetine prebivalstva, ki je zaposleno v industriji, dela večina pri lahki industriji. Avstralijo obdajajo gosti naseljeni otoki in najbližji kontinent — Azija — je prav tako naseljen; toda Avstralija nima težke industrije, da bi izdelovala potrebno opremo, ki bi jo Avstralci potrebovali, če bi se morali sami braniti v primeru napada na njihove obale.

Tudi Afrika, če upoštevamo njeno razsežnost in njeno bogastvo, je borna s stališča predelovanja surovin in končne izdelke. Afrika industrija se je najprej razvila vzdolž sredozemskega obrežja, se pravi v Egiptu in v francoskih posestih, pozneje pa še v Južnoafriški uniji. Toda tudi na obeh skrajnostih afriškega kontinenta najdemo večina lahko industrijo: tkalnice in tovarne, ki proizvajajo potrošne dobrine. Toda tako v Južni Afriki kot v Avstraliji so vojne potrebe rodile tekočo industrijo: v južnem Transvaalu (ki je najvažnejše industrijsko področje Južnoafriške unije) proizvajajo trenutno polovico manj kot v Luksemburgu. Bolj proti notranosti, se pravi proti sredi afriškega kontinenta, pa bo doba tehničnega napredka morala šele nastopiti; zagradili so sicer nekaj lahke industrije, nekaj delavnice in železniški prog; toda zaenkrat so vse te naprave namenjene pridobivanju surovin, ne pa, da bi služile za osnovo bodoči industrijski preobrazbi. Po teh podatkih lahko sklepamo, da je danes večina Afrike v podobnem položaju kot Azija v začetku sedanjega stoletja.

V Latinski Ameriki pa so razmere precej drugačne. Drugače kot Afrika, ki je še danes pretežno pod kolonialnim jarmom, pa Latinska Amerika že skoraj sto let ne pozna več kolonij. (Tri Gvajane in britanski Honduras so edine kolonialne posesti na celini.) V nekaterih krajih kot so n. pr. južno področje Brazilije, kjer imajo zmerne podnebje, srednji del Čila in okolica argentinskega glavnega mesta, je industrializacija naglo napredovala. V mestu Volta Redonda, ki leži v Braziliji med mestoma Rio de Janeiro in Sao Paulo, in v mestu Concepcion v Čilu so z ameriško finančno pomočjo zgradili moderne jeklarne. Okrog teh jutrišnjih Pittsburghov in Birminghamov so se začele oblikovati nove industrijske pokrajine, kajti surovine, ki jih tamonjska industrija potrebuje, so neposredno pri roki. Petdeset milijonov Brazilcev, ki živijo na obalah svoje neskončne bogate domovine, se z vsemi silami trudi, da bi industrializirala državo. Sao Paulo je na tem, da postane eden največjih industrijskih središč na vsem svetu; tudi druge države v Latinski Ameriki — kot n. pr. Mehika — si prizadevajo odigrati podobno vlogo.

Ta napredek, ki je sicer najhitrejši na vsem področju južne poloble, pa je vendar počasnejši, kot bi lahko bil, če upoštevamo viro držav Latinske Amerike. Temu je krivo pomanjkanje sposobnih organizatorjev, kvalificiranega tehničnega osebja, predvsem pa pomanjkanje kapitala.

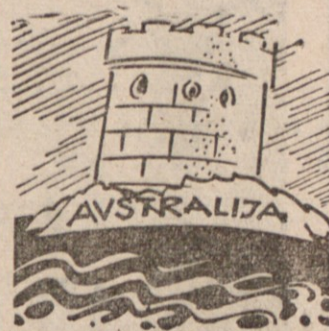
Toda druga svetovna vojna in mednarodna napetost, ki je nastala po tej vojni, sta globoko spremenili te razmere. Zaradi tega, ker je postajala napetost med vesilami na severni polotoki čedalje oštrša in so hkrati nastajale vedno večje in večje enote bodisi v tem, bodisi v drugem taboru, je potreba zahtevala izkoriščanje rezerv, ki so jih doslej zanemarjali in ki se jih zato skoraj niso dotaknili.

Zato danes Avstralija povečuje tempo industrializacije in je tudi plašno odprta vrata belcem, ki bi se radi naselili v teh krajih. Na ta način bi Avstralci radi povečali obrambno moč države, kajti zavedajo se, da bi pri nekem možnem spopadu v prihodnosti Tihi ocean postal glavno prizorišče bojev.

Tudi v Afriki je opaziti podobno razvoje. Če na eni strani kaže, da je severno-vzhodni vogal afriškega kontinenta preveč izpostavljen revolucionarnim vetrovom, ki prihajajo iz Azije, pa so zato na drugi strani, se pravi od Tunisa do Marakeša vložili preveč naporov, da bi zboljšali industrijske naprave in povečali proizvodno zmogljivost; investicije, določene v ta namen, vendar naraščajo. Bolj kot kjerkoli drugje pa se doslej zelo važne stvari v Srednji Afriki, ki spada med najboljše področja naše obale. Za vsega kolonialnega obdobja, to je prav do današnjih dni, niso v teh krajih počeli drugega, kot praskati površino te z naravnim bogastvom tako zelo obdarovane zemlje. Toda po vojni je Francoska ekvatorialna Afrika pritegnila obilico javnih in zasebnih denarnih sredstev, ki so do danes dosegla vsoto 50 milijard frankov. Leta 1949 so pripravili desetletni gospodarski načrt za razvoj belgijskega Konga in v ta namen določili milijardo dolarjev. Na področju britanskih posesti gradijo pregrade na Nilu in Zambezi, tamnoje električne centrale pa bodo dajale letno za 800.000 kWh energije, kar naj bi postalo osnova za razvoj najbogatejših prekomorskih posesti Britanskega imperija. Okrog Nairobija, ki je središče tega področja, pripravljajo osrednje vojaško oporišče; gradijo ceste in železnice, ki bodo ta področja vezala z Južno Afriko; gradijo tudi novo pristanišče pri Mikindaniju.

Na drugi strani Atlantika je ta naglica še bolj opazna. Ameriški kapital priteka v Latinsko Ameriko, kakor še nikoli prej: polovica privatnih investicij ZDA v inozemstvu že nekaj časa odteka v dvajset latinskoameriških republik. Petrolejske družbe so razširile svojo dejavnost. Obe velikanski jeklarne v Južni Ameriki bodo še povečali. Kolumbija pa napoveduje graditev še tretje. Rudniki dobivajo vedno nove in nove stroje, da bi v

njimi povečali proizvodnjo in da bi lahko odprli nove rudnike. V Mehiki in v Braziliji, pa tudi v Argentini, Urugvaj in Čilu daje industrijska proizvodnja čedalje večji delež pri narodnem dohodku.

Polagoma so nekdanje opazovalce pripravili, da bodo odigrali določeno in novo vlogo: postali naj bi pomočniki v velikem boju za premoč, v katerega so zapletene vesile na severni polobli. Po tradiciji in rasnem sestavu naj bi bila Avstralija trdnjava zahodnega sveta, ki čuva južni del Pacifika. Zemljepisni zakon in odvisnost industrije narekuje Latinski Ameriki, da razvije svoje surovinske izvoze: Latinska Amerika je tako postala mlajši brat Severne Amerike. Toda vloga Afrike je še vedno dokaj nejasna. Večina njenega

ozemlja je še vedno v kolonialni odvisnosti in vse važnejše strateške točke so trdno v rokah Evropejcev; vendar pri tem ne smemo pozabiti razvoja, ki ga je že doslej napravila miselnost domačega prebivalstva. Vse kaže, da bo Afrika tedaj, ko bo sama odločala o svoji usodi, postala poprišče, zaradi katerega se bodo v prihodnosti najbrž razvijali hudi boji.

Naj bo tako ali drugače, vendar lahko ugotovimo, da prihodnja leta ne bodo nič manj napeta niti brez problemov in da bo vse štiti ljudi na južni polobli. Prebivalci teh kontinentov, ki živijo danes v upanju na prihodnost, prav gotovo ne bodo pozabili postaviti istih zahtev kot druga »nerazvita področja«: manj težko življenje in približno iste življenjske razmere, kakor jih imajo prebivalci razvitih dežel.

To morda ne drži docela za Avstralijo, kjer so glavne težave predvsem v tem, ker so v zadnjem času prišli na ta kontinent mnogi emigranti in je zato potrebno povečati proizvodnjo, da bi lahko zadostili potrebam povečane množice potrošnikov, hkrati pa tudi potrebe, ki jih ima državna obramba.

Za prihodnost Latinske Amerike se bolj pa v Afriki že dolgo predvidevajo nekaj podobnega, kar sedaj preživlja Azija. Na obeh kontinentih je velik prepad med nameni in možnostmi, ki jih imajo na industrijskem poprišču. Tako tam kot tukaj je inozemski kapital osredotočen predvsem v rudarstvu: tujci izsesavajo iz teh dežel kmetijsko bogastvo, medtem ko bi domačini raje videli, da bi ga lahko sami izmenjavali ali potrošili. Toda tako v Latinski Ameriki kot v Afriki socialni sestav ni takšen, da bi omogočil naglo preobrazbo gospodarstva, ki bi se v glavnem opiralo na obstoječe vires; obema kontinentoma primanjkuje sposobnih organizatorjev. Latinska Amerika, ki je z družbenega stališča bolj razvita, začneja iskati izhoda iz te zagate bodisi v ljudskem gibanju, bodisi s privržnostjo diktatorjem, ki s svojimi gesli obljubljajo množicam industrializacijo in varnost...

Ceprav v manj jasni obliki, vendar je mogoče tudi v Afriki opaziti nekaj podobnega. Egipt, ki je najbližji Aziji, trenutno preživlja nejasno razdobje pri iskanju novih oblik za svoje družbene težnje. Ostali del sredozemske Afrike so zajela najrazličnejša nacionalistična gibanja. V Južnoafriški uniji je rasel spor dosegel svoj vrhunec. V britanskih posestih v Afriki so razni ustavni načrti, s katerimi naj bi zavarovali težnje, ki jih ima manjšina evropskih kolonistov, vzbudili politično zavest tudi pri množicah domačinov. S svojimi 28 milijoni prebivalcev — kar je šestina vsega afriškega prebivalstva — se Zlata obala in Nigerija približujeta politični enakosti, ki jo uživajo ostale neodvisne enote britanske Commonwealtha.

Pravzaprav bi lahko rekli, da je mogoče sedanji razvoj afriških kolonij oceniti kot popuščanje porajajočemu se nacionalizmu. Toda podobno kot pred nekaj desetletji v Aziji se tudi afriški nacionalizem od Kaira do Capetowna pripravlja, da svojemu gibanju pritisne pečat določenejših gospodarskih in družbenih težnej.

Te težnje bodo že čas prav gotovo potisnile ob stran sedanje plemenske spore, nevednost in osamljenost. Tako bo tudi Afrika — kot že prej Azija — postavljena pred izbiro, kakšne metode naj prevzame, da bi z njihovo pomočjo lažje izboljšala življenjske razmere afriških ljudstev.

Kako vplivati na to izbiro, bo naloga, ki čaka prihodnjo generacijo. Ali bo Zahod lahko stopil na to prizorišče še z nečim drugim kot s prosilno dediščino kolonialne preteklosti, ki je danes rodila v Aziji tolikšno nezaupanje, da so neuspešni celo dobronamerni poskusi?...

6

Skupina angleških politikov s Sedofom, sinom Trockega, ki je kot emigrant živel med Londonom in Stockholmom, pa je vendar menila, da se ga hočejo Rusi polastiti za vojaške namene in da torej laboratorija ne gre dati iz rok. Z vsemi sredstvi so skušali preprečiti prodajo. Dokazovali so svoje pomisleke z določbami britanske trgovine, ko katerih se sme obrat ali naprava — kot celota — prodati samo z ogromno izvozno carino; poseben odstavek pa govori celo o tem, da je takšen izvoz mogoče tudi prepovedati.

O tem kolebanju so bili v Moskvi natančno poučeni. Pogajanja pa so vodili kljub temu v vsej tajnosti dalje in so skoraj že podpisali pogodbo. Stalin je Molotova zaradi zavlačevanja strogo ukoril. »Polno ceno in takoj v denarju« je velel »mešetarju« Molotovu.

Molotov je zatorel naročil leningrajskemu funkcionarju Bronsteinu, bratu Leva Trockega, naj pripelje Lunin laboratorij kot »nujno pošiljko« iz Anglije. Da bi vrgel angleškim politikom, ki so hoteli na vsak način preprečiti prodajo, pesek v oči, se je Bronstein odločil, da bo naprave prepeljal kolikor mogoče tajno. Zato je prišel po nekaj tisoč slovitih angleških

IZ POD SITA

Kar je tvoje, je moje, kar je moje, te pa nič ne briga

Tale star pregovor mi je prišel na misel, ko sem iskal najprimernejši naslov za to ne-navadno, pa vendar značilno zgodbo.

Cisto na kratko:

Na Reki ima sedež Udruženje morskog ribarstva FNRJ. Ta organizacija vključuje ribiče (zadrage in podjetja), industrijska podjetja za predelovanje rib in podjetja, ki z ribami trgujejo. Čeprav nosi organizacija v ponosnem naslovu kratico »FNRJ«, vanjo niso in za zdaj še ne žele biti vključena slovenska podjetja. Med temi in Udruženjem je namreč zmeraj kakšen kamen ali kar skala spotike. Komaj se zdi, da je en kamen spravljen s poti, že se privlači z brega (ali bolj pravo: privlaga po morju, čeprav je kamen) drug, tako

da se je treba opravičiti: čemu, komu v korist, kako dolgo?

Najprej je potilo »Udruženje« krvavi pot, da bi spravilo pod isto streho svoje izvozne podjetje »Jugoriba« v Zagrebu z izvoznim podjetjem »Delamaris«. Ta težnja je nalezla seveda pri podjetjih »stokraj meje« (le za šalo, kajti mi se še ne gremo mejašev) na odpor in končni sklep je bil le ta, da obe podjetji skupaj določata izvozne cene za posamezne tuje države in da sta se o tem dolžni obveščati.

K sreči, kamen je odvaljen! Ampak, glej ga zmeti, je že drug na poti, še večji in težji: če že »Delamaris« ostane, pa naj imata obe podjetji v vsaki vojni državi skupnega zastopnika!

Na videz čisto čeden, koristen predlog. Ampak konkretno: v ZDA imata obe podjetji res skupnega zastopnika, kot je to želja »Jugoriba« oz. »Udruženja« oz. Trgovske zbornice LR Hrvatske. Zato pa smo tudi prodajali ribe v ZDA (filete, zaboj sto kosov) po 6,80 dolarjev, medtem ko so jih prodajali iz Trsta po 9 dolarjev. (Zadnji čas je uspelo »Delamarisu« doigniti ceno na 8,50 dolarjev.)

Niso se odvalili te skale, je že priletela nova, še večja: rajonizacija Jadrana v ribiške okolišje. Mi »stokraj meje« smo pasivno ribarsko področje in ne bi smeli svobodno kupovati in loviti rib »onkraj meje«. Rajonizacija, lepa misel! Načelna, gospodarna, pametna misel. Ja, ko bi ne bilo zajca tudi v tem grmu!

Poglejmo: prevoz rib iz Zadra v Izolo, kjer so največja slovenska podjetja za predelovanje rib, stane za kilogram 13 dinarjev. Delavca

MOŠKI — IZVOZNO BLAGO

Na Japonskem so ženske zmeraj v številčnejši premoči. To in pa splošni manjvredni položaj žene na Japonskem sili japonske dekleta, da se preselijo potrdit, če hočejo dobiti moža. To so izvolila razna tuja žensitovanska posredništva, ki ponujajo mladim Japonkam svoje posredovanje za ženine iz Evrope. Na Japonskem so zelo cenjeni zlasti Sredozemci.

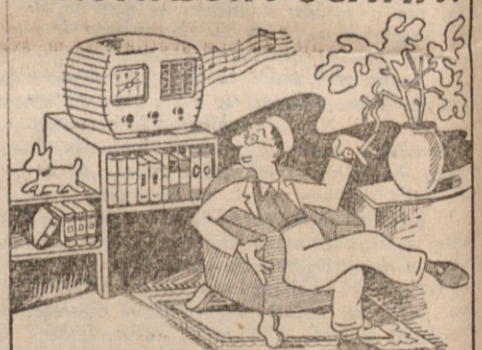
plačujejo slovenska podjetja 30 odstotkov višje kot ga plačajo v Zadru. Prodajajo pa vsa jugoslovanska podjetja pod istimi pogoji, oni ki imajo ribe pred nosom, in mi, ki plačujemo drag prevoz, oni, ki plačujejo delovno silo najnižje, in mi, ki jo plačujemo precej višje. V čigavo korist naj bo torej, če se izrine iz lovišča in s trga podjetje, ki bolje plačuje delovno silo, ceneje proizvaja in ceneje prodaja? V korist delavca, potrošnika, našega izvoza? Ali v korist monopolnih položajev? Komu more biti na poti neko podjetje samo zato, ker ima boljše organizacijo dela in višjo storilnost? Kdo more imeti interes na tem, da bi se administrativno, direkcijsko ali kakorkoli po starih receptih zaščitilo podjetje, ki zaostaja v organizaciji proizvodnje, nakupa in prodaje? Po logiki glav, ki so sprte z gospodarstvom, ki se moralo šteti v zlo, če proizvaja podjetje v lastni režiji pločevinaste doze za sardine po 26 dinarjev, namesto da bi jih kupovalo »onkraj meje« po 39 dinarjev. Po takšni logiki bi bilo treba sploh preprečiti, da bi si kdo drznil delati bolje, hitreje in ceneje, zaščititi pa slabšo proizvodnjo — na videz v interesu skupnosti in nekakih načel, v bistvu pa v interesu zaostale proizvodnje!

Zato naj se torej slovenskim ribičem in nakupovalcem prepove delo v »nihih« (to je hrvaških) vodah, ribiči in delavci s Hrvatske pa naj si ne bi smeli svobodno izbirati delodajalca tam, kjer so boljši pogoji, na primer v Sloveniji. Treba je le še postaviti granice in spustiti v morje patrolne čolne! Prej bi pa nekateri, ki se zavzemajo za takšno »logiko«, nemara hoteli še »trgovsko konvencijo« med dvema »državama« (kot n. pr. z Italijo), da bi slovenski ribiči smeli v hrvaških vodah loviti ribe, kakor da Jadrani ni jugoslovansko morje — temveč da je en del »slovenske« drugi »hrvaške«, tretji »črnogorske« in kdo ve še od koga...

Bolj koristno bi bilo načeti drugo vprašanje: kaj je s stroji in napravami, ki so nekoč polnile dvorane ribijih tovarov v Izoli? Gre skozi dvorano in praznina te bije v oči, v tleh pa so še vidni betonski podstavki, ki so nekoč nosili stroje. Samo tovarni »Arignon« manjka 69 strojev, laboratorij, hladilnica itd., tako da so stavbe zdaj vredne deseterkrat več kot naprave v njih. Škoda, prizadeta na ta način objektom, znaša okrog pol milijarde dinarjev. Večino odneženih strojev uporablja tovarna »Mina« na Reki (ki bi seveda rada prodajala tudi nam doze za sardine po 13 dinarjev draže, kot jih lahko proizvajamo sami), nekaj tudi »Lima« v Zagrebu, tovarna v Zadru in še druga podobna podjetja... Viatro

JUGOTEHNIKA LJUBLJANA

VAM NUDI RADIOAPARATE IN ELEKTROMATERIAL PO NAJNIZŽIH CENAH!

vam nudi radio aparate, radio in elektromaterial po najnižjih dnevni cenah!

Trgovini v Ljubljani: Čopova 12 in Titova 47a

nenadejano izjavil, da so Andreja A. Trojanovskega, sovjetskega poslanika v Washingtonu, odpoklicali.

Trojanovski je prišel konec leta 1933 kot prvi sovjetski poslanik v ZDA, kmalu zatem, ko sta se Roosevelt in zunanji minister Litvinov po dolgotrajnih pogajanjih odločila in objavila, da bodo ZDA in Sovjetska zveza izmenjale poslanika.

Trojanovski je prišel, videl in zmagal — tako je bilo videti. Na prezidenta Roosevelta je s svojim lepim vedenjem in skritostnostjo napravil dober vtis. Obema se je zdelo zelo originalno, da sta se rodila istega dne, 30. januarja 1882.

Tudi Cordell Hull se nikoli ni pritožilo, da bi imel kakšno privatna ali uradna nesoglasja s sovjetskim poslanikom. Zdal se ga torej zamenjali s Konstantinom Umanskim, ki je bil sicer dober novinar, vendar dokaj slabši diplomat. Trojanovski se je vrnil v Moskvo, potem ko se je prisrčno poslovil od Roosevelta in Hulla, ki sta bila pripravana, da ga čakajo v Moskvi, še vse važnejše naloge.

Kako sta se začudila, ko sta čez nekaj časa zvedela, da se Trojanovskega imenovali za dekana neke fakultete na eni mnogih moskovskih institutov.

GOSPODINJE... novega zadržas... GOSADOV IZDELEK... GOBE V PRAHU... SO ODLICEN DODATEK PRI KUHI

Skrivnostna vloga NEMŠKEGA VOHUNA Friedricha Heinza

Brž ko se je vrnil v svojo vilo v Hahnu pri Wiesbadenu, je Friedrich Wilhelm Heinz zahteval zase in za svojo družino policijsko zaščito.

»Napačno bi bilo misliti, da bo sovjetska protivohunska služba mirovala,« je izjavil. »Ko ji je propadel poizkus, da bi me ugrabila, bo gotovo organizirala nove napade name.«

Ta izjava se zdi morda presenetljiva, kajti čeprav je bil Heinz od leta 1950 do pomladi 1954 šef tajne službe Blankovega urada, deset mesecev na tem področju ni delal. Ko je zapustil svoje mesto, je izjavil:

»Sem pisatelj in novinar. Nimam smisla za vlogo tajnega agenta.«

Vendar je Heinz opravljal ta poklic 20 let in upravičeno se lahko vprašujemo, če ni kljub vsemu postal ujetnik nekdanjih agentov, ki so delovali proti njemu, ali če ga morda znova ni zajel »zli duh vohunske službe«, kakor je sam označil to strast.

Vsekakor oficijalno vodi založbo Michael, ki jo je leta 1848 ustanovil v Wiesbadenu, ko se je nastanil v tem kraju s svojo ženo. Tedaj se je trudil, da bi se pomeščanil, kmalu pa se je pokazalo, da je bila založba le poskus kamufliranja pravega njegovega življenja, saj je v resnici opravljal posel obveščevalca na račun Holandske.

Poskus ugrabitve v Berlinu-Karlshortu

Heinz je zdaj star 55 let. Lase ima sive, njegove rjave oči gledajo živo izpod črnih obrvi. Obraz ima trde poteze, njegova hruška pa je še vedno nekoliko vojaška. Kljub temu se zdi, da Heinz ni še ničesar izgubil od svojega pustolovskega temperamenta, posebno, če ga sodimo po nenavadnem pripetljaju, ki se mu je nedavno zgodil.

Berlinskemu policijskemu prefektu je takole pripovedoval o tem, kar sam naziva »četrti poskus Rusov, da bi me ugrabili«:

Sodolna žena uporablja vedno le toaletna mila Luxol

»Jacob Kolb, eden mojih nekdanjih sodelavcev me je 16. decembra povabil, naj grem z njim k važni priči, ki bi mi lahko pomagala pri rehabilitaciji v krivoprirediteljski aferi, v kateri sem bil po wiesbadenskem sodišču 18. novembra 1953 obsojen na 6 mesecev zapora, ker naj bi bil lažno zatrdjeval, da sem imel v nekdanji nemški vojski čin polkovnika, medtem ko naj bi bil le nadporočnik.«

Da bi prišla do te priče, sva morala iti po sovjetskem sektorju Berlina. Tamkaj so naju aretirali in sovjetski funkcionarji so naju odpeljali v Berlin-Karlshort, sedež ruskih okupacijskih oblasti. Po daljšem zasliševanju so me prisilili, da sem napisal svoji ženi v Wiesbadenu pismo ter jo prosil naj pride v Vzhodni Berlin.

Medtem se mi je 17. decembra posrečilo uti. Pomagal sem si z vrvo za sušenje perila, ki je visela na balkonu stanovanja, kjer sem bil zaprt.

»Jasno mi je,« je končal Heinz svoje pripovedovanje, »da sem bil žrtev Kolbovega namakanja.«

Preiskava berlinske policije je v celoti potrdila te Heinzove trditve. Ugotovili so, da je 18. decembra zvečer Kolbova žena prišla v stanovanje Heinzevo ženo in prinesla pismo njenega moža, v katerem jo ta prosi, naj pride k njemu v Vzhodni Berlin.

Heinzova žena pa je zaslišala past ter je zagnala hrup. Kolbovi ženi se je sicer posrečilo pobegniti, aretirali so le njenega šoferja.

Prav tako so zvedeli, da je Jacob Kolb nekaj dni pred svojim odhodom v sovjetski

sektor prodal svojo vilo ob Nikolassee v zahodnem sektorju Berlina nekemu bivšemu vojnemu tovarišu in da je delal že nekaj časa za Ruse.

Česa se Heinz boji?

Policija bi bila morda zadovoljna z rezultatom svoje preiskave, če ne bi 22. decembra notranje ministrstvo Vzhodne Nemčije sporočilo, da sta prišla Heinz in njegov bivši sodelavec Kolb prostovoljno v Vzhodni Berlin ter prosila za pravico azila. »Ta pravica,« je poudarjalo poročilo, »je bila priznana Kolbu, odbita pa Heinzu, ker je nekoč sodeloval pri zavratnem umoru Erzbergerja in Rathenaua.«

To se pripeti samo...

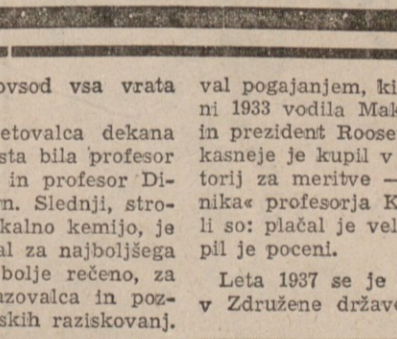
... v Bersenbrücku: Friedrichu Bauerju je sodišče poslalo začasno odredbo, ki se je glasila približno takole: »V slučaju zoperstavljanja denarni ali zaporni kazni se nam prepoveduje poslušanje radijskega sprejemnika med 13. in 15. uro in med 23. in 8. uro zjutraj.«

... v Oklahomi: Neka visoka šola je razpisala anketo, v kateri sprašuje študente, kateri problem jim dela največ preglavice. Rezultat: največja skrb večine mladih ljudi je, kje naj parkirajo svoje avtomobile.

... v Essenu: Mladinski sodnik je obsodil 46-letno mater, ker je dvakrat vdrla k pouku, češ da hoče spoznati učno metodo. Dokazali so ji tudi, da je večkrat dovolila svoji hčerki »spričanje« pouka.

val pogajanjem, ki sta jih jeseni 1933 vodila Maksim Litvinov in prezident Roosevelt. Dve leti kasneje je kupil v ZDA laboratorij za meritve — za »povratnika« profesorja Kapica. Sušljali so: plačal je veliko, toda kupil je poceni.

Leta 1937 se je spet odpeljal v Združene države. Bil je do-

Ameriška bojazan, da je šarmantnega Mr. Trojanovskega zadela žalostna usoda tolikih ruskih državnikov, se je kasneje izkazala za prenapetost. Počitali so ga pač na mesto, kjer so ga najbolj potrebovali. Njegov sin se je tudi posvetil diplomaciji: leta 1954 je bil tolažnik pri Berlinski konferenci. Poleg tega so ga pogosto videvali ob strani Molotova — kot izredno sposobnega poznavalca mednarodnega razmer — kar je gotovo podedoval po svojem očetu.

Primer AGRANOVA

Jakov Savlovič Agranov je bil prvi namestnik šefa NKVD Henrika Jagode. Ko je Jagoda 1936. leta »padel«, je Agranov prevzel njegovo mesto. Poleg tega so se v njegovih rokah zbirale vse niti obveščevalne službe.

Agranova so poslali v Severno Ameriko. Potoval je z drugim imenom — kot Lev Messhie, šef sovjetske nakupovalne komisije. Amerika mu ni bila tuja, njegov stric David Agran je že leta 1906 zaradi preganjanja Judov emigriral v New York.

Kot trgovski strokovnjak je Agranov — Messhie prisostve-

Ta izjava je dala Heinzovi pustolovščini nov obrat. Tako je policija postavljena pred dve hipotezi: ali je bil Heinz res ugrabljen, kar pa je malo verjetno, ker bi se ne mogel tako lahko rešiti, ali pa je hotel iti v vzhodno cono, da bi se izognil maščevanju tekmecev ali sovražnikov v zahodni coni.

V vsakem primeru je jasno, da se Heinz, ko je dal zaščiti svojo vilo, boji. Ni nemože, da se ne bi ljudje Gehlenovega vohunskega omrežja, ki so Heinza že spomladi 1954 prisilili k odstopu s položaja, ki ga je imel v Blankovem uradu, še naprej zagrizli proti njemu iz vzrokov, znanih samo njim.

Od leta 1950 se je dejansko vodila med tremi obveščevalnimi omrežji v zvezni re-

Elegantna žena uporablja le kozmetiko Luxol

publični skriti borba za vpliv. Postavljen med oficijalno policijsko službo, ki jo je takrat vodil dr. Otto John (kasneje je pobegnil na Vzhod) in izredno močeno omrežje Gehlena, ki so ga podpirali in mu pomagali Američani, se je znašel Heinz od vsega začetka v zelo kočljivem položaju.

John in Gehlen sta se takoj sporazumela, da se bosta združila in skupno podrla Heinza. Boj je trajal tri leta in v tem času sta obe omrežji zbrali že debel akt, ki je nosil naslov »Zadeva Heinz«.

V začetku so očitali dvojce: njegovo delovanje pred letom 1933 in dejstvo, da je bil od konca sovražnosti pa do 1946. leta občinski svetnik v sovjetski coni.

Heinz je 1. 1934 začel sodelovati z admiralom Canarisom, šefom nemške protivohunske službe. Od leta 1936 do 1941 je vodil enega izmed oddelkov v uradu za protivohunsko službo v inozemstvu. Leta 1941 so mu poverili vodstvo »divizije Brandenburg«. To je bila enota, v kateri so vežbali nemške čete za vohunsko in sabotažno službo za sovražno fronto, pri čemer so bile oblečene v sovražnikove uniforme. To je bila elitna enota, v katero so mogli vstopiti le največji asi protivohunske službe. To mesto je zavzemal do konca vojne.

Dne 1. junija 1945 se je vrnil na svoj dom v rusko okupacijsko cono. Po nekkih pričevanjih je znal v letu, ko je bival tamkaj, »zbrati zelo dragocene podatke o sovjetskih načrtih«. Leta 1946 pa se je pojavil v Zahodnem Berlinu in izjavil, da je moral zbežati pred Sovjeti, ki so mu grozili, da ga bodo zaprli.

Afera Eland

Tajna služba Ottona Johna je vedno sumila Henza, da je ohranil zveze z vzhodno cono in da igra dvojno igro. Zdi se, da je zato skušala vsaj enkrat poslati k Heinzu sovjetskega agenta, ki je v resnici bil le agent njene lastne mreže. Ta mu je ponudil vabljava mesta v policiji vzhodnonemške republike.

Sele afera Eland je omogočila dr. Johnu, da je spravil Heinza na slab glas. Ta zadeva se je začela leta 1948 v trenutku, ko je Heinz srečal Elanda, holandskega agenta in začel z njim tesno sodelovati. To je trajalo približno leto dni. V prvih mesecih po ustanovitvi Zvezne republike je nato vojaški svetovalec kanclerja Adenauerja grof Schweinin iskal specialista za protivohunsko službo. Ker je poznal sloves Heinza, ga je sprejel v službo.

Moderna žena uporablja vedno le parfumerijo Luxol

»Od tedaj je Heinz odklanjal, da bi sodeloval z Elandom. Hkrati je ta izgubil mesto, ki ga je imel pri haški vladi. Ker je bil brez denarja, si ga je skušal izposoditi pri Heinzu. Ta pa mu je organiziral proces, v katerem je izjavil, da ga je hotel Eland izsiljevati. Eland je bil obsojen in kmalu za tem je v skrivnostnih okoliščinah umrl v Zürichu. Heinz se je tako rekel nevarnega sovražnika, ki bi mu v ugodnem trenutku prav gotovo lahko zelo škodil.«

Eland pa je imel za odvetnika nekega Kelona. Ko je ta zbiral podatke o Heinzu, se je obrnil tudi na Ottona Johna. Dal mu je vedeti, da bi tudi sam marsikaj povedal, če bi mu dali podatke o Heinzu. Tako so se spisi, ki so obremenjevali Heinza in so bili v Johnovi posesti, čedalje bolj množili. Nekega dne jih je John predložil kanclerju Adenauerju. Blank je sicer skušal braniti svojega sodelavca, kancler pa je vztrajal na njegovi demisiji in Heinz je moral spomladi 1954 svoje mesto zapustiti.

Po svoji demisiji je Heinz poslal Johnu pismo, v katerem mu je pisal:

»Od konca leta 1951 ste sprejeli za svoje napade, ki so jih drugi dvignili proti meni, ter jih razširili po Nemčiji in v tujini. Enkrat za vselej končujem ta najin spor ter vam ponavljam svoje osebne pripombe, ki sem vam jih že sporočil v pismu z dne 30. marca 1953: ne postanite nikoli ujetnik vohunskega demona in ne pijte nikoli iz čaše vohunske službe, kajti v njej je smrten strup.«

Zanimiva s tem v zvezi je tudi izjava, ki jo je dal Kolb nekaj dni po svojem prihodu v sovjetsko cono. Ko je govoril o obveščevalni službi Zvezne republike, je izjavil:

»Zvezna vlada namerava okrepiti svojo obveščevalno službo, ki bo odsej osredotočena okoli Gehlena. Ustanovljene bodo regionalne sekcije, katerih ena bo obsegala Francijo in Severno Afriko. Sedaj pregledujejo arhiv nekdanjega Abwehra, da bi v njem našli imena nekdanjih obveščevalcev za

Francijo. Za šefa vohunske službe v Franciji je določen polkovnik Wessel, ki bo zaradi kamuflaže dodeljen organizaciji OTAN v Parizu.«

Oče termovke

Kolikokrat v vsakdanjem življenju potrebujemo steklenico, ki obdrži piščo toplo po več ur. Taka steklenica je nerazdružljiva priateljica popotnikom, železničarjem in tudi bolnikom. Le redko kdo pa pomisli, komu je pravzaprav prišla na misel, da si je izmislil to koristno napravo. Bilo je leta 1903, ko je Nemeck Reinhold Bürger z uspehom preizkusil svojo iznajdbo.

Te dni so sporočili iz vzhodnega dela Berlina, da je oče termos steklenice tam umrl.

Nenavadna „MISS“

Na tem svetu je vse mogoče. Navadno volijo miss po lepoti. Vendar so se tokrat v Parizu domislili, da bi izbrali lepico po teži in so dali tej tekmi naslov »Miss 100 kg«. Prvo nagrado je dobila pevka Marie Sergent (v sredini), ki ima 130 kg, na njeni levici je Georgette Anis s 104 kg, na desnici pa gospa Pomme s 106 kg. Vse tri so dobro razpoložene in jim teža ne dela preglavice.

Kaj? Trojanovski, tak diplomat, ki je odlično zastopal svojo državo v ZDA, se prej pa na Japonskem, naj bi postal nekakšen docent? Torej je to začetek njegovega konca.

Zvedeli so približno, da je Trojanovski dekan fakultete za notranje politične relacije na inštitutu za diplomacijo. Seveda ameriški poročevalci niso mogli slutiti, kaj pravzaprav predstavlja takšna fakulteta.

Droben primer: Madame Aleksandra Kolontaj, hči enega najbogatejših tovarnarjev sladkorja v Rusiji, nato žena nekega visokega plemiča, sobojevnica Lenina, prva ambasadorica na svetu, gost vseh petih kontinentov, ki je govorila enajst jezikov in je napisala mnogo knjig — je morala iz Stockholma, kjer je bila ambasadorica, za štiri mesece na »bolniški dopust«, da bi postala — skoraj sedemdesetletna — spet študentka. Na oni fakulteti namreč, na kateri je Andrej Trojanovski nedavno postal dekan!

V prihodnjih treh, štirih letih so morali vsi sovjetski diplomati na tečaj k Trojanovskemu. Celo Andreju Višinskemu niso prizanesli.

ZAHOD SE JE ZMOTIL

Vohunska in protivohunska služba je nujnost države — tudi ruske. Zdaj pa je veljalo načelo, »državno disciplino« se povečati — postala naj bi strogo znanstvena. Za učitelja je bil vsekakor najbolj primeren Andrej Trojanovski, izkušeni državnik in pisatelj, ki je bil nekaj let na Japonskem — in Japonska slovi za klasičen primer »diskretne radovednosti«, nato pa v ZDA, kjer so že nekaj let tudi na tak način zasledovali svoje cilje... Trojanovskemu so

val pogajanjem, ki sta jih jeseni 1933 vodila Maksim Litvinov in prezident Roosevelt. Dve leti kasneje je kupil v ZDA laboratorij za meritve — za »povratnika« profesorja Kapica. Sušljali so: plačal je veliko, toda kupil je poceni.

Leta 1937 se je spet odpeljal v Združene države. Bil je do-

Ameriška bojazan, da je šarmantnega Mr. Trojanovskega zadela žalostna usoda tolikih ruskih državnikov, se je kasneje izkazala za prenapetost. Počitali so ga pač na mesto, kjer so ga najbolj potrebovali. Njegov sin se je tudi posvetil diplomaciji: leta 1954 je bil tolažnik pri Berlinski konferenci. Poleg tega so ga pogosto videvali ob strani Molotova — kot izredno sposobnega poznavalca mednarodnega razmer — kar je gotovo podedoval po svojem očetu.

Primer AGRANOVA

Jakov Savlovič Agranov je bil prvi namestnik šefa NKVD Henrika Jagode. Ko je Jagoda 1936. leta »padel«, je Agranov prevzel njegovo mesto. Poleg tega so se v njegovih rokah zbirale vse niti obveščevalne službe.

Agranova so poslali v Severno Ameriko. Potoval je z drugim imenom — kot Lev Messhie, šef sovjetske nakupovalne komisije. Amerika mu ni bila tuja, njegov stric David Agran je že leta 1906 zaradi preganjanja Judov emigriral v New York.

Kot trgovski strokovnjak je Agranov — Messhie prisostve-

val pogajanjem, ki sta jih jeseni 1933 vodila Maksim Litvinov in prezident Roosevelt. Dve leti kasneje je kupil v ZDA laboratorij za meritve — za »povratnika« profesorja Kapica. Sušljali so: plačal je veliko, toda kupil je poceni.

Leta 1937 se je spet odpeljal v Združene države. Bil je do-

Ameriška bojazan, da je šarmantnega Mr. Trojanovskega zadela žalostna usoda tolikih ruskih državnikov, se je kasneje izkazala za prenapetost. Počitali so ga pač na mesto, kjer so ga najbolj potrebovali. Njegov sin se je tudi posvetil diplomaciji: leta 1954 je bil tolažnik pri Berlinski konferenci. Poleg tega so ga pogosto videvali ob strani Molotova — kot izredno sposobnega poznavalca mednarodnega razmer — kar je gotovo podedoval po svojem očetu.

Primer AGRANOVA

Jakov Savlovič Agranov je bil prvi namestnik šefa NKVD Henrika Jagode. Ko je Jagoda 1936. leta »padel«, je Agranov prevzel njegovo mesto. Poleg tega so se v njegovih rokah zbirale vse niti obveščevalne službe.

Agranova so poslali v Severno Ameriko. Potoval je z drugim imenom — kot Lev Messhie, šef sovjetske nakupovalne komisije. Amerika mu ni bila tuja, njegov stric David Agran je že leta 1906 zaradi preganjanja Judov emigriral v New York.

Kot trgovski strokovnjak je Agranov — Messhie prisostve-

SOVJETSKA ZAPORNA HIERARHIJA

Med petindvajsetletno Stalno-vo ero je bilo v Sovjetski zvezi sedem različnih kategorij zapora. Milijon zapornikov iz različnih plasti in z različnimi politikci Sovjetske zveze ni mogla pogrešati. Pa tudi hoteli jih ni pogrešati, saj so bili precejšnja delovna sila, ki si jo je lahko želela. Sedem kategorij in sedem načinov ravnanja z milijoni nesrečnežev...

Prva skupina, nekdanji Kremejski voditelji, člani Politbiroja itd., uživa precej ugodnosti. Čeprav jih ponoči večkrat zbudi obiskovalci, Mr. Agranov

— nihče ni slutil, da je Messhie njegov nečak — mu je predstavljal Harolda Ureya, Nobelovega nagradenca za izotope, poleg tega Izidorja Rabiha in Roifa Lappa, fizika. Vsi ti znanstveniki so imeli radi njegovo prijeto družbo, predvsem pa so občudovali njegovo virtuosno igranje na kitari.

Tudi v Kanadi je bil nakupovalec Messhie dobrodošel. Kaj vse mu tam niso pokazali in dobrohotno razložili!

Tu in tam se je udeležil kakšnega banketa, izleta ali čajanke. Spet in spet je srečal nove ljudi in ko se je vračal v Rusijo, je imel v beležnici zapisanih več kot dve sto naslovov svojih »prijateljev«. V Moskvi ga je kot Agranova sprejel Lavrentij Berija. Berija mu je bil naklonjen, čemur se ni čuditi, saj sta bila nekoč sodelavca v Ceki. Potem ko je Berija pregledal poročila o potovanju po Ameriki, Agranova nikoli več niso videli. »Zamorje« je opravil svoje delo...

Druga skupina so člani in kandidati Centralnega komiteja partije. Ta skupina ima svoje prostore v podprtiličju srednjega krila Velike hiše, v Velikih hišah ostalih večjih ruskih mest, pa tudi v zloglasnem moskovskem zaporu Butyrka. Kaznjen-

vanjem, »stanujejo« podnevi v najlepšem krilu moskovske »Velike hiše (na trgu Lubjanka, kjer je tudi NKVD), v vzhodnem krilu. Njihove celice imajo centralno kurjavo, posteljo, omaro, mizo in stol, lesena tla in celo ventilacijo, ki jo lahko sami regulirajo. Tudi njihova hrana je dobra, poleg tega pa dobijo kavo in čaj po želji, tobak in celo steklenico vina na teden. Od teh samic Velike hiše vodi podzemski hodnik do Kremlija, ki so ga zgradili s kanalizacijsko vred — saj se je Stalin sem ter tja celo sam potrudil, da bi jih zaslišal. Vse to pa ne pomeni nič od dejstva, da so te visoke zapornike največkrat na kratko zaslišali, obsodili na smrt in eksekutirali. Preživele so poslali v izolirana taborišča, ki so jih ti le redko preživele.

Druga skupina so člani in kandidati Centralnega komiteja partije. Ta skupina ima svoje prostore v podprtiličju srednjega krila Velike hiše, v Velikih hišah ostalih večjih ruskih mest, pa tudi v zloglasnem moskovskem zaporu Butyrka. Kaznjen-

ci ji pravijo enostavno »politi-kas«. Med preiskavo ravno so »čekajevci« prav tako kot s prvo skupino, vsaj kar se tiče hrane, pičaje in kajenja. Vendar pa kaže visoki procent na smrt obsojenih, da so mučenja v tej skupini na dnevnem redu.

Cekajevce, ki so zaslišanje prestali, pošljejo začasno v izolator — stari samostan v okrožju Novgorod, ki je zidan na tri sto metrov visoki skali in ki je v krogu treh kilometrov hermetično zaprt. Večkrat pa jih pošljejo tudi v OKB — to so tehnična taborišča — kjer dobe svoji izobrazbi primerno opravilo.

Tretja skupina so tako imenovani »solisti«, najpomembnejši predstavniki znanosti, gospodarstva in tehnike. Tudi te zaslišujejo posamezno in tudi ti imajo med preiskavo v celicah — po dva skupaj — posebne približke. Kazen je navadno že vnaprej določena: smrt z ustrelitvijo. Toda v petindvajsetih letih Stalinske diktature se je zgodilo samo dvakrat, da so smrti kazni dveh znanih special-

stov tudi izvršili. Takoj po »pomilostitvi« pride namreč tak solist v OKB, ki je na videz ravno zanj pripravljen in nanj čaka. V predvojnih letih je imela samo NKVD okoli 140 OKB; poleg vseh drugih, ki jih je uredilo vojno ministrstvo in glavna uprava arktičnih področij. Solisti s svojimi »sekundanti« — mnogokrat so bili že prej njihovi asistenti — predstavljajo tretjo stopnjo sovjetske zaporne hierarhije. Ti zaporniki se lahko posvetijo svojem poklicu v mnogo modernejših in ugodnejših pogojih kot v »vohodnem« življenju; obiskujejo lahko celo kino in gledališče — vsekakor v zaprtih, posebej za njih pripravljenih ložah — in smejo enkrat na teden in v nevtralnem prostoru sprejemati obiske svojih najbližjih. Za njihovo delo jim je na razpolago vsek tehniki, direktor, da celo minister, in ni strokovne knjige ali strokovnega časopisa, ki ga v najkrajšem času ne bi dobili. V sobah, kjer stanujeta po dva moža, imajo celo radijski sprejemniki.

Oderi skrbno prašiča in prodaj kožo

KOTEKS-U

PRIMA SLOVENSKA SVINJSKA KOŽA 200din za kg

Smrčanje glasnejše od prometnega šuma

Nemški zdravniki so dokazali, da je smrčanje lahko trikrat glasnejše kot tični hrup. Pri krepkem smrčanju kaže fonometar 60 fonov, kar bi ustrezalo n. pr. igranju godbe na pihala, kadar »ureže« živahen vojaški marš. Dalje so ugotovili, da vdihne tak človek vsakega tri sekunde 100 centimetrov zraka, torej sedemkrat toliko kot oni, ki ne smrčijo.

Sledovi antike na Krimu

Sovjetski arheolozi so na polotoku Krimu v bližini Sevastopola odkrili ostanke grškega teatra. Na tem mestu je bilo v petem stoletju grško selišče Cherson.

Svarilni aparat za delavce v predorih

Po naročilu bostonske zavarovalne družbe so ameriški znanstveniki izdelali aparat, ki svari delavce v predorih pred grozečimi plazovi in drugimi zemeljskimi spremembami. Ta naprave občutljivi stetoskop se oglašajo, položeni v vrtno odprtino, že pri šumu prvega kamna, ki mu sledi plaz. S tem je sprožena alarmna naprava in delavci imajo tako dovolj časa, da se preteči nevarnost pravočasno umaknejo.

Nenavadno potovanje lososov

V terciaru (pred približno 65 do 63 milijoni let) so dobili kontinenti svojo današnjo obliko. Med to periodo sta nastala tudi Rokavski preliv in Severno morje in od takrat se Ren ne izliva več v Atlantski ocean. S tem dejstvom pa lososi — kot je videti — ne marajo računati. Opaževalci vsakoletnih ribjih selitev so namreč ugotovili, da napravijo lososi vsako leto velik ovinek ob vzhodnoangelski obali in okoli severne Skotske, da bi si v oceanu našli novih zalog hrane. Tako sledijo poti svojih prapradednikov, ki so bili prišleli opravi tako dolga potovanja.

Glava čudne žuželke? Pilot letelca krožnika? Kubistični portret? Če ne morete uganiti, si pogledajte sliko v desnem spodnjem kotu te strani

NEIZČRPA ZEMLJA

(OBETAJO NAM JO FOSFATNI RUDNIKI)

Število prebivalcev na Zemlji je zelo naraslo, medtem ko se z obdelano površino razmeroma le malo razširila. Temu nesorazmernu se da odpraviti edino z intenzivnim obdelovanjem polja. Toda posledica takega intenzivnega obdelovanja je naglo izčrpanje prirodnih rezerv fosforne kisline, ki jo vsebuje zemlja, zato jo je treba obnavljati. Kajti fosfor je za rastlinstvo nepogrešljiv in ga do danes še niso mogli nadomestiti z nobeno drugo snovjo.

Zato je toliko pomena dejstvo, da se je svetovna produkcija prirodnih kalcijevih fosfatov po zadnji svetovni vojni podvojila: od 13 milijonov tona leta 1945 na 26 milijonov tona leta 1955. To je ogromna pomena predvsem zaradi tega, ker po vsem svetu narašča potreba po umetnih gnojilih.

OD NOZNIH ROČAJEV DO FOSFORNIH GNOJIL

Fosfor je odkril l. 1669 alkimist iz Hamburga Brandt in sicer ga je dobival iz urina na način, ki ga je hranil v popolni tajnosti. Dejstvo, da vsebuje fosforno kislino vse žive stvari, pa je bilo znanstveno ugotovljeno šele l. 1802. Do tega spoznanja je prišel švicarski agronom De Saussure, sin znamenitega fizika, čigar ime je povezano z zgodovino Mont Blanca.

Cez 25 let pa so nekateri poljedelci v Thiersu v Franciji dosegli, da se je rodovitnost njihovih njiv znatno povečala. Vzrok pa je bil čisto slučajen: po svojih poljih so potresali ostanke kosti, iz katerih so izdelovali v bližnji tovarni ročaje za nože.

Po tem dognanju so Angleži prvi ustanovili tovarno, v kateri so predelovali kosti v umetna gnojila; nakar so počasi sledile še druge države.

Velik napredek v izdelovanju umetnih gnojil, poleg tega pa še odkritja ogromnih prirodnih fosfatnih ležišč v Severni Afriki in v Združenih državah Amerike bodo nedvomno temejito spremenila poljedelsko tehniko.

HEKATOMBE MORSKIH RIB

Z izjemo fosfatov, katerih naladišča so na polotoku Kola v ZSSR in v Kanadi, ki so vulkanskega izvora, imajo videz nakopičenega

porcelana, obstajajo prirodná ležišča kalcijevih fosfatov iz neskončnih množin mrtvih rib, ki so poginile zaradi naglih sprememb v temperaturi ali v količini soli v morskih vodah.

Se nedavno se je zgodilo v območju Noveje Zemlje, kjer je morska voda še vedno zelo mrzla, da so se zmrzali prebivalci v težavnem položaju zaradi ogromnih količin mrtvih rib, ki so poginile zaradi nenadnega znižanja temperature ob spremembi Zalivskega toka. Na isti način so poginile ribe tudi v prejšnjih geoloških dobah. Iz njihovih ostanke so nastali kalcijevi fosfati, kot produkt ribjih kosti. To je proces, ki se nedvomno neprestano ponavlja. Zaradi spremembe količine soli pa poginjajo ribe zlasti v lagunskih vodah, kjer jih pokrije plast peska.

BOGASTVO, KI JE PRIHRANJENO REDKIM DEŽELAM

Ležišča kalcijevih fosfatov so raztresena po vsem svetu, tora nimajo povsod tistih kvalitet, zaradi katerih je ta rudnina tako cenjena v današnji poljedelski proizvodnji.

Taki kvalitetni kalcijevi fosfati se dobe danes predvsem v Ameriki, z bogato produkcijo zlasti na Floridi in v Tennesseeju, kjer krijejo

nad polovico potreb po kalcijevem fosfatu na svetu. Druga velika ležišča so v Severni Afriki. V Rusiji ter na pacifiškem otočju Nauru. Drugod je produkcija mnogo manjša, čeprav je ponekod kvaliteta prvovrstna, kot na primer na Javi, na otočju Riukiu, Karolinskih in Maršalskih otokih.

Fosfatni minerali vsebujejo — v različnem sorazmerju — fosforno kislino, apnenec, organske snovi, ogljikove hidrate, razne silikate, žveplo, in nekatere druge snovi, med njimi dragocene kovine kot na primer uran.

Znano je, da se fosfati ne morejo uporabljati v njihovem prvotnem stanju, marveč jih je treba predelati tako, da se morejo za rast koristne snovi spojiti z rastlinami, ali pa jih je mogoče uporabljati v druge namene; v takih primerih pa se spremeni tudi njihovo ime.

Fosfati so samo tedaj uporabni, če so topiljivi. Danes se znanost okoristi tudi z manj vrednimi fosfati, ki jih lahko na vse načine uporablja in izboljšuje.

Fosfatna gnojila povečini ne izhajajo iz prirodnih apnenčevih fosfatov, uporabljajo jih samo za 1,80% svetovne produkcije. Ostalo množino izdelujejo iz odpadkov defosforacije, iz pitijih odpadkov ter iz koristnih fosfatov.

JEAN VALBERT:

KEMIJI NAPOVEDUJEJO

ponarejevalcem bo brez milosti

Bili so časi — od tedaj še niti ni tako dolgo — ko je veljalo pravilo, da ponareditve potnega lista ali osebne legitimacije ni prestop, temveč patriotsko delo. To je bilo v času zadnje vojne...

Tajni agenti in ponarejevalci so delali z roko v roki... Prvi so skrbeli za to, da so preskrbeli osebne legitimacije in druge formulare, ki jih je uporabljal sovražnik.

Danes je seveda ponarejevalec samo zločinec. Če se pustiti ujeti, zgrmi nanj nezadržan plaz posledic.

Ta »sobra« ima v svojih vrstah precej amaterjev, toda dela nikoli ne zmanjka. Samo živiti se v vlogo uspešnega roparja, ki ima polne kepe in eno samo misel, da bi čimprej ustvaril čim večjo razdaljo med seboj in med svojimi zasledovalci. Njegova največja želja je, da bi pobegnil iz države... Zato pa seveda potrebuje dokumente. Pravih skoraj

BESEDE IZGINEJO

TODA ČRKE OSTANEJO

Napisana črka je praktično neizbrisna, ne glede na to, kaj počnemo s površino papirja.

Včasih se pripeti, da dobi ponarejevalec v roke pravo osebno legitimacijo ali potni list. Prav gotovo bo to priložnost izkoristiti, »sprav« prvotni napis in ga zamenjal z napisom svojega lastnega izdelka... jasno — izmišljenim.

Toda sredstva, ki jih uporabljajo za izpiranje, imajo le to lastnost, da črnilo pod njimi obledi, nikakor pa z njimi ne more odstraniti sledov kemičnih proizvodov, ki so pritrjeni globoko v tkivo papirja. Dovolj je, če tak dokument izpostavimo učinku ultravijoličnih žarkov... Prejšnji napis se bo spet pojavil in izginil, brž ko bo prenehal učinek teh indiskretnih žarkov.

PONAREJEVALCU SE NIKOLI NE MUDI

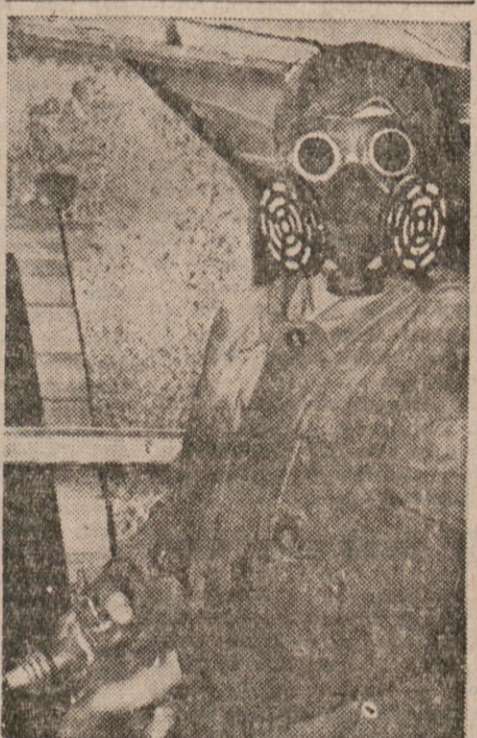
Ko je izbral črnilo, ki ga bo uporabil, in vrsto peresa, bo začel ponarejevalec pazljivo in počasi izpisovati črke. Prav ta počasnost je važno orodje v rokah strokovnjakov. Črnilo ima tako namreč mnogo več časa, da se vpije v tkivo papirja, temeljiteje kot če pišemo z normalno hitrostjo.

Mikroskopski pregled dokumenta bo takoj pokazal, kako je rokopolis pisan — počasi ali hitro.

Bitka med ponarejevalci in strokovnjaki še dolgo ne bo zaključena. Brž ko prvi začno z novo taktiko, se jim postavijo po robu nove metode preiskovanja.

Gotovo so še genialni ponarejevalci, ki jim je le s težavo priti na sled. Spominimo se samo, kako je bilo na povsem drugem področju — silkarstvu in kako težko so odkrili slaviteljske falsifikate nekega nizozemskega slikarja.

Toda to je že druga zgodba...

Niti žuželka, niti pilot niti portret, ampak... delavce, ki pri podjetju »Kristal« matira steklo s curkom kremenčevega peska. Ker lahko povzroči vdihavanje kremenčevega prahu težje poškodbe na pljučih morajo nositi vsi delavci posebne »plinske maske«, ki jih zaščiti pred nevarnostjo

Vstajenje Tutankamona

Leta 1349 pred našim štetjem. Lepega pomladnega večera je žalni sprevod zapuščal zidove Teb, mesta stotih vrat. Neskončno dolg se je vil proti reki v puščavo pokrajino. Dvanajst dvornih dostojanstvenikov, oblečenih v bele tunike je zadnjič spremljalo pokojnega faraona. Tutankamon, mladenič 19 let, je umrl brez potomcev. Za granitnim sarkofagom, ki ga je baldahin iz poslikanega lesa ščitil pred zadanji sončnimi žarki, so sledile tri krste iz čistega zlata. Za njimi je hodila kraljica, žalostna in čisto sama.

Sprevod je došel do Nila. Petje spremlja mumificiranega vladarja, ki se sedaj okrevava za svojo poslednjo vožnjo. Kljun ladje, rezljan v obliki sfinge, brezšumno orje sivozeleno vodo reke.

Soha čuva pred vzhodom v zadnjo sobo grobnice.

ljeto, zadnji pristan za faraone novega cesarstva

Pokopališče v »Dolini kraljev« je zgradil dve stoletji pred tem faraon Tutmosis, da bi bil njegov grob varen pred tatovi. V stoletjih pa so tudi v to dolino vdrli plemeniti ljudje. Samo po čudnem naključju je en grob ostal — Tutankamonov.

30 stoletij kasneje je ista pomlad sprejela velike svečene arheologe, ki so se zbrali iz vsega sveta. Tri nepoškodovane Tutankamonove krste so počasi zapustile gor — prenesli so jih v kairski muzej.

Pri vzhodu v grobnico je mož v svetli obleki nadziral moderni pogreb tebanskega faraona. Ta mož, Howard Carter je junak največjega arheološkega odkritja v Egiptu. Pravzaprav bi moral biti tišti dan ob njem še nekdo — lord Carnavon, njegov mecen in prijatelj. Toda umrl je nekaj tednov prej na posledicah komarjavega pika — govorili so, da se je Tutankamon maščeval.

Lord Carnavon je bil dedič ene najbogatejših angleških družin. Bil je vsestranski športnik in posebno vnet avtomobilski dirkač. Nekoč se

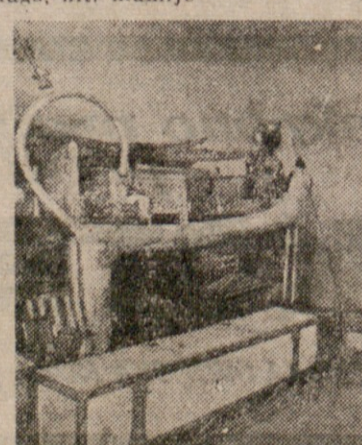
je njegov voz ponesrečil in zaradi treh zlomljenih reber je vse življenje trpel na pljučih. Zato je moral bivati pozimi daleč od angleške megle. Leta 1903 se je odpravil v Egipt, kjer ga je zgrabila nova strast — odkril je arheologijo.

Leta 1906 se je pridružil izkopavanju in se pridružil mlademu učenjaku Howardu Carterju. Leta 1917 ko so vsi učenjaki izjavili, da je končana doba odkritij v »Dolini kraljev«, se je ekipa Carnavon — Carter še z večjo vnetostjo vrgla na izkopavanja. Vsako zimo sta Carnavon in Carter brezuspešno prekopavala redke parcele pri skalah »Doline kraljev«, ki jih še niso raziskali njeni kolegi. Zaradi neuspeha sta že mislila opustiti delo. Končno sta se po dolgem oklevanju odločila, da bosta nadaljevala izkopavanja še eno zimo. V novembru 1922 je Carnavon odpotoval v Anglijo, Carter pa, ki je ostal sam, je poskušal zadnjo možnost in začel raziskovati edino mesto, kjer še niso kopali.

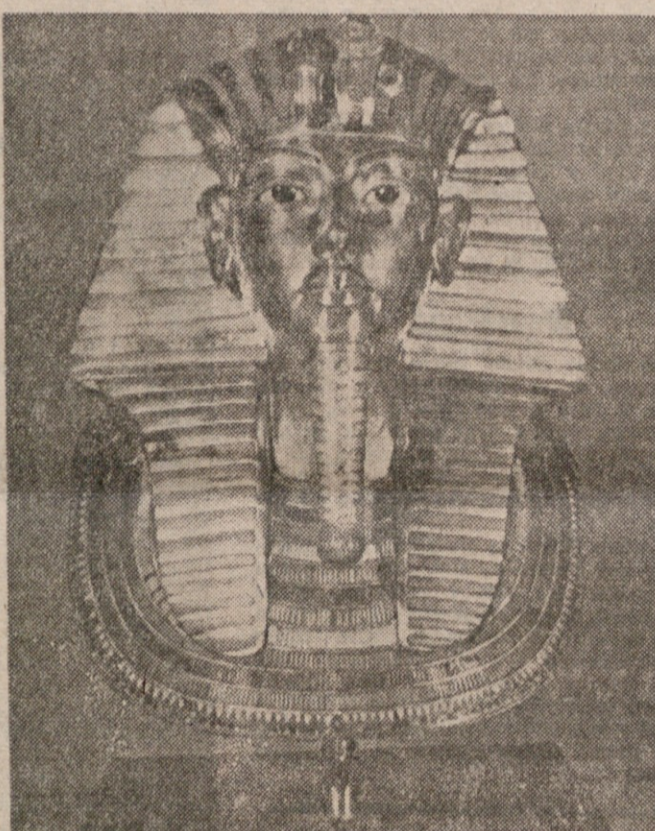
4. novembra je pod kremenčevimi bloki zavetlišča izkopal granitno stopnico. Tu je opazil tram kamnitih vrat, zaprtih in zapečatenih z anonimnim znakom »Novega carstva«. Brez dvoma: to je bil grob... Pred ozkimi vrati, ki so jih končno dosegli, je Howard Carter napravil gentlemansko odločitev: zaprl je vhod v grob in čakal povratka svojega prijatelja Carnavona. Poslal mu je brzojavko in 25. novembra sta prispela Carnavon in njegova hči. Naslednjega dne so že po nekaj centimetrih kopanja prišli do drugega pečata — Tutankamonovega.

Drugo, manj prijetno presenečenje je bilo, da so bili vidni sledovi vploma — grobnica torej le ni bila nedotaknjena. Ker pa so grob pozneje spet zaprli, je bilo jasno, da so tatove presenetili, preden so lahko izpraznili grob.

Po sedmih dneh izkopavanja so dosegli druga vrata. Tudi tu je Carter opazil nered, ki so ga nekoliko uredili uslužbenci kraljevskega pokopališča. Hitro so izkopali luknjo in v svitu električnega žarometra je zasijal v temnem grobu prestol, zlata nosilnica, glave čudnih živali in dve ogromni lesenii sohi, ki sta stali kot straža pred tretjimi vrati. Bilo je tu marsikaj in toliko, da bi napolnilo cel muzej. Vendar niti sarkofaga, niti mumije

V predsobi je bil nered — dokaz, da so v grobnico poizkušali vdreti roparji

Tutankamonova zlata maska

Mesec in pol so brzdali svojo radovednost ter pregledovali in urejali te neštivilne predmete, katerih najdba je prinesla znanosti neprecenljiva pojasnila. Se več, skoraj nepoznana doba egiptanske umetnosti se je tu manifestirala na tak način, da se je večina dosedanjih mnenj spremenila. 17. februarja je bila zakladnica izpraznjena in oba Angleža sta se lotila zadnjih vrat.

Ob dveh popoldne je začel Carter odstranjevati kamne, ki so zapirali vhod. Delo je bilo težko in mučno. Končno je napravil malo odprtino, ki jo je potrpežljivo večal. Ko je posvetil skozi njo, je ostrmel. Kar je videl, je preseglo vsa pričakovanja. Pred njegovimi očmi se je prikazala bleščeča stena. Ves omamljen, je Carter zakričal: »To je čisto zlatol Stena iz čistega zlata!«

Po eni uri naporega dela je bila odprtina dovolj velika. Carter je stopil prvi v skrivnostni prostor. Takoj je opazil, da je to, kar je imel za zid, ogromna zlata krsta, ki je brez dvoma skrivala zaklad — rakev Tutankamona. S tresočo roko je Carter odprl zapah krste. Vrata, ki se niso premaknila v tečajih že 33 stoletij, so se škripaje od-

prla. Prikazala se je druga krsta, zaprta kot prva. Carter je dvignil svojo svetilko proti ključavnici in vzkliznil: »Zmagal! Pečat je nedotaknjen!«

Cilj je bil dosežen. Končno so pričeli odpirati rakev. Pod pokrovom je zasijala pozlačena rakev v obliki Tutankamonovega telesa. Njegove sklenjene roke so objemale znamenje moči: žezlo in pahljačo z vdolano modro fajanso. Obraz je bil iz čistega zlata, oči iz vulkanske stekla in aragonita, trepalnice in veke pa iz višnjeveca.

Tutankamon, ki ga je Carter iskal 10 let, je bil končno pred njim. Bili so potrebni tedni dela, da so odvlili fine zavoje platna, zlepljenega s svetlim oljem. Končno sta se človek in mumija zazrla drug v drugega. Carter je preiskoval ta mladi obraz. Oblike so bile nežne — obraz je plemenit, mil in miren.

Kdo je bil Tutankamon? Danes najslavnejši faraon je bil v svojem času brez politične važnosti. Njegovo kratko življenje ni dopustilo, da bi napravil velike stvari. Po slikah in najdenih dokumentih si lahko zamisljamo, da je živel brezskrbno življenje v gozdiških akacij in sikhonor v kraljevskem parku. Največji umetniški tistega časa so živel ob njegovi strani, prikazovali v svojih delih njegovo otroško ljubezen z ljubko hčerko kralja Ankas-en-Amona. Po smrti tega faraona je postal Tutankamon kralj, ki je v naslednjih stoletjih ostal otroški let. Bil je še premaj, da bi upravljal kraljestvo in za oba otroka je teklo življenje kot praznik brez konca. Prišel pa je dan, ko je mladi monarh moral prevzeti svoje dolžnosti. S precejšnjim pogumom je poskušal vzpostaviti socialni in verski mir. Ljubezen je tolažila mlada zakonec v hladu strogega dvornega življenja. Toda na žalost je mlada kraljica dvakrat rodila živnega otroka. Nesreča se je vrzela v mračno tebansko palačo: kmalu nato je tudi Tutankamon umrl v starosti 19 let. Ali je bila smrtna naravna ali ne? Nismo nobeni vestni o tem. Prezgodnji konec, ravno tako ne o usodi mlade kraljice po smrti njenega soproga. Tiskano ki je vladala o njem imenu za časi kraljevanja Horhebnata, naslednika njenega moža, nam daje slutiti, da je tudi ona umrla mlada in da je njen grob ostal neznan — pod kakšno »Dolino kraljev«

Gmote bele soli se suše. Delavci v delovnih oblekah jo v vagončkih spravljajo v »mline«

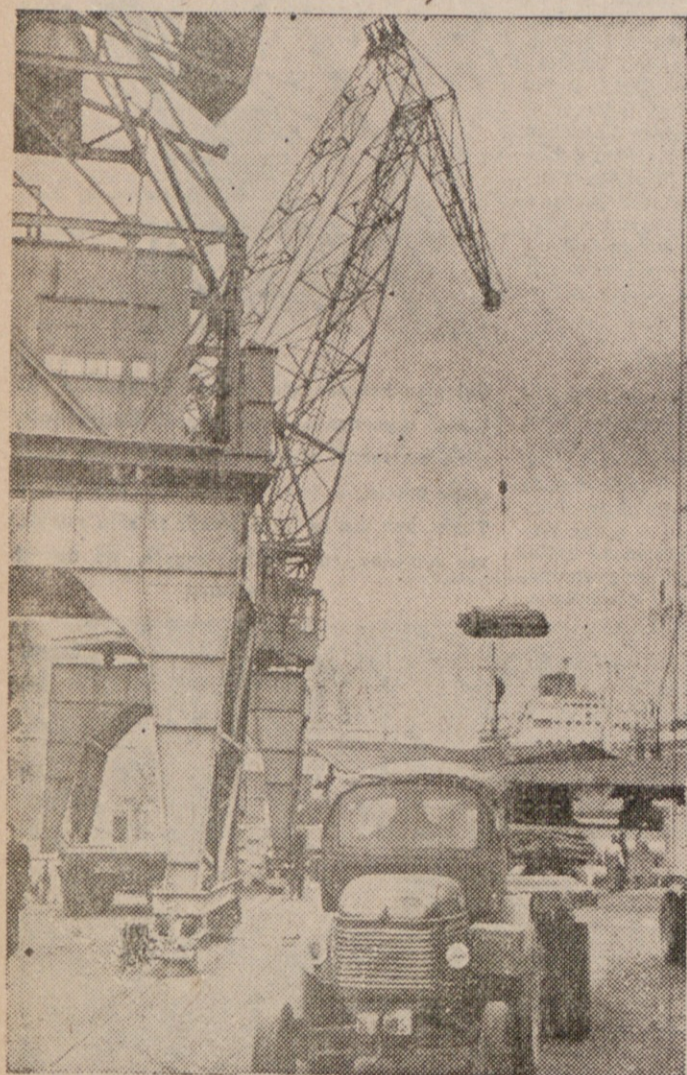
„ISKRA“

Serijska proizvodnja televizijskih sprejemnikov na pohodu

**Nova smer
v sodelovanju
industrijskih podjetij —
Most med potrošniki
in proizvajalci**

Telekomunikacije

in Elektroizvedbe na Reki, v največjem jugoslovanskem pristanišču

V reškem pristanišču

V Matuljah, postaji pred Reko, se je vlak za hip ustavil, potem pa spet pognal navzdol proti morju. Ob oknu se je bliskovito zvrstila v dim in prah zavita galerija orjaških žerjavov, dimnikov, cistern za nafto, od dima počenih tovarnih ladjedelnih... In že so zavilile zavore. Končno sem na cilju, v Reki, največjem jugoslovanskem pristanišču.

Množica potnikov se je usula proti izhodu, kjer je vsak odhitel v svojo smer, moja pot pa je namenjena v prodajalno tovarne »ISKRA«, ki je bila slovesno odprta pred nekaj dne-

vi. Toda, kako je že ime tisti ulici?

Na prvem vpadu sem povprašal miličnika za naslov. Sprva me je nekoliko začudeno gledal, potem pa se mu je zjasnilo: »Je li to tamo, gde je televizija?«

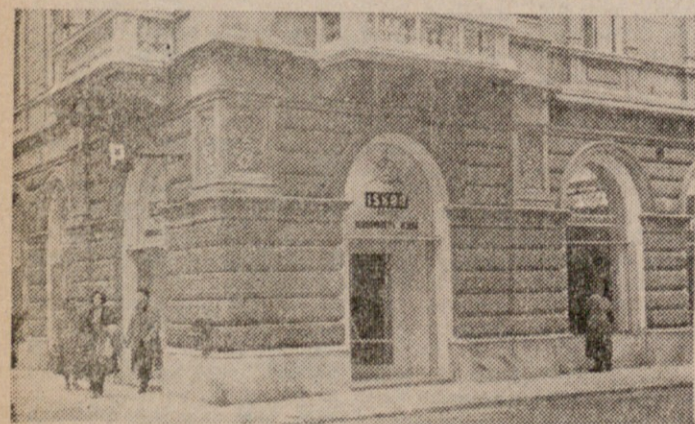
»Da, da, bo že prav. Hvala lepa!«

Torej naprej, v ulico Rade Končara.

V središču mesta so popravljali glavno ulico. Pazljivo sem se oziral na levo in desno, da ne bi zgrešil svojega cilja, ko me je nenadoma zadel v oči napis: »ISKRA« Kranj, prodavonica Rijeka.

LOKAL KOT V VELEMESTU

»Izvolite,« se je izza prodajnega pulta oglasil prijazen uslužbenec. Povedal sem mu, da bi rad govoril z inženirjem Dušanom.

Pogled na novo prodajalno

»Odmah če dočl. Samo moment pričakajte!« Sedel sem v udoben naslonjač in se začel razgledovati po prostoru. Zares, to je nov tip trgovine — prodajnega salona. Vse je moderno in lično, razen tega pa opremljeno z izbranim okusom. Skratka, lokal, ki bi lahko elegantno stal tudi v središču Zürich, Dunaja, Pariza, Milana, ali kateregakoli drugega evropskega vele mesta.

Potem je prišel inženir Dušan, moj znanec še iz gimnazijskih let pred vojno, s katerim se nisva videla polnih 17 let. Ko sem mu povedal, da bi rad kaj več videl in izvedel o novi prodajalni »ISKRE« na Reki, je takoj prevzel vlogo »sicerona«.

»Torej, tole je zvočni kinoprojektor za normalni film, oni tam pa tudi zvočni za ozki, 16-milimetrski trak. Na te izdelke smo v »ISKRI« prav posebno ponosni, čeprav imamo tudi druge, prav tako zanimive proizvode. Vse je napravljeno doma, razen leče. Po kvaliteti in v izvozu se naš projektor uspešno kosa z najboljšimi in-

neke naprave. »Tole pa je stabilizator. Ta naprava je zlasti važna, saj z njo preprečujemo sunkovito padanje ali naraščanje napetosti električnega toka.«

PRAVO RAZSTAVIŠČE

Inženir Dušan je korakal od izdelka do izdelka in mi razlagal, čemu služijo. Zares, ti prostori so pravcato razstavišče treh slovenskih podjetij — »ISKRE«, Telekomunikacij in Inštituta za elektroizvedbe. Clovek, ki le površno pozna našo industrijo, skoraj ne bi verjel, da smo vse te komplicirane naprave razvili v domačih laboratorijih in jih danes že serijsko

izdelujejo naša podjetja. Na policah in v izložbenih oknih so bili lepo razvrščeni najraznovrstnejši izdelki prej omenjenih podjetij: 5-cevni radijski aparati tipa »Savica« in »Bistra« ter ves droben material, ki je potreben za sestavo in popravilo teh aparatov, posebni radijski sprejemniki za ladje, razne visokofrekvenčne aparature, kinoprojektorji za normalni in ozki film, telefonski aparati raznih vrst, črne in slonokoščene barve, avtomatske telefonske centrale tipa od 10 do 1000 priključkov, električne ure, električni vrtni stroji, dinami za avtomobile in kolesa, starterji, vžigalne tuljave in kaj vem kako se še imenujejo vse tiste naprave, ki mi jih je razkazoval.

INDUSTRIJSKA INTERESNA SKUPNOST V SLUŽBI LJUDSTVA

Ko sem si ogledal glavni lokal in vse stranske prostore — pisarno, skladišče, laboratorij, servisno delavnico in majhno sejno sobo, kjer je bilo dovolj paše za oči, je prišla na vrsto moja beležnica. Zanimalo me je, kako so omenjena podjetja prišla na misel, da so na Reki odprla skupno prodajalno — razstavni salon.

»Kot si že sam videl, so se tu združila tri slovenska podjetja, in sicer »ISKRA« iz Kranja, Telekomunikacije in Inštitut za elektroizvedbe iz Ljubljane ter ustvarila svojo industrijsko proizvodno interesno skupnost.

Aha, že vem, kaj bi rad vprašal,« se je nasmehnil Dušan,

znižanje cen, izboljšanje kakovosti posameznih izdelkov in ustvarjanje neposrednega stika med proizvodnjo in potrošniki. Eno izmed sredstev, s katerimi se bomo skušali čimbolj približati tem ciljem, je tudi združenje omenjenih podjetij v tem lokalni in skupno nastopanje na domačem in tujem tržišču. Ta organizacijski ukrep bo torej koristil vsakemu podjetju posebej, predvsem pa tudi vsej naši skupnosti, družbi.

Nekoliko je pomislil, potem pa nadaljeval: »Seveda ta lokal ne bo samo prodajalna. Tu bomo imeli trgovino na drobno in na debelo, razen tega bomo opravljali tudi vso servisno službo in

Lokal je zelo moderno urejen

»zanima te, kaj je interesna skupnost in kakšen je njen namen.«

Z roko se je podrgnil po čelu. »Torej, tovarna »ISKRA«, Elektroizvedbe in Telekomunikacije so elektroindustrijska podjetja, ki so si v svoji proizvodnji zelo sorodna in se med seboj močno dopolnjujejo. Naj ti dam nazoren primer v telefoniji: če združimo proizvodnjo vseh treh podjetij, je mogoče ustvariti zvezo od telefonskega aparata preko avtomatske telefonske centrale in visokofrekvenčnih kanalov za medkrajevni promet preko avtomatske centrale na drug telefon v kakšnem drugem kraju. No, danes zasleduje vsako od teh podjetij predvsem štiri glavne cilje: povečanje medsebojne kooperacije v proizvodnji,

projektiranje, kar je bilo doslej zelo zanemarjeno. Naši strokovnjaki bodo izvrševali montažo in vsa popravila radijskih aparatov, kinoprojektorjev, telefonskih aparatov, central in sploh vseh izdelkov, ki jih proizvajajo »ISKRA«, Inštitut in Telekomunikacije. Torej, vidiš, ta prodajalna bo pravzaprav podaljšana roka komercialne vseh treh podjetij.«

»Ali mi lahko postrežeš že s kakšnimi podatki? Mislim na to, če se je že pokazal učinek te prodajalne?«

»No, za to je preteklo še premalo časa, povem ti lahko samo to, da je zanimanje ogromno in da so ljudje že prvega dne kar navali na radijske aparate. V dveh dneh smo jih prodali 200.«

VELIKE MOŽNOSTI RAZVOJA ZA POTREBE POMORSTVA

Potem me je zanimalo, kako gledajo gospodarski krogi na pobudo, ki so jo pokazala omenjena podjetja. Dušan je pokimal z glavo in zatrdil, da so vsi z veseljem pozdravili otvoritev teh lokalov. Predsednik MLO tov. Edo Jarda je ob otvoritvi prodajalne poudaril, da je Reka že dolgo čutila potrebo po takšni trgovini, predvsem po servisni službi in projektiranju, ter zelo pohvalno ocenil prizadevanje navedenih podjetij. Sicer pa to ni nič čudnega, saj si je med drugim tudi »ISKRA« na Reki ustvarila že lep sloves s svojimi solidnimi izdelki. Lani

je namreč montirala v poslopju reškega MLO hišno centralo s 100 priključki, 10 poštnimi linijami ter 5 sekretarskimi garniturami. Pa tudi ostali so pokazali veliko zanimanje, predvsem tov. Kesič, direktor Jugoslovanske linijske plovbe. Inštitut za elektroizvedbe namreč že izdeluje posebne radijske sprejemnike, s katerimi bi lahko opremlili naše ladje, pripravila pa tudi radijske oddajnike za velike oceanske ladje. Direktor Kesič je pripravljen dati na razpolago eno ali več oceanskih ladij, na katerih bi naši strokovnjaki lahko delali poizkuse in se tako temeljito usposobili za opremo naših ladij z radijskimi aparaturami. Sicer pa bo bodočnost nedvomno prinesla še nove možnosti razvoja in sodelovanja s pomorskim krogi. Že danes je Reka z 2.700.000 tonami prometa letno naša najpomembnejša luka, v bodočnosti se bo še bolj razvila. Dodajmo k temu še nujno povečanje našega ladjevja, stalno naraščanje pomorskega prometa s tujino, izboljšanje železniških zvez z zaledjem, možnost vzpostavitev svobodne carinske cone v luci, nujen porast hotelskega parka, ki ga bo treba opremljati z zvočnimi aparaturami in telefonskimi centralami itd., pa vidimo, da

so ta tri slovenska podjetja, ki imajo skupno 4000 delavcev, upravičeno postavila svojo postojanko na Reki.

To so torej motivi, ki so vodili omenjena podjetja na Reko. V programu pa imajo formira-

nje še več takšnih lokalov — razstavnih salonov, in sicer v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu in Skopju. Reka je bila le zaradi specifičnega položaja, ki ga zavzema, prva uvrščena v to vrsto.

NA KONCU ŠE PRAVA TELEVIZIJA

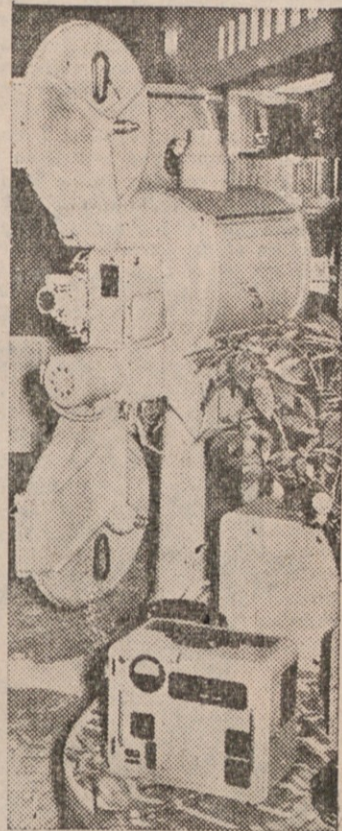
Brez šale, to ni novinarska raca! Tudi televizijski sprejemnik deluje v prodajalni »ISKRE« na Reki.

Televizija je nekakšen simbol našega stoletja, skoraj kakor atomska energija. Ne smete misliti, da je televizija važna samo za tiste tisoče gledalcev, ki doma ob aparatih sprejemajo prenose iz koncertnih dvoran, gledališč in športnih stadionov. Televizijo uporabljajo danes v industriji, tehniki, znanosti, medicini, v vojaške namene in še mnogokje. S pomočjo televizije danes denarni zavodi preverijo pristnost čeka, študenti medicine zasledujejo komplicirane kirurške operacije, oficirji generalnih štabov lahko spremljajo gibanje vojaških enot na fronti, tudi pred potapljačem gre televizijska fototelica »ogledate, kakšen je položaj v vodnih globinah. Toda o tem dovolj. Za vas bo bolj zanimivo, če vam povem, da bodo po vsej verjetnosti tudi Ljubljančani že letos gledali televizijske oddaje. Kje, kdaj, kako, od kod? Preveč vprašanj! Lahko vam zaupam le toliko, da televizijske postaje ne bomo uvozili iz inozemstva, kjer stane okoli 40 milijonov dinarjev, marveč da bo vse izdelano doma (razen elektron, ki stanejo okoli 10.000 dolarjev in jih moramo uvažati). Šest let so se strokovnjaki Inštituta za elektroizvedbe trudili in vztrajno izpopolnjevali, danes so uspehi pred nami. Seveda bi Ljubljana za zdaj dobila domačo postajo, ki bi prenašala domač program. Strokovnjaki so izračunali, da bi tak program stal 680 din na minuto.

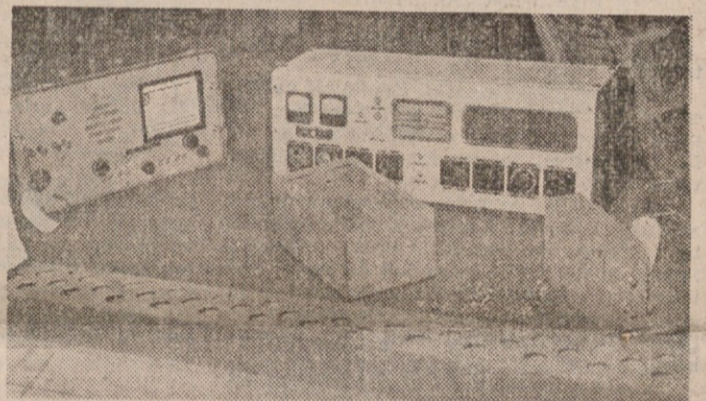
No, pa naj vas popeljem nazaj na Reko. Inštitut je poslal televizijski sprejemnik domače izdelave na Reko, na strehi stavbe so montirali anteno, jo usmerili proti Padovi, kjer je najbližja televizijska postaja, in

li, da ne bo kruha iz te moke, ker leži med Padovo in Reko gora Učka, ki naj bi ovirala tiste valove, po katerih gre televizijski prenos. Seveda je bil to za Rečane dogodek prve vrste, prava senzacija. Vsak je hotel videti televizijski prenos. Zato je vsak večer, ko se prične oddaja, pred vrati prodajalne vedno polno neuganih radovednežev.

Ob petih popoldne je tehnik vključil televizijski sprejemnik in pričel uravnati ton in sliko. Sploh je takle aparat precej zapletena zadeva. V tistem, ki sem ga videl, je nič manj kot 21 elektron in seveda še vrsta drugih kompliciranih naprav. Toda splošno mi sreča ni bila naklonjena. Nekaj časa je bila slika precej medla, kakor če ste kdaj gledali zelo star in zdrsan film. Nekateri so trdili, da je temu krivo slabo vreme in velika razdalja, drugi so valili krivdo na italijansko oddajno postajo. Meni to sicer ni šlo prav

Proizvodnja takšnega kinoprojektorja, ki jih izdeluje tovarna »ISKRA«, zahteva nad 20.000 različnih delovnih operacij

To so posebni radijski aparati za ladje, ki jih izdeluje Inštitut za elektroizvedbe

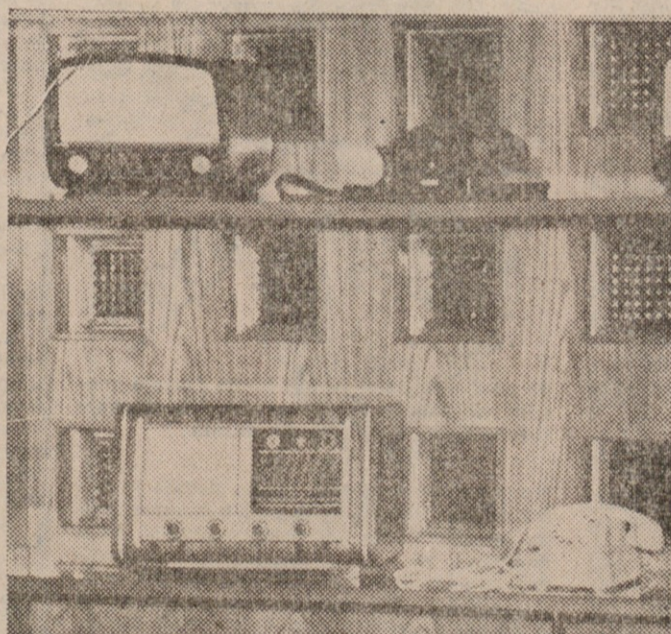
nič na živce, toliko bolj pa tehniku. Trdil se je, da bi zaradi gledalcev čimbolj izboljšal spre-

DOMOV

Potem sem se naveličal televizije in se napolnil na kratek sprehod ob pomolu. Bila je že trda tema. Do odhoda vlaka sem imel še dobro uro časa.

Zavil sem okoli vogala in se po nekaj korakih znašel ob morju. V pristanišču je bilo zasidranih več ladij, med njimi tri ali štiri oceanske. Nekatere so bile razsvetljene kot kakšni vrtiljaki na zabavišču. Veliki žerjavi so s svojimi jeklenimi rokami grabili za težke tovore ter jih z lahkoto — kot bi bili iz perja — dvigali v zrak in spuščali v globoke ladijske trebuhe. Okoli ladij so na pomolu neprestano ropotali kamionj in traktorji.

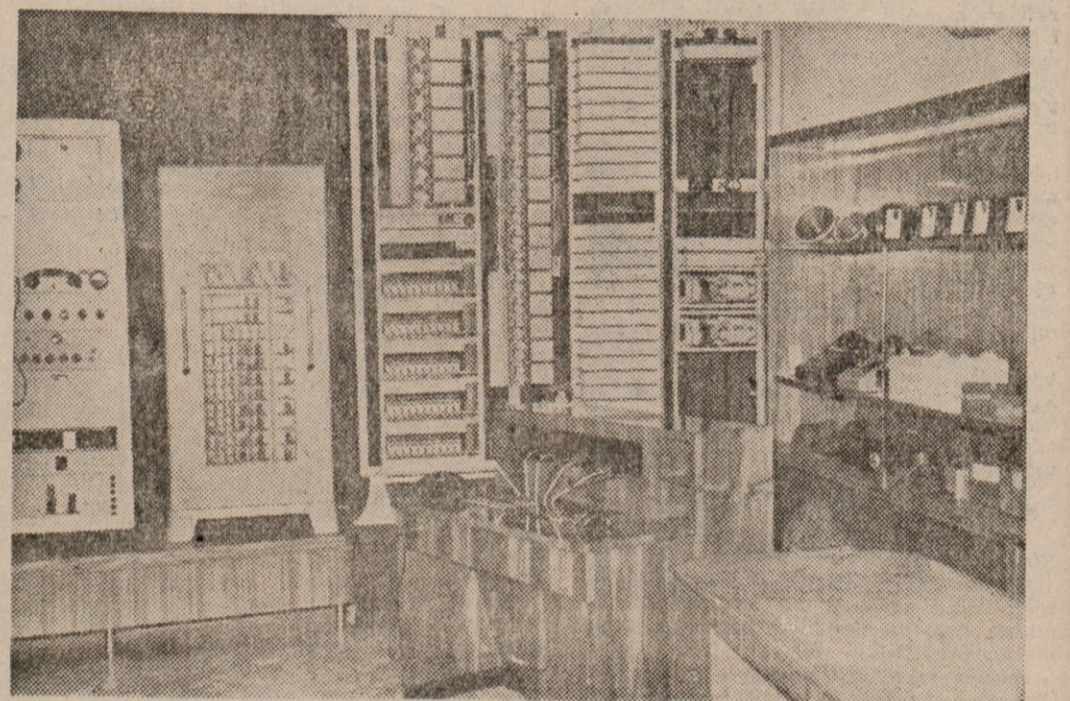
Na koncu pomola sem se obrnil in počasi zavil proti postaji. Reka je dihala s polnimi pljuči. Na ulicah in v lokalih, ki so bili razsvetljeni z neonsko lučjo, je bilo vse živo, po stranskih temnih ulicah so se izprehajali parčki. Morje, ta široka cesta, ki združuje vse kontinente sveta, pa je tiho mrmralo svojo večno pesem.

Po radijskih aparatih tipa »Savica« je veliko povpraševanja

potem pričel za poizkušnjo v sprejemniku »loviti«. Italijansko oddajo. In res so jo »ujeli«, čeprav so nekateri pesimisti trdi-

jem, kar se mu je končno tudi posrečilo. Naprava je začela delovati odlično in gledalci so uživali.

V lokalu je razstavljen tudi avtomatska telefonska centrala

V laboratoriju

PREŠERNOV DAN

Maksim Gaspari
**Prešeren
in Šmarna
gora**

(Se neobjavljena anekdota)

Ko je dr. France Prešeren stanoval v zahodnem delu Ljubljane, je med leti 1840 in 1843 večkrat zahajal tudi v gostilno »Pri Pemur« na Viču št. 52. Tam je bila tedaj sedemnajstletna natakarka Johanna Wohlmuthova. Njo sem leta 1903 naprosil, naj mi pove kaj o Prešernu in zlasti, naj mi ga opiše. Povedala mi je, da je bil to lep človek. Nosil je dolge, običajno razmršene lase, ki so bili ob temenu nekoliko belkasti, ovratnik pa je imel od las vedno zamaščen. Njegove oči so bile sivkaste, hudomušne, včasih pa otožne. Nos skoraj raven, prav malo upognjen, usta izrazita in lepo oblikovana. Po bradi in po nosu pa je bil modrikast, ker je imel zelo močno rast in se je vsak dan bril. Potem mi je Jo-

Andrej Smole
1800-1840

hanna Wohlmuthova povedala tudi naslednjo anekdoto:

»Skoraj vsak dan je Prešeren prihajal k nam na čašo vina črnokaleca. Vendar je redkokdaj sedel pri mizi, temveč je hodil po hiši sem ter tja in mi prebiral svoje pesmi. Navadno je bil dobre volje in me je zabaval z duhovitimi domisljicami. Med drugim je nekoč dejal:

»Johanna, veš, Šmarna gora je moja teta! Sem rekla: »Zakaj pa, gospod doktor?« Dejaj: »Zato, ker imam gorč strica pokopanega. V nedeljo bom svojo teto obiskal.«

Matija Čop
1797-1835

Prešernov obraz

Kakšen je bil dr. France Prešeren? Nimamo nobene slike, ki bi nastala že v času njegovega življenja in ki bi torej povsem zanesljivo kazala obličje tega velikega pesnika. Fotografije takrat še niso poznali in nobenemu slikarju se ni zdel Prešeren tako važna osebnost, da bi ga portretiral, čeprav je imel med njimi mnogo prijateljev. Slikar Goldstein, njegov prijatelj, ga je naslikal šele po smrti — po spominu. ... Njegov portret je osnova

vsem poznejšim portretom in danes ga je upodobilo že več kot 40 slovenskih umetnikov. Mnogice naslanjajo tudi na razna pripovedovanja in opise njegovih znancev, nekateri pa tudi na obraz njegove bčere ali tudi na obraz Svetine, Prešernovega sorodnika, ki mu je bil zelo podoben. Gaspari, ki je Prešerna naslikal pred 7 leti, se je naslonil prav tako na razne opise, na Goldsteina, Svetino, zlasti pa na kiparja Gangla, ki je napravil enega najboljših Prešernovih kipov. Kakšen je bil Prešeren v raznih letih starosti — vse to je treba ugotoviti. Gaspari ga je upodobil staro približno 20 let.

NOČ V AJDOVSKEM GRADCU

Kipar Ivan Zajec (1869—1952), avtor Prešernovega spomenika v Ljubljani, je ilustriral tudi marsikateri prizor iz Prešernovih poezij. Ljubljancem, ki hodite mimo Prešernovega spomenika, ste si že ogledali oba reliefa ob njegovem vnožju? Prvi je upodobitev »Ribiča«, drugi pa iz »Krstja pri Savici«.

Naša slika (na levi) je danes prvič objavljena, kipar Ivan Zajec jo je narisal okrog leta 1904, ko je pripravil osnutke za Prešernov spomenik, in predstavlja zlokobno noč v Ajdovskem gradu v Bohinju, v »trdnjavi, zidani na skali sivki. Črtomir govori poslednjim slovenskim vojščkom, vse okrog veličastnega zidovja pa preži sovražnik. Bliža se poslednji spopad. Besede njegovega govora znamo vsi na pamet, napisane so že tisočkrat in tisočkrat, uporabljali smo jih v parolah, pa nikoli niso bile obrabljene, vedno so žive, mogočne, veličastne.

»Tja bomo našli pot, kjer nje sinovi,
si prosti voljo vero in postave.
Ak pa naklonjo nam smrt bogovi,
manj strašna noč je v črne zemlje krili,
kot so pod svetlim soncem sužnji dnovi!«

Domače anekdote

OH, TE DOKLADE!

V Slovenskem narodnem gledališču že zelo dolgo razpravljajo o umetniških dokladah. Sprašujejo se, kdo bi prišel v poštev, po kakšnih vidikih bi se dodeljevale, kolike važnosti je uspeh in priljubljenost pri publiku, koliko bodo znašale itd. Ob premieri »Princeske in pastirčka«, ki se je mladi publiki priljubila, se v »skleptalnici« ali kakor se tej sobi uradno pravi, kadinici, zbirajo igralci in spet diskutirajo. Igralec Dušan Škedl brž popade Jermana:

»No, kaj bo zdaj z umetniškimi dokladami? Otroci so navdušeni.«
»Pomiri se, otroške doklade ti ne uidejo,« se odreže Jerman.

»NAJDRAŽJI PRIJATELJ«

Poznani knjigovodja Jurij Stanke in slikar Cargio se pogosto srečujeta v življenju — in takrat navadno zavijeta v najbližji pivski lokal; najteže k Slonu.

Ko sta se tako nekoč spet sestala, je Cargio s svojimi bujnimi domisljicami kaj goreče našel Stankevo mošnjo.

Na koncu je Stanke to opazil in še bolj goreče objel Carga: »Cargio, ti si res moj najdražji prijatelj!

DR. ŠERKO IN NEŽA S CVETICAMI

Pri »Kolovratu« je bila zbrana vesela družba. Med veseljaki je sedel tudi dr. Šerko. Proti podnoči se je približala muzi, kjer je sedel Šerko s tovariši, postarna ženica in ponujala cvetice.

»Oho, Neža!« je vzviknil iznenada dr. Šerko. »Kdaj si pa prišla iz Studenca?«

»Kaj me poznaš?« se je oglasila ženska, ki je bila nekaj tednov v umobolnici, končno pa so jo odslužili, ker ni bila nevarna. Zdal se je, reva zapuščena, preživetja s prodajanjem cvetic gostom po ljubljanskih gostilnah.

»Kaj bi te ne poznal, Neža!« se je zasmejal Šerko. »Ali se me ne spominjaš?«

»Zdi se mi, da sem te včasih videla tamkaj, jali No, hvala bogu, jaz sem zdaj že precej časa zunaj. Ja... kaj sem že hotela reči... Kaj pa ti, si še nori? Te niso še spustili?«

Najboljše sredstvo za čiščenje
vseh madežev iz oblok, svile
in usnja.

Zahtevajte ga v vsaki trgovini!

Ada Škerl:

„Nikdar ne morem tebi bit' nevesta“

Rad ogledujem vas cveteličine,
ljublanske, ljubeznive gospodične...
(France Prešeren)

Stara Ljubljana!... Ljubljana tisočletih mikov, lepota in čarovi Mesto nizkih hiš, v katerih so se prepletala srca, pa tudi razočaranja. Mesto, kjer Prešernu je bilo »gorje rojeno od dveh očesov čistega plamena...«
Prešernova Ljubljana...

Se šopiriš, ker si zala

Sedemindvajsetletni, ljubezniv in vsega lepega željni France Prešeren je hudomušno ogledoval brhka ljubljanska dekleta in njegovo srce je vzdričelo v čisti ljubezni do Zalike Dolenčeve, do nagajivega dekleta, ki ni vračalo pesniku svojih čustev. Morda je že takrat Prešernovo srce tiho, tičeno zazlokalo, čeprav ta neuslišana ljubezen ni zapustila v njem kdo ve kako žalostnega spomina, preje jezo in užaljenost moško samoljublje. Zalika je bila na las podobna vsem dekletom, ki jim godi, če se kar največ moških suče okrog njih, ki v vsakomer koketirajo, pa nobenega ne vzamejo zares. Kdo ve, mogoče je pa tudi mladi Prešeren le kot metulj za nekaj časa sfrtol okoli njenega krila, pa bil hkrati globoko prepričan, da Zaliko zares ljubi, da pravzaprav še skoraj živi in more brez nje. A vsaka mladost je prepolna nenehnih menjav in skoraj pozabi prvo večje ali manjše razočaranje, ter se vname v novo. Tako je čez nekaj let Prešeren obdobje, ves pretesen vzklilnil:

Prišla lepote rajske je devica!

Da, v njegovo življenje je usodno stopila hčerka edinka bogatega ljubljanskega trgovca, cvet lepote, Julija Primic. Julija, ki je neko soboto pred Veliko nočjo sedela v trnovski cerkvi, kamor je noga zanesla tudi Franceta Prešerna. Spogledala sta se, kakor se povsem nedolžno in nehoti pogleda toliko in toliko človeških bitij, pa pozablja na ta trenuten pogled in živi mirno dalje. A Prešerna je ta njen pogled spreletel kot ognjena iskra, ki je v njem razplamtela požar največje in najusodnejše ljubezni, kar jih lahko prenese ubogo človeško srce. Plavolasa, modrooka Julija prav gotovo ni bila nebržnja do postavnega, malce ironično nasmehljane pesnika, a med njima je bila preostara prelomnica, ki je nista mogla preskočiti — njuna stanovska razlika. Prešeren, kmečki sin, v očeh takratne ljubljanske malomeščanske oholosti navadno nič, ona v središču zljaj njene telesne lepote, zlasti pa pohlepa po njenem bogastvu. Tako Prešernu ni preostajalo nič drugega, kakor da je vse svoje želje, vse skrivne misli prejel v najlepše verz, kar jih imamo v naši poeziji, v večno živi Sonetni venec, ki ga je s polnim imenom po-

svetil svoji nesojeni »izvoljeni devici«, srčno ljubljani Juliji. Ljubljana se je zgražala, Julija je jokala, Prešeren je trpel, Julijin zarobenec plemeniti Scheuchenstuel pa je besnel. Nesrečni pesnik si je našel kaj bedno tolažbo v samozatrjevanju, da njegova Julija, včasih ko je sama, posedla z njegovimi verzi

Elo Justin: Primicova Julija

v naročju, da mu tudi srce v njenih malih prsih vsaj z vzdihom vrača ljubezen, ki je njega prepeljila in prevzela do brezumja. Ali je mogoče, da je ta zdravil kmečki fant smrtno prebledel, kadarkoli je le od daleč ugledal Julijo, ki je drobila ob svojem možu Scheuchenstuelu? Ali je zares mogoče, da je ure in ure opazoval njen portret, ki ga je slikal njegov prijatelj Matevž Langus? Da si je za vselej, za vselej vtisnil sleherni potezo njenega millega obraza vase in jo ljubkoval v urah neizpolnjenih hrepenenj in ljubezenskega kopnenja?

Slednjč je z bridkostjo in obupom spoznal da ga Julija ne ljubi, da ga pravzaprav nikoli ni ljubila, da ne sme gledati njenih modrih, v ljubezni do drugega sljotih oči; spoznal je, da je njegova bolezen le boleč brezup, ki ga je uničeval kot človeka, čeprav je to svoje žalostno stanje prikrival celo samemu sebi, dokler ni vzdržal več in je presunljivo, iz dna svojega razbolelega srca zaklical:

»Samó to znam, samó to vem,
da pred obličje nje ne smem,
in da ni mesta vrh zemljé,
kjer bi pozabil to gorje!«

Sedem let ga je razžirala ta strastna, a tolikanj nesrečna ljubezen in v teh sedmih letih je spoznal, da ni rojen za srečo, da zanj ni neznih ženskih prsi, ne božajočih rok, ki bi gladile njegovo utrujeno čelo, da zanj ni pravzaprav ničesar razen prevar in razočaranj in tiste bolesterne trpkosti, ki jo je položil na usta Črtomiru, ko se je kakor on odpovedal Bogomili! »Prav praviš, da ne smem jaz upat sreče, ki vedno je in bo sovražna meni...«

Sedem let ljubezni, ki je izpodkopala nje, govo vero in zaupanje do ženskega spola, sedem let upanja in zdvajanj, sedem let brezupnega, bolnega sanjarjenja in s praznoto teč bolesto napolnjeno resničnostjo...

Potem je toliko preizkušeni pesnik neke noči zapisal na beli listič:

Ti si kriva, ljubezniva deklica nevsmiljena!

Kakor se cvet vedno znova in znova obrača k soncu, tako tudi Prešeren ni mogel živeti brez svojega sonca, brez deklet. Po razočaranju nad Julijo se je zagledal v Jerico Podbojcevo, a tudi sedaj »sreče ni ranjeno našlo srce«, kajti Jerica se je s pesnikom le lahko to poigrala, pa oddala svojo roko in srce angleškemu podjetniku Davidu Molinu in tako je Prešeren spet izgubljen pestoval svojo od nikogar ljubljeno ljubezen in brez ciljno taval po Ljubljani, ki se je zdelo, da si je prav njega izbrala za svojo žrtev.

Jerice seveda ni vzljubil s tisto prvinsko

Detajl iz Langusovega portreta Primicove Julije — njene oči. O teh očeh je pel Prešeren

Trnovo, kraj nesrečnega imena; tam meni je gorje bilo rojeno od dveh očesov čistega plamena.

»Oči sem večkrat vprašal, ali smem ljubiti te; odgovora ne zvem. Od daleč gledaš, draga, me prijazno, prevzetno vihaš nos, ko mimo grem.

V nebesih nje oči jaz videt menim, kadar predznan vanje se ozrem. Aja jezna Keruba z mečem ognjenim. Da bi ne žalil je v večnem trepeti, bežim jaz revež pred pogledom njenim; noben mi žark v življenja noč ne svetl.

elementarnostjo, kakor pred njo Julijo, a vendar iskreno in jo je imel zares rad, pa mu tudi ona ni bila usojena, čeprav si je tako zelo želel toplega kotička, kjer bi ga pričakovala ljubeča žena in morda kdaj pozneje rdečelčni otroček, njegova lastna kri, njegova utešena ljubezen.

Podbojceva v zakonu ni bila srečna. Naj bo to kazni za njeno prevzetno srce do Franceta Prešerna? Naj bo to še nova bolečina v Prešernovem življenju? In ko je tako Prešeren iskal utehe v vinu po raznih ljubljanskih krčmah, je prav gotovo vsaj včasih pomislil na tista daljna leta, ko sta mu bili všeč Rezika in Pepca Božič, hčerki krčmarja iz Zidovske ulice, pa morda še na Nemko Reziko, ki mu je malce zmešala glavo, ko je bil še lahkoživ študent na Dunaju.

Slednjč...

Izmed oblakov sonce zdaj zasije

Prešeren je bil pri svojem prijatelju doktorju Crobathu srečal petnajstletno deklico, Ano Jelovskovo, ki je vsa dišala po hiši Primicovih, katerih rejenka je bila, ki je še nedavno dihala isti zrak kakor Julija, in pesnik se je zapletel z njeno mladostjo, z njeno skrajno neresnostjo v igro, v kateri je — kot vedno — propadel, čeprav sedaj ni padel iz višin na tla. V Ani je gledal predvsem žensko telo, ki je nudilo njegovi ljubezenski lakoti popolno zadostitev, dasi je bilo pri vsem tem njegovo srce prazno, strašno prazno in nesrečno. A Ana ni znala razumeti Prešerna ne kot človeka, kaj šele kot pesnika. Čeprav je za hip prisiljala sonce v njegovo življenje, ko se mu je rodil prvi otrok in kmalu za njim drugi, je bilo vendar njegovo življenje nekako brez pomena in se je morda hranilo le še od krvavečih spominov na ljubljeno Julijo, kateri je Prešeren nežno, nežno v sanjah šepetal:

»Odkrila se bo tebi onstran groba
ljubezni moje čistost in zvestoba...«

Samo nesrečna ljubezenska zgodba? Če bi bila Prešernova zgodba samo to, potem — mirno lahko rečemo, da bi ne bilo našega Prešerna. Če bi ne bil Prešeren ob vsem tem tudi glava in srce, kjer so se stikale sile in misli vse takratne napredne Evrope, če ni ob svoji ljubezni in ob svoji osebnosti nesreče ne doživljal in ne opeval tudi nesreče in muke, poleta in poguma svojega ljudstva — potem bi Prešerna že davno pozabili. Prešeren je Prešeren zato, ker je njegova muka naša muka, ker je bila njegova nesreča — nesreča nas vseh in ker vsak njegov verz in vsako njegovo čustvo zazveni tako močno, da najde odmev v vsakem slovenskem in v vsakem človeškem srcu.

Univerzalni jezik

» Sedel sem pri mizici neke kavarne v drevoredu in spokojno gledal okoli sebe; srihal sem čudno pihačo, ki sem si jo zmešal sam. Pri eni sosednjih mizic pa je bila mlada in lepa gospa, ki je očito hotela sama, samecata popiti skodelico čaja.

Tujka po videzu, je bila oblečena z elegantno preprostostjo in mimodoli so tistega temnega spomladanskega večera metali začudene poglede na njeno umerjeno in zrelo lepoto. Toda dama je gledala raztreseno okrog sebe in se ni menila za nikogar.

Ko sem jo pazljivo motril, sem opazil mladeniča, ki je imel čudovit panama slamnik. Z zgovornimi pogledi je manevriral nekajkrat okrog moje mizice in malo je manjkalo, da je ni prekučnil. Tudi mladenič je bil lep; imel je gladek obraz kakor kakšna deklica in čudovite ustnice grškega kipa. Mladenčeva naglica je pritegnila mojo pozornost. Ko je dvakrat ali trikrat zadel obme, se je nenadoma znašel pri lepi gospe. Ko je vzel pri sosednji mizici stol, je sedel in vprašal:

— Ali se dolgočasite?
— Oprostite, — je odgovorila po nemško, — Berlinčanka sem in govorim le svoj jezik.
— Torej ne govorite rusko? — je vzkliknil presenečeno mladenič, ki tudi ni znal ničesar drugega kot svojo govorico.

— Sem šele nekaj časa v Rusiji, — je rekla dama. — In nihče me tukaj ne razume.

— Nikar ne mislite, da moje namere niso pošteno... je dodal mladenič in si prizadeval, da bi razumel smisel jezika, ki je bil zanj nerazumljiv, a privlačen. — Jaz sem pravkar malce pohajkoval... Komprene? Promenand?

— Da, da, — je vzkliknila gospa. — Pred nekaj meseci sem izgubila svojega moža in sedaj — je vzdihnila še enkrat, sem sama.

— Prav gotovo veste, — je nadaljeval mladenič, da so na svetu moški, ki se jih ni mogoče zlahka otresti.

— Kako? — je vprašala Nemka.
— Ne govorim o sebi, pošten sem, da je kaj. Nekateri nesramneži pa...

— Tako žalostno je znati se v kakšnem novem kraju, kjer ne poznas nikogar, — je rekla Nemka in v oči so ji stopile solze. — Če bi imela vsaj prijatelja; šla bi k njej domov in tam bi prežejala vso noč... Toda tako ali tako je konec zelo žalosten.

Mladenič je s simpatijo poslušal gospo in potem pokazal na njeno skodelico rekoč:

— Ali si česa želite? Dovolite da plačam jaz. Gospa je pogledala skodelico.

— Da, čaj pijem. Toda mi hudega ne bo, če se ohladi. Tudi moj pokojni mož je zelo rad pil mrzli čaj.

Dvignila je svoj lepi obraz, ki ga je osenčeval sinji klobuček in je dolgo gledala luno. Mogoče je mislila: »Kako je lepa sanjava luna, povsod enaka, tukaj kot v Berlinu vedno tako blizu, draga kakor sestra... Samo možu se povsod različni in tu ni nikogar, ki bi me lahko razveselil.«

— Kako lepi ste, — je zajecjal tovariš in jo zaneseno gledal. — Ko vas opazujem, mi srce tako bije... O, če vam bi mogel s poljubni pokriti vaše lepo telo.

— Samo sebe vprašujem, — je rekla lepa gospa, — zakaj mi vzbujate tolikšno zaupljivost? Morda zato, ker ste tako obzirni in resni. To mi je všeč.

Njene hrepeneče oči so tedaj postale tako vabeče, da jo je mladenič tiho prijel za roko in jo začel božati.

— Kako čudovita ročica!

Roka je bila v resnici nenavadno lepa, nežna, bela kakor sneg; dolgi in negovani nohti so se bleščali v blagi mesečini.

— Ugajate mi, da bi ponorel, — je vzkliknil mladi mož. — In jaz... Poslušajte, recite mi... In jaz... Jaz? Ali vam vsaj malo ugajam?

Gospa je bila nekoliko začudena ob tej gorečnosti. Pogledala je sosedo, ki se je živo tolkel po prsih in prizadevaje si, da bi ga razumela je rekla:

ZALOŽBA

»SLOVENSKI POROČEVALEC«

IMA NA ZALOGI NASLEDNJE KNJIGE:

P. S. BUCK
Zmajovo seme, roman broš. 230 din

J. STEINBECK
Negotova bitka, roman broš. 200 din

J. EDGAR LEOPOLD L.
Karluzija Pletjerje in partizani broš. 290 din
vez. 395 din

I. PIRKOVIČ
Po sledovih rimske volkulje broš. 260 din

A. HIND
Razkrinkani volhni broš. 330 din

W. SAROYAN
Človeška komedija, roman broš. 120 din

IN ŠE DVE NOVOSTI:

B. FRANK
Hči, roman broš. 410 din
vez. 480 din

MEDVEDEK NEEWA,
slikanica broš. 250 din

CASOPISNO IN ZALOŽNIŠKO PODJETJE

»SLOVENSKI POROČEVALEC«

LJUBLJANA, Tomšičeva 5-II, p. p. 29

— Vi? Zakaj?... Kaj ste rekli?... Vi?... Ne nosite rokavice? O gospod... Ali sem vas užalila? Ali se torej res ni mogoče razumeti!

Mehko je prišla mladeničeva roka in jo začela božati.
— Ah, — je dejal neznanec. Torej vam ugajam. Ali me imate morda malo radi? O moja najdražja! Čeprav so bili stavki izgovorjeni po rusko, je gospa odgovorila ustrezno v nemščini.

— Zelo mi ugajate. Vzbujate mi toliko zaupanja. Toda če bi me razumeli, vam tega ne bi rekla... Všeč ste mi, zares mi vroči neznanec! Gledala ga je s tolikšno mehko-bo in nežnostjo, da sem še jaz, ki sem le opazoval prizor, čutil biti svoje srce.

Mladenič je prijel njeno roko in jo začel ognjevitno poljubljati. Gospa ga je poskušala odvrniti:

— Kaj je to? Kaj je to, moj dragi dečko? In z rahlim očitkom se je smejala. Ali ne vidite, da nas opazujejo?

— Kaj pravite? Sopro? Govorite o soprogu? Toda, odkar ste sami... Končno pa je vsaj mož prava pošast, če pušča tak zaklad sam. Kaj tak človek zasluži, da mislite nanj, da se zaradi njega vznemirjate?

Po čudnem naključju ga je dama znova razumela, čeprav sta govorila različna jezika.

— Zakaj, — je žalostno vzkliknila, — zakaj je umrl in me pustil samo na svetu in vsem tujo? Toda ne dotikajte se moje roke, dragi otrok. Ali ne vidite, da sem toliko starejša od vas. Koliko let imate? Koliko?

Mladenič ji je imel morda dvaindvajset, ona pa ne več kot štirindvajset. Čeprav je slutil, da ga dama nekaj sprašuje, je ni mogel zadovoljiti z odgovorom.

— Kaj? — je naglo vprašal. — Kako?

— Koliko let imate? Vprašujem vas, koliko let imate... S prstom je kazala na njegove prsi, potem pa je, da bi jo razumel, razširila prste.

— Jaz? Uro? Da, imam uro, vendar je še zgodaj. Pogledite! Iz čepa je potegnil uro in jo pomolil pred njo. Ona se je smeje sklonila nad številčnico in pokazala dve številki:

EVSTAHIJ ČOK:

Družinski sprehod

Na vrata je glasno potrkalo. To se pravi, nekdo je s pestjo dvakrat pošteno potokel po durih s trdim, topim predmetom. Rekel sem: Naprej, — in videl, da je to bila pest malega Marka, sina moje gospodinje.

Ležal sem v postelji in bral detektivko. Mislim, da imamo podnajemniki, ki po ves teden, sleherni dan do polnoči ne prestopimo praga svoje opremljene sobice sveto pravico, vstajati ob nedeljah nekako ob enajstih dopoldne. Gospodinja, gospa Šteblajeva, mi je pravice v resnici ni še nikoli oporekala. Dobro se razumeva, ljubezniva ženska je. Seveda, preden podnajemnika doleti nora sreča v obliki ljubeznive gospodinje, mora prej premenjati najmanj dvajset stanovanj, vsehvišne sodne odpovedi in prisilne izselitve. Moja gospodinja mi nikoli ne stika po predalih, ne bere pisem, ne šteje srajc, nogavice in oblek, niti je še nobenkrat nistem zabil, da bi zvečer na mostovžu oprezovala, ali se vračam domov sam ali v družbi mlajše zastopnice njenega spola. Če je gospe zdaj, potihem povedano, nekaj čez petinideset let, jih premore gospod Šteblaj slej ko prej deset več. Tudi z gospodom sva si dobra, četudi bolj od daleč. Vsak mesec, tako okrog prvega, mi obrazloži kar pred pragom, v desetminutnem nagovoru zapleteni politični položaj v Aziji. V Aziji se bo namreč odločila usoda sveta, boste videli, pravi in dvigne kazalec. To pomeni konec pomenka. Moram reči, ljubezniv in priščen človek. Poštenjak. Z Markom, njunim najstarejšim sinom, pa sva celo prijatelja. Osem let mu je. Sleherno nedolgo me počasti z obiskom in mi izbrnno poroča o najnovejših filmih, ki jih je videl, o športnih dogodkih minulega tedna od nogoborca do dviganja uteži doma in na tujem, o novih tipih letal, hitrejših od zvoka. Marko zvesto bere časopise in natanko ve, kje se je rodila ta in ta atomska lepota ter koliko družinskih škandalov in razporok ima že za seboj. Moram reči, Marko je zelo bistroumen deček. V znamenje prijateljstva ga večkrat postrojem z jabolki. Cigarete mu še nisem ponudil. Sicer pa je sam izjavil, da ne kadil in da ne pije.

»Zdravo,« je rekel tudi to pot Marko: »Kako ste kaj?«

»Dobro,« sem dejal. »Ja ti? Kaj je novega v šolih?«

»Nič,« je zamahnil z roko Marko. »Mimika je imela očipce in sem ostal doma ves teden. Pač pa sem hodil na tenisplac. Slabo igrabo. Nobene rutine.«

Ko je tako govoril, z rokama v žepih kratkih hlačk, je sedel okoli na stol in položil noge navzkriz na rob pisalne mize. To ni bilo nič nenavadnega. Tako delajo ameriški in vsaki oficirji, mi je nekoč razodel Marko. No, dobro.

»Lep dan bo danes,« je dejal Marko in zazehal. Potlej je spustil skozi zobe v elegantnem loku nekaj silne skozi odprto okno na solato. Moram reči, da jaz v njegovih letih takšni veščini pljuvanja nikakor nisem bil kos. Da, da, vojne dobe vsedkar pospešijo umski in telesni razvoj mladine.

»Ali boste šli popoldne na tekmo?« je Marko okrenil glavo proti meni (stola pa ne).

»Kakšno tekmo?« sem vprašal.

»Nogometno vendar.«

»Saj jaz ne hodim na tekme.«

»To je pa čudno. Jaz bi pa tako rad šel. Pa ne morem. Veste, popoldne grem na družinski sprehod.«

»Družinski, praviš? Torej greš s starši na izprehod. Ali ni tako?«

»Zal, je. Veste, takle družinski sprehod je grozno dolgočasen. Danes bosta najbrž prišla gospod Krulje in njegova stara. To je njegova žena in ji mož tako pravi. Z njima bo prišla Cica. To je hči. Cica je dosti mlajša od mene in jo moram, potem ko gremo, držati za roko, z drugo roko pa moram držati našo Mimiko. Gremo vedno na Posavje, kar po cesti. Po polju bi bilo lepše. Sprejaj gremo mi trije. Mi smo otroci. Za nami gresta mama in gospa Kruljeva, zadaj pa atek in gospod Krulje. Mama neprestano vpije na Mimiko, če jo kdaj izpustim iz roke, Kruljeva pa na Cico. Ne v lužo vpijeta. Pazi na kole-sarje! Ne drsaj s čevlji po kamenju! Cica bi rada utrgala rožo ob poti. Boš pustila pri miru! Spet si si pomazala roke, ti smrklja! Čakaj, da pridemo domov! Takoj primi Marka za roko! Meni se zdi vse skupaj zelo neumno, saj vendar nisem več otrok. Moja mama in Cicina mama neprestano govorita. Kadar nista hudi na nas sprejaj, potlej vpijeta na ateka in na gospoda Krulja zadaj, češ kaj pa zaostajata, mrhi, ali bi rada kam po svoje zavila v oštarijo. Pa ne bo nič iz tega. Kar lepo naprej! Potem se marsikaj pogovarjata o Gomizljeh. Takrat vedno rečeta: Otroci, pohitite! Mi pa nalašč hodimo počasi, samo da ju lahko poslušamo. O gospodu Gomizlju pravi moja mama, da ima samo tri srajce v predalu in da njegove hlače nikoli niso zlikane. Ves je povljal in zapackan. Gospa Kruljeva pa pravi, da gospa Gomizljeva naskrivaj pije in da svojemu možu prav ničesar ne privošči. Pač pa Gomizljevi svojo Elico, ki ima komaj šestnajst let, oblačijo kakor princeso, da bi jo čimprej oddali kakemu uglednemu in bogatemu ženinu, pa magari če bi temu ženinu bilo tudi osemdeset let. Sami itak nič nimajo. Same dolge. Včasih gredo z nami na izprehod Gomizljevi. Gospod, gospa in otroci: Peterček in Mojca. Elica gre zadaj s svojo in mojo materjo. Takrat se moja mama in gospa Gomizljeva pogovarjata samo o Kruljevih. Da so slabši od cigánov, ker nimajo nikoli pospravljeno in pometeno doma. Gospa Kruljeva sploh ne zna kuhati, gospod Krulje pa zalezuje mlada dekleta. No, jaz tega

— Glejte, deset in enajst... vi imate enaindvajset let... tako... vi, vi! Kako težko razumete!

Zasmejala se je in njen smeh je zazvenel, kot bi stresel bisere na steklo.

— Ah, — je vzkliknil mladenič, — razumem; doma morate biti med deseto in enajsto. Da, da. Toda sedaj je še zgodaj.

— Tako, je rekla gospa in udarila z rokami, ali sem uganila? Enaindvajset let? O, moj dragi otrok...

»Dragi otrok« se ji je še bolj približal in jo objel okrog ramen, šepetaje:

— Pojdite z menoj!

— Kaj vendar počenjate, dečko! Gledajo nas! Moj bog, — se je ustrašila gospa. — Spustite me!

— Ne morem, — je strastno odgovoril mladenič. Znorel bi, če bi se morala danes ločiti... Doma moraš biti ob enajstih. Pojdi z menoj, saj imava samo še dve uri.

— Se vedno jo je objemal. Gotovo jo je take stiskal, da jo je bolelo, kajti dama ga je prišla za drugo roko in slabotno šepnila:

— Za božjo voljo, najbrž se ne počutite dobro... Ne razumem niti tega, kar hočete povedati...

Mladeničeva strast pa je napravila čudež. Z izrednim naporom se je spomnil nekaj besed.

— Allons, nach Hause! K meni? Da? — je dejal in pokazal nase.

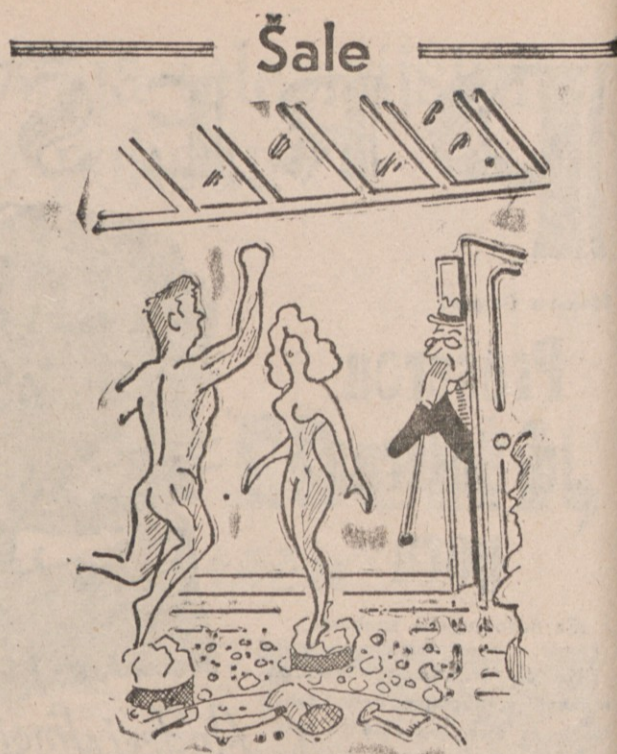
— Domov? — je vprašala gospa in se boječe smehljala.

— K vam? Dragi otrok! Toda kaj si bova pripovedovala na vašem domu? Sicer pa... Tako in tako morava iti...

Hladno postaja...

Mladi zaljubljenec je poklical natakarja, mu vrge rubelj, jo prijel pod roko ter jo spretno vodil med mizicami, ko so mu sledili občudujoči pogledi gostov.

Tisti večer je bila v drevoredu potrjena stara resnica, da v naravi obstaja jezik, ki je skupen vsem in ki je nad vsemi jeziki sveta.

»Oh, pardon!«

IZGOVOR

Matí ošteje sinčka, ker se na vratih poznajo umazani prstni odtisi.

Sinček: »Mamica, madeži gotovo niso moji. Jaz vrata vedno zapiram z nogo!«

KAKO NAJ SI DRUGAČE POMAGA

Janez ima grdo navado, da tudi omako posreblje z nožem.

France: »Z nožem vendar ne jemo omaket!«

Janez: »Pustim je pa ne, saj jo plačam!«

VSAK DAN

Zena vsa iz sebe možu: »V ponedeljek ti je dišal fižol, v torek tudi, v sredo prav tako. Danes je četrtek, pa ti kar nenadoma ne greš!«

bom jaz hodil v službo, bom imel denar vedno pri sebi. Toda kaj hočete, treba je potrpeti. Naši starši so pač še malomeščani...«

BEG IZ CELICE SMRTI

CORVIN MILES:

V celici smrti šte. 7 je vladala tišina. Obrisi železnih okenskih palic so se le slabo odražali od golih tal. Sence blazajočega se večera so vedno bolj in bolj razblinjele strme in mrzle črte mračnega prostora in širil se je prijeten, pomirjajoč somrak. Nenadoma pa je ves prostor razsvetlila neusmiljena svetloba, ki je jemala vid. Čeprav se je ta sprememba zgodila naglo in nepričakovano, je bilo videti, da ujetnik, ki je ležal iztegnjen na železni postelji, ni ničesar opazil. Paznik ga je sumljivo opazoval skozi »spijono«, v vrata celice vzdano in na vse strani gibljivo napravo, ne da bi jetnik kaj slutil o tem. Ležal je nepremično, kakor da bi bil mrtev.

Ta nevarni zločinec je bil šele nekaj dni pod njegovim nadzorstvom in v teh nekaj dneh na njem še ni opazil znakov potrnosti ali upora. Allan Carter, v zločinskem svetu znan pod imenom »Maska«, je kazal vedno največelejši obraz, pa čeprav je vedel, da bo moral v kratkem na električni stol.

Tokrat pa je kazalo, da je tega zločinca, ki je sodnike le zasmehljivo gledal in ni spregovoril niti besede, vendarle spravil bližajoči se konec iz ravnotežja; orjaski mož je doživel zlom.

Ze prejel v somraku so naredile jetnikove ostre poteze na posameznika velik vtis. Sedaj, v močni svetlobi stovesčnih žarnic, pa so te poteze, ki so bile presenetljivo podobne maski, stopile še bolj v ospredje. Glej, kaj se ujetnik ni premaknil? — Dal Brez dvoma je sedaj poskušal dvigniti gornji del telesa! Vendar je spet omahnil brez moči — je mar zbolel? Paznik je odprl vrata. Z negotovimi koraki je stopil k ujetniku. Mu je morda slabo in bi rad pil? Ali naj pošlje po zdravnika?

S slabotnim glasom je Carter spregovoril:

»Komisarja Morrisona — izpovedati... hitro!«

Kakor, da bi pomenile te besede zanj prevelik napor, je ujetnik zaprl ustnice in njegove oči so dobile tog izraz.

Komisarju hoče najbrž nekaj priznati, je šinilo pazniku v glavo. Torej možu, ki je bil spravljen za zapah najzloglasnejšega zločinca podzemlja... Naglo je zaprl za sabo vrata celice, odhitel v svojo sobo in telefoniral upravi. Komisarja seveda ni bilo več v uradu. Sele čez nekaj časa ga je priklikal v stanovanju. Presenečeno je poslušal paznikovo sporočilo in sporočilo, da bo takoj prišel.

Paznik in komisar sta stopila v celico. Torej je Carterja, ki ga je bil ujel po dolgih letih, vendarle grizla vest! Vse je kazalo, da je na koncu svojih moči.

Komisar Morrison je sedel na rob postelje. Carter je dihal le še slabotno. Z roko je pokazal proti svojemu srcu in skremžil obraz, kakor da ima velike bolečine.

»Poskusite vendar najti kakega zdravnika!« je rekel komisar pazniku.

»Ob tej uri bo zelo težko, vendar bom poskusil!« je odgovoril paznik in odšel.

»In sedaj k vam! Radi bi nekaj priznali?« se je Morrison obrnil h Carterju.

...svinčnik... v zldni omari... je le s težavo spregovoril Carter in pokazal na del pohištva, ki je visel nad njim.

Sedé je Morrison odprl omaro in dvignil glavo, da bi poiskal papir in svinčnik.

Pisana

TANČICA

18

DOSEDANJA VSEBINA

Kitty je spoznala, da se je Charlie Townsend z njo le poigral. Zdal, ko nosi v sebi plod njune ljubezni, ga je začela prezirati kot ga je prej ljubila. Njen mož Walter Fane, s katerim živi v Mei-tan-fu, je do nje sicer obziren, vendar ji še zdaleč ne posveča tiste pozornosti kot včasih. Kitty je odbila njegov predlog, naj bi v takem stanju odšla v Hong Kong in sklenila da bo še nadalje ostala v samostanu kjer vzgaja kitajške otroke.

Danes, pozno ponoči, so jo obvestili, da je Walter nevarno zbolel. Takoj so jo spremili v mesto...

»Recite nosačem, naj pohitijo!«

»Naročeno jim je, naj gredo hitro, kolikor morejo.« Oficir, ki je sedel v svoji posilnici, je prišel mimo njih in nekaj rekel Kittyin nosačem. Le-ti so hitro dvignili nosilnico, si nadeli pasove na ramena in z naglimi koraki krenili dalje.

Waddington je šel tesno za njimi. Skoraj tekli so v breg. Pred vsako nosilnico je stopal možakar s svetilko, zadaj pa je šel čuvaj z baklo. Ko so prišli v mesto, je oficir nekaj zapovedal, nosači pa so mu nekaj odgovorili. Vznemirljivo in skrivnostno so odmevali ti čudni glasovi tujega jezika v tišino noči.

Kuliji so naglo stopali v temi po vlažni in spolzki poti. Eden izmed oficirjev nosačev se je spotaknil. Kitty je zaslišala močni in jezni glas oficirja in nekakšen piskajoči odgovor nosača, potem pa je prva nosilnica spet krenila dalje.

Ulice so bile ozke in krivenečaste. Nad mestom je bila temna noč. Bilo je pravo mesto mrtvecev...

Pohitili so dalje po ozki ulici, za vogalom zavili in planili po nekakšnih stopnicah. Nosači so bili vsi zasopli; stopali so z dolgi, hitrimi koraki in niso govorili. Eden izmed njih je izvelel razcapan robec in si mimogrede obrisal s čela znoj, ki mu je kapljal v oči.

Poti so se kržale vseprek, kakor da so v nekakšnem labirintu. V senci zaprtih trgovin se je včasih zadelo, kakor da pred njimi nekaj leži; a niso vedeli, ali je to človek, ki se bo ob zori spet prebudil, ali pa je to nekdo, ki je zadel za večno.

Zdelo se je, kakor da so ozke ulice polne duhov. Ko je v tej tihi puščavi nekje iznenada zalajal pes, so se Kittyin napeti živci začeli naravnost trgati. Prav nič ni vedela, kam pravzaprav gredo. Pot se ji je zdel brezkončna. Kaj ne bi mogli hitreje dalje? Hitreje! Hitreje! Cas hiti in vsak trenutek bo morda prepozno...

Zdal so šli poleg dolgega belega zidu. Nenadoma so nosači spustili nosilnice pred velikimi dvoriščnimi vrati, poleg katerih je bila na vsaki strani stražarnica.

Waddington je naglo stopil h Kitty, ki je bila že skočila iz nosilnice. Oficir je močno udaril po vratih in nekaj zakričal.

Stranska vrata so se odprla; stopili so v veliko in štirioglo dvorišče. Pod podaljšanimi strehami so drug preko drugega ležali vojaki, zaviti v odeje in zgneteni na kupih.

Za hip so se ustavili, kajti oficir je nagovoril nekega možakarja, ki je verjetno bil narednik straže. Potem se je oficir obrnil in nekaj rekel Waddingtonu.

»Se je živ,« je Waddington tiho dejal Kitty. »Pazite, kam stopite!«

Možje s svetilkami so šli naprej čez dvorišče. Ostali so šli za njimi čez nekaj stopnic in skozi velika vrata ter stopili na drugo veliko dvorišče.

Na eni strani poslopja je bila dolga, razsvetljena soba; v njej so bile svetilke, ki so svetile skozi rizev papir in metale na rešetke v oknih čudne sence.

Tisti, ki so nosili svetilke, so popeljali Kitty in oba njena spremljevalca čez dvorišče k tej sobi. Oficir je potikal na vrata.

Takoj so jih odprli. Oficir je pogledal Kitty, potem pa se je umaknil.

Bila je dolga nizka soba; dimaste svetilke, ki so jo razsvetljevale, so jo delale zlovesče mrakobno. V njej so stali trije ali štirje ordonanci.

Ob steni pri vratih je na nekakšni slamnjači ležal pod odejo skrčen človek. Pri koncu postelje je nepremično stal oficir.

Kitty je planila in se sklonila nad slamnjačo. Na njej je z zaprtimi očmi ležal Walter; v mrčni svetlobi je bil njegov obraz blede kakor obraz mrtvaka. Ležal je grozotno nepremično.

»Walter! Walter!« je kriknila Kitty vsa v grozi in se pri tem dušila.

»Kje pa je?« je hotel vprašati, toda še ust ni odprl, ko se mu je s hropčim krikom pretrgal glas.

Carterjeva roka je bliskovito svignila naprej. S strašnim udarcem je udaril Morrisona po vratu in ga položil na tla.

To, kar je sledilo, je bilo delo nekaj minut. Z neverjetno naglico in spretnostjo je sleknel najprej Morrisonovo mlahavo telo, nato pa še samega sebe. Ze je ležal Morrison na postelji, oblečen v Carterjevo kaznišniško obleko. Carter ga je pokril z odejo, ga obrnil proti steni, kakor da bi spal, sam pa se je oblekel v Morrisonovo obleko. Se nekaj prijemov, da se je uredil, in postavil se je v tipično Morrisonovo držo.

Ce bi vse to gledal nepoklicani, bi moral imeti Carterja za popolnega umetnika v pretvarjanju. Kaj ni bil mojster v tej umetnosti? Kaj se ni bil pojavil vsak dan v drugih oblekah, s katero se mu je posrečilo, da se je otrešel tudi najspretnejših zasledovalcev? Kaj ni bil »Maska«?

Vse je dobro premislil. Vsak gib in vsako besedo je preštudiral. Morrisona si je izbral zaradi tega, ker je imel isto postavo kot on. Pa tudi zato, ker se je hotel maščevati!

Ko je Morrison stopil v celico, je bil popolnoma miren. Dobro je vedel, da je to najtežavnejši trenutek. Če se mu posreči posnemati Morrisona, bo dosegel vse. In kako se mu je posrečilo!

Zadovoljen se je še enkrat ozrl. Nato je pozvonil. Ko je stopil paznik v celico, se je že popolnoma vživel v Morrisonovo vlogo. Klobuk je zastiral njegov obraz in ga varoval svetlobe, ki je prihajala s stropa. Po Morrisonovem načinu je sklenil roke na hrbtu, in — čudno, kako je znal posnemati Morrisonov glas — ravnodušno rekel pazniku:

»Bil je samo napad, ki je hitro minil. Ujetnika je govorjenje utrudilo in zdaj spi. Skrbite za to, da ga po vaši zamenji ne bodo budili. Zdaj pa pojdite!«

Do glavnih vrat ga je spremljal sam paznik. Vrtar mu je odprl zadnja vrata in »Mr. Morrisonu« želel lahko noč.

Brez naglice je stopal Carter po ulici in njegovi koraki so se kmalu izgubili v vrvežu velikomestne noči. Ne daleč od tod bo kmalu srečal svoje pajdase, ki jih je bil pred nekaj dnevi obvestil z nedolžnim »družinskim pismom« o točni uri sestanka...

Zatopljen v misli se je počasi bližal dogovorjenemu kraju, od koder bo s pripravljenim avtomobilom nadaljeval beg. In res. Tamkaj je stal avto. Ravnodušno je prekoraj čisto in korakal proti avtomobilu. Zadel ga je snop močne svetlobe. »Halo, dečki!« je hotel pravkar zaklicati. »Kako sem to spjel!« — ko se je zgodilo nekaj čudnega.

Blaf! Blaf! Blaf! so prihajali iz avtomobila do Carterjevih ušes čudno znani šumi. Se preden se je zavedel njihovega pomena, je že ležal mrtev na ulici. Zadel ga je bil rafal strojne pištole.

»Prekleti! Kmalu bi bil padel v roke temu hudičevemu Morrisonu,« je zaklical moč s strojno pištole. »Na pre!« s polno brzino! Saj sem rekel, da se Carterju ne bo posrečil njegov podvig!

Walterjevo telo se je rahlo premaknilo. Nemara pa je bilo to samo senca giba; bila je tako rahla kakor sapica, ki je ne čutimo, ki pa za trenutek vendarle vzvalovi površino mirne vode.

»Walter, Walter! Spregovori!« Polagoma je odprl oči; zdelo se je, kakor da mu je potreben silen napor, da privzdigne težke trepalnice. Toda ni je pogledal, marveč je uprl svoj pogled v steno samo za nekaj prstov v stran od njenega obraza. Potem je spregovoril; njegov glas, tih in šibak, je bil nekoliko podoben nasmehu.

»Lepa reč!« je dejal. Kitty si ni upala niti dihati. Walter ni dal od sebe nobenega glasu več in se tudi ni obrnil; toda njegove temne, hladne oči (mar so zrle v kakšno skrivnost?) so nepremično strmele v belo prepleksani zid.

Kitty je vstala. Ostro je pogledala oficirja, ki je stal ob koncu postelje.

»Nekaj je treba vsekakor storiti! Kako morete stati kar tako in ničesar ne ukrenete?«

Začela je viti roke. Waddington je nekaj rekel oficirju, ki je stal pri postelji.

»Mislim, da smo storili vse, kar je bilo mogoče storiti. Skrbel je zanj polkovnik zdravnik. Izuril je ga je vaš soprog in storil je vse, kar bi storil tudi vaš mož.«

»Ali je to polkovnik zdravnik?«

»Ne, to je polkovnik Yü. Ni se niti še premaknil od postelje vašega moža.«

Kitty ga je raztreseno ošinila s pogledom. Bil je precej krepak možakar širokih ramen; zdelo se je, kakor da se v svoji uniformi počuti neprijetno.

Pogledal je na Walterja in Kitty je opazila, da ima oči zalite s solzami. Zakaj vendar joče ta možakar rumenega, ploščatega obraza? To jo je spravljalo v obup.

»Strašno je, da človek ne more ničesar storiti.«

»Vsaj ne trpi več,« je rekel Waddington.

Kitty se je spet sklonila nad svojega moža. Njegove žalostne oči so topo zrle predse. Kitty ni vedela, ali sploh še lahko vidi in sliši, kar govorijo v sobi. Nastavila je ustnice prav na Walterjevo uho.

»Walter, ali ne moremo prav ničesar storiti zate?«

Prišlo ji je na misel, da mora vendarle biti nekakšno zdravilo, ki bi lahko zaustavilo to strahotno ugašanje Walterjevega življenja. Zdal, ko so se ji oči nekako privdale mraku v sobi, je opazila, da je Walterjev obraz popolnoma upadel. Nerazumljivo je, kako se je v nekaj kratkih urah tako spremenil; nič več ni podoben človeku, marveč je videti kakor smrt...

Walter si je prizadeval, da bi nekaj rekel. Kitty se je sklonila prav nad njegova usta.

»Nikar se ne vznemirjaj! Bilo je vmes kar hudo, toda zdaj je že vse dobro.«

Kitty je počakala še trenutek; toda Walter je utihnil. Njegova nepremičnost ji je navdajala srce s tegobo. Strašno je, da leži tu tako tiho... Kot da je že pripravljen na tišino groba...

Nekdo, menda polkovnik zdravnik ali morda njegov pomočnik je stopil naprej in dal Kitty znak, naj se umakne. Nato se je sklonil nad bolnika in mu ovlažil ustnice z umazano krpo.

Kitty se je vzravnala in se vsa obupana obrnila k Waddingtonu.

»Kaj sploh ni nobenega upanja?« je zašepetala.

Waddington je odikmal.

»Kako dolgo utegne še živeti?«

»Tega ne more nihče reči. Morda še kako uro.«

Kittyin pogled je preletel bedno sobo in se za hip ustavil na krepki postavi polkovnika Yüja.

»Ali smem ostati trenutek sama z njim?« je vprašala.

»Samó za minuto.«

»Seveda, če to želite.«

Waddington se je približal polkovniku in mu nekaj rekel. Ta se je priklonil in s tihim glasom izrekel zapoved.

»Počakali bomo zunaj,« je rekel Waddington, ko so ostali odšli ven. »Kar pokličite nas!«

Zdal, ko je nekaj neverjetnega prešinilo njeno zavest in ji kakor nekakšna skrivnostna droga preletelo žile, zdaj ko vé, da mora Walter umreti, jo prevzema samo ena misel: da bi mu olajšala konec in mu dušo osvobodila sovraštva, ki mu jo zastuplja... Če se pomiri z njo, preden umre, bo umrl — je pomislila — pomirjen tudi sam s seboj...

Zdal ni mislila več nase, marveč samo nanj.

»Walter, rotim te, odpusti mi!« je rekla, ko se je sklonila nadenj. Bala se je, da ne bi vzdržal njenega pritiska in se ga ni hotela dotakniti. »Strašno sem obupana, ker sem ti bila prizadejala krivico. Trpko obžalujem svoje ravnanje.«

Walter ni odvrnil ničesar. Kakor da je ne sliši...

Poskusila je še enkrat. Zazdelo se ji je, kakor da je njegova duša metulj, ki mu sovraštvo onemogoča, da bi mahal s krili.

»Mož dragi!«

Njegov blede in upadli obraz je preletela senca. Bil je samo bežen gib, a učinkoval je kakor grozen krik. Nikoli mu še ni bila izrekla te besede... Morda je njegove umirajoče možgane prešinila nejasna in motna misel, da je to besedo uporabljala v svojem slovarju po navadi samo za pse, male otroke in avtomobile.

Zdal pa se je zgodilo nekaj strašnega. Kitty je začela krčiti roke in si na svo moč prizadevati, da bi se obvladala; zakaj videla je, kako sta po Walterjevih uvelih licah počasi priplozeli dve solzi.

»Oh, moj ljubi, moj najdražji, če si me kdaj koli ljubil — vem, da si me ljubil in da sem zaslužila tvoj prezir — prosim te, odpusti mi! Zdal ti ne morem več dokazati, da se kesam. Imej usmiljenje z mano! Rotim te, odpusti mi!«

Utihihla je. Gledala je Walterja in brez diha, mrzlično čakala odgovora.

Walter je poskusil govoriti. Srce je Kitty močno utripalo. Ce bi Walterja lahko kakor koli osvobodila teže grenkobe, ki je v njem, bi se s tem oddolžila za vse trpljenje, ki mu ga je bila povzročila...

Walterjeve ustnice so se zganile. Ni je pogledal, marveč je svoj pogled uprl v belo prepleksani zid. Kitty se je naglila nadenj, da bi ga bolje slišala. Zdal je Walter spregovoril čisto razločno:

»Pes je le erknil.«

Kitty je obstala tiha kot okamenela. Ni razumela njegovih besed in strmel je vanj vsa prepadena. Te besede

ne pomenijo ničesar... To je delirij! Walter ni razumel niti besedice od tega, kar mu je bila rekla.

Nemogoče je, da je človek tako nepremičen, a vendar še živi...

Upila je pogled vanj. Oči je imel zaprte. Ni vedela, ali sploh še živi. Začela se je bati.

»Walter!« je šepnila. »Walter!«

Nenadoma pa se je vzravnala. Popadel jo je silen strah. Obrnila se je in planila k vratom.

»Prosim vas, vstopite! Zdi se mi, da ne...«

Vstopili so v sobo. Mali kitajski zdravnik je stopil k postelji. V roki je imel majhno električno svetilko; prižgal jo je in pogledal Walterju v oči. Potem mu je sklopil veke in rekel nekaj po kitajsko.

Waddington je prišel Kitty okoli pasu. »Zal menim, da je mrtev,« je dejal.

Kitty je globoko vzdihnila. Iz oči ji je priteklo nekaj solz. Bila je bolj zbegana kot pa presunjena. Kitajci so stali okrog postelje nekako brez moči, kakor da ne vedo, kaj naj storijo. Waddington je molčal. Naposled so začeli Kitajci nekaj tiho govoriti med seboj.

»Dovolite, da vas spremim do doma,« je rekel Waddington. »Prenesli ga bodo tja.«

Kitty si je vsa izčrpana šla z roko preko čela. Stopila je k slamnjači in se naglila nad njo. Nežno je poljubila Walterja na usta. Ni več jokala.

»Zal mi je, da sem vam povzročila toliko skrbi.«

Ko je šla mimo oficirjev, so jo tiho po vojaško pozdravili, ona pa jim je resno pokimala z glavo. Spet so šli čez dvorišče in se vzpeli v nosilnice.

Waddington si je nažgal cigareto. Oblaček dima v zraku, to je človeško življenje...

Danilo se je že in tu in tam je kak Kitajec odpiral izložbo svoje trgovine. Na koncu mrčne vdolbine si je neka ženska pri svetlobi sveče umivala roke in obraz. V čajnici na oglu uličice je sedelo nekaj ljudi in zajtrkovalo. Siva, mrzla svetloba prebujajočega se dneva se je kot tat tihotapila skozi ozke ulice.

Moderna delikatesna trgovina -

PONOS KAMNIKA IN VSE OKOLICE

Dne 30. decembra lanskega leta je grostično podjetje »KOČNA« odprlo v Kamniku moderno, sodobno in okusno urejeno delikatesno trgovino, ki je v ponos mestu in daleč vsej okolici. V središču mesta, na glavnem trgu, kjer je tudi postajališče vseh avtobusov, so nekdanji stari, razpadajoči in zapušteni vinotoki preuredili v nov eleganten lokal, ki bi bil lahko v okras najmodernejšemu vele mestu. In kako bogato, z vsemi izbranimi dobrotami so Kamničani založili svojo novo delikateso! Prijazno in ljubezno te postrežejo z vsemi najfinejšimi delikatesami, z odlično kapljico ter izvrstno črno kavo in vse to po izredno nizkih cenah, da se je temu kar čuditi. Zato ni nič čudnega, da je trgovina vedno polna zadovoljnih gostov in da je nova delikatesa predmet, o katerem še danes govori ves Kamnik, njegova velika industrijska okolica, potniki in turisti, ki se radi poslužujejo te nove trgovine.

Vso pohvalo zasluži uprava trgov. podjetja »KOČNA« za vso iniciativo in skrb, ki jo je vložila v to novo podjetje, ki je bilo za Kamnik — kot turistični kraj — nujno potrebno.

Stopali so navzgor po vzpetini. Pol ducata kulijev je neslo krsto k misijonarjevemu grobu, na čigar mesto je bil prišel Walter.

Waddington je našel med misijonarjevimi rečmi evangelijski molitvenik; s suhim glasom in ves zmeden, kar ni bilo v njegovi navadi, je bral obredne molitve. Ko je izrekal svečane in grozne besede, je morda pri tem pomislil, da ne bo nikogar, ki bi ob njegovem grobu bral molitve, če bi tudi on postal žrtev kolere...

Spustili so krsto v grob in grobarji so začeli metati nanjo zemljo.

Polkovnik Yü, ki je stal gologlav poleg Waddingtona, si je nadel na glavo kapo, resno pozdravil Kitty, spregovoril nekaj besed z Waddingtonom in v spremstvu svojega adjutanta odšel. Kuliji, ki so radovedno opazovali krščanski pogreb, so nekaj hipov stali tam, potem pa so se počasi odmaknili in vlekli s seboj pasove za spuščanje krste v grob.

Kitty in Waddington sta počakala, da so grob zasuli, potem pa sta na gomilo, ki je dišala po sveži zemlji, položila venec iz dalj, ki so ga bile poslane nune. Kitty ni jokala; toda ko je na krsto padla prva gruda prsti, je začutila v svojem srcu silno bolečino.

Opazila je, da bi Waddington rad odšel in da čaka nanjo.

»Ali se vam mudi?« ga je vprašala. »Ne želim se še vrniti domov.«

»Ničesar nimam početi. Na razpolago sem vam.«

Počasi sta stopala po poti, dokler nista dospela na vrh hriba, kjer je stal slavolok v spomin čednosti vdovi, spomenik, ki je bil napravljen na Kitty tako globok vtis. To je bil nekakšen simbol, toda Kitty ni vedela, kakšen; tudi si ni vedela pojasniti, zakaj je bilo v tem slavoloku nekaj tako kruto ironičnega.

»Ali ne bi malo sedla? Ze celo večnost nisva bila tu.« Pred Kitty se je raztezala ravniča, vsa mirna in vedra v jutranjem soncu. »Sicer sem komaj nekaj tednov tu, vendar se mi zdi, kakor da sem tu že celo večnost.«

Waddington ni odgovoril ničesar. Kitty se je za hip prepuščala svojim mislim. Vzdihnila je.

»Ali verujete v nesmrtnost duše?« je vprašala Waddingtona.

Ni bilo videti, da bi ga bilo to vprašanje iznenadilo. »Kako pa naj bi to vedel?«

IZ PASJEGA ŽIVLJENJA

»Sramuj se, Asta! Moški obiskovalec!«

»Halo, Ketl, le pridi gor, stara dva sta v kinu!«

DOMISLICE

Negativnosti ni v človeku, vsak je sam sebi pozitiven, negativen je lahko le za druge. Genij je sam sebi pozitiven prav tako kot norec.

Ce je egoizem zadovoljstvo samega sebe, potem je pojem egoizma popolnoma nepotreben. Kdor daje in kdor jemlje, oba delata to samo v samozadovoljstvo.

Ker samota ubija, usoda genijev ni zavidičljiva.

Gibalo življenja je boj za obstanek. Po treznosti presojanja okolja, dejanj in posledice svojih dejanj se ločijo slabi in dobri ljudje.

Soditi po paragrafi je lahko, obsoditi po njih je težje. Soditi po svoji vesti je težko, obsoditi po nji pa je nečloveško.

Sreča je kot torta iz fino oblikovanega sladkorja, lahko jo gledaš, čisto lahko se je lahko dotakneš, lahko jo okusiš, toda trdno prijeti je ne smeš, sicer se ti zdrobi.

Zivljenje je kakor svetla pot utrinka, bolj kot žari, hitreje izgori. Njegova sled se gubi za njim v temo, kot preživetvo tone v preteklost. Ko pa njegova sled ugasne, ugasne tudi sam.

Samezavest, domišljavost, napuh, nadutost in ne vem kaj še, vse je v človeku. Tudi ta, ki hoče vse to v sebi skriti, tudi ta pokaže včasih svojo barvo. Včasih hoče nekdo govoriti resnico, pa laže sam sebi in drugim. Včasih pa laže samo zato, da mu drugi ne bi verjeli.

Nihče ne bi mogel lagati tako taktno in tako prepričevalno kot naš spomin.

Na drugih planetih življenje morda res sploh ni mogoče, lahko pa tudi na našem ni.

Ljudje, ki trdijo, da spijo kot dojenčki, jih po navadi nimajo.

Brez umetnega drsališča vsak trud zaman

SLIKE Z DRŽAVNEGA PRVENSTVA V HOKEJU NA LEDU

Naša prestolnica je nestrpno pričakovala začetek 8. državnega prvenstva v hokeju na ledu. Čeprav po programu ni bilo določeno, da bo turnir šestih najboljših moštev v državi v Beogradu, nismo našli drugega izhoda, kot pripraviti koveček in se odpraviti tja, kjer so imeli že 65 dni gladko ledeno ploskev. Seveda bi imeli lahko državno prvenstvo na Jesenicah, kjer je prav tako umetni led, toda ker so Jesenčani odpadli kot kandidati za državno prvenstvo in ker so računali naši funkcionarji na finančni učinek, so se morali tudi slovenski hokejisti hočeš nočeš zadovoljiti z dejstvom, da bodo na stadionu na Tašmajdanu pokazali svoje znanje in odlike.

ČE BI IMELI VSI ISTE POGOJE...

Po tekmi Ljubljana : Partizan, v kateri so Ljubljanci podlegli s tesnim rezultatom (3:5), sem se zapletel v razgovor z veterani te športne panoge, ki so že pred drugo svetovno vojno »preganjali« gumijasto ploščico po ledu tudi na drsališčih izven domovine. O tej tekmi, ki je bila pravzaprav težko pričakovani derby na letošnjem državnem prvenstvu, je povedal nekaj misli tudi dr. Gogala, sekretar Drsalne zveze Jugoslavije.

»Ljubljana je igrala za oko lep hokej, vendar premeško in premalo borbeno! Seve-

da, če govorimo o neučinkoviti lepi igri moštva, potem bi Ljubljanci zaslužili zmago, saj je beograjsko občinstvo samo, kot smo vsi videli, spontano pozdravljalo lepe zamisli in kombinacije Ljubljancev. Toda tudi hokej je ena tistih športnih panog, kjer je treba doseči gol. Kaj pomaga lepa igra do nasprotnikovih vrat, če ni gola! Partizan je maksimalno izkoristil ugodne prilike in njegova zmaga je po tej strani povsem zaslužena.

Tako torej eden vidnejših predstavnikov hokeja na ledu. Pa še poslušajmo bivšega vratarja Ljubljane in bivše Ilirije ter člana tekmovalne komisije, tovariša Francota.

»Partizan je v današnjih pogojih moštvo, ki bi moralo premagati vse svoje nasprotnike, če že ne z dvojevičnim rezultatom, pa vsaj prepričevalno. Zakaj? Torej, če ima neko moštvo takšne možnosti za trening, kot jih je imel v tej sezoni Partizan, potem ne bi smeli pred tekmovalcem govoriti o kakršnem koli derbiju, ali pa sploh vpraševati, kdo bo prvak? Po mojem mnenju bi morali govoriti samo o vrstnem redu od drugega do zadnjega mesta, ker vemo, da so vsa ostala moštva bila brez kakršnega koli pravega treninga. Vsi rezultati, ki so jih dosegli ostali tekmeči v borbi s Partizanom, so pravzaprav za vsako posamezno moštvo velik uspeh!

In še beseda tov. Toneta Pogačnika, sodnika na tem prvenstvu:

»Če bi imeli vsi iste pogoje...«

JUBILEJ NA LEDU

Ze zlepa nisem videl tako prijetno presečenih obrazov, kot pred tekmo Mladost : Ljubljana. Obe moštvi sta pred začetkom srečanja toplo in iskreno čestitali za 25-letnico aktivnega udejstvovanja v hokeju na ledu 41-letnemu ing. Tomiču od Mladosti in 38-letnemu Pavletiču, igralcu Ljubljane. Čestitali so tudi vsi vidnejši predstavniki te športne panoge, oboja jubilarja pa sta prejela praktična darila od svojih športnih kolegov. Marsikateri mlajši igralec bi se lahko od obeh veteranov prav na tem prvenstvu mnogo naučil — od vzornega športnega vedenja pa do hokejske veščine.

KAJ LAHKO PRIČAKUJEMO OD SVETOVNEGA PRVENSTVA?

V dnevih od 25. februarja do 3. marca bo v Kölnu in Zahodni Nemčiji svetovno prvenstvo, ki se ga bo udeležila tudi naša reprezentanca. Jugoslovani bodo nastopili v drugi skupini, kajti za zdaj smo kvalitetno še vse prešlabi, da bi lahko uspešno sodelovali v družbi z najboljšimi na svetu. Jugoslavija bo nastopala v skupini z Avstrijo, Belgijo, Francijo, Italijo in Zahodno Nemčijo II. O kvaliteti vseh teh moštev bi bilo danes preurajeno govoriti, vemo pa, da bo Jugoslavija morala napeti vse sile, če bo hotela doseči častno mesto v tej skupini. Vsa moštva, razen morda Italije ali delno Avstrije, so močnejša od naše reprezentance, zato bo vsaka zmaga na tem šampionatu prijetno odjeknila med našim športnim občinstvom. Za naše hokejiste bo to prva večja preizkušnja, saj se doslej še nismo udeležili večjih mednarodnih turnirjev, razen pred vojno, ko je celotno re-

prezentanco sestavljala bivša ljubljanska Ilirija na evropskem prvenstvu v Švicl. Na splošno lahko rečemo, da smo v hokeju delno le napredovali. Predvsem pa ima veliko bodočnost prav Beograd in tudi Jesenice, ker imajo tu umetna drsališča, ki so za razvoj hokeja neobhodno potrebna. Če ne bomo že v bližnji bodočnosti imeli tudi v Zagrebu in Ljubljani gladke ploskve iz umetnega ledu, potem ne bo hokej doživel tistega kvalitetnega razmaha, kot bi ga sicer doživel. Inženir Tomić je lepo dejal:

»Če bomo imeli v vseh naših večjih mestih umetna drsališča, se bomo lahko že čez pet let kosali z najboljšimi v Evropi, ker je tudi hokej tista športna igra, ki Jugoslovanom po njihovi sposobnosti ustreza.«

NEKAJ SUPERLATIVOV S PRVENSTVA

Najboljši — umetni led
Najhitrejši — prodajalec »ljute rakije«
Najsrečnejši — otroci, ki so pobirali pomoljene palice

Največji trpin — vratar Rovenske zvezde, ki se je kljub defektu na hrbtnici (od rojstva) moral 34-krat skloniti (prejel je namreč kar 34 golov)

Najpopularnejši — Aljandčič in njegova četa

Edini krivci porazov — »nesrečni« sodniki.

L. M.

ŠPORT V KRATKEM

Na Finskem so konec minulega leta izvedli statistiko o športnem gibanju prebivalstva. Izkazalo se je, da je v športnih društvih in klubih včlanjenih 800.000 Fincev in Fink, vsega 20% prebivalstva. Sta-

avstrijskih atletov ni dosegla v Švicl niti svojih normalnih uspehov. Edina lahko-atletinja, ki je doslej pokazala, da je že zrela za Melbourne, je štirinajstletna sprinterica Elfi Geist. Pripada mladinskemu B

Vsi atletski rekordi bodo šli rakom žvižgat — tako prerokujejo

Velika špekulacija

Ce bo imel — zdaj v Angliji živeči — dunajski trener Franz Stampel prav, tedaj bodo šli v prihodnjih štirih letih vsi svetovni atletski rekordi rakom žvižgat — razen enega. Stampel je namreč prepričan, da se težišče atletike — oprto na najnovjša dognanja o povečanju storitev — vse bolj in bolj nagiba tako, da je treba predesem podirati rekorde, ne pa samo premagovati nasprotnike.

Trener, čigar milijene Roger Bannister je prvi pretekel miljo v času, o katerem se nekoč niti sanjalo ni nikomur, meni, da bodo v dveh ali treh letih najhitrejši ljudje preteкли miljo v 3 minutah in 55 sekundah (to je 3 sekunde manj), kolikor je sedaj veljavni svetovni rekord. To bo tedaj že čisto nekaj vsakdanjega, v dveh letih pa bo ta rekord zdrsnil celo na 3 minute in 50 sekund.

Dalje napoveduje Stampel že kar za naslednja štiri leta tele nove rekorde:

Paavo Nurmi

Kopje 91 m, troskok 16.50 m, skok v višino nad 2.13 m, disk 60 m, kladivo 67 m, tek na 5000 m 13:46, tek na 880 yrdov 1:47 in tek na 440 yrdov z zaprekami 50 sekund. Edina rekorda, ki pred letom 1960 ali 1962 ne bosta mogla biti izboljšana, sta v teku na 100 m s časom 10.2 in v teku na 100 yrdov s časom 9.3 sekunde.

TAKO PRAVI STAMPEL:

O metu kopja. »Rekord bi moral biti že zdaj pri 90 metrih. Finska šola nas je že več let v tem vodila za nos, kajti pri tem ne gre toliko za formo metanja, kolikor za zamah z roko, kakor ga izvaja Američan Bud Held. Evropejci so začeli Helda zdaj posnemati. Njegov sedanji rekord (80.41 m) bo podrt še pred olimpijskimi igrami v Melbourneu.«

O 440 yrdih z zaprekami. »Rekord, ki ga brani Rus Jurij Lituvov z 51.3 sekunde, je eden med najslabšimi sploh. V prihodnjih dveh letih bodo tekli nekajkrat boljše od njega. Zdeli bi, da bi se Američani, tej proggi bolje zbrali.«

O 5000 m: »Kuc bo lahko še nadaljnjih pet sekund črtal od svojega dosedanjega rekorda 13:51.2. Anglež Chataway bi to lahko storil prav tako, vendar se bo v prihodnje predvsem lotil prog na eno in dve milj.«

O 1 milj: »Bannister bi bil lahko rekord potisnil še niže, vendar se bojim zanj, da v bodoče ne bo več dovolj resno treniral. Poklic ga preveč zadržuje. Če dober tekač opravi s to progo v času 4:08, mu lahko spreten trener izbiže ta čas v šestih mesecih za nadaljnjih 10 sekund navzdol. Potencialni tekači na 4 minute so Angleži Chataway, Hewson, Boyd in Wood, Američana Santee in Dwyer, Irec Milligan, Danec Nielsen in Madžar Ibaros.«

O skoku v višino: »Več Američanov in Sved Bengt Nilsson so obstali pred mejo 2.13 m. Ta ali oni jo bo v kratkem preskočili ter tako odstranili psihološko cenko, kakor je to storil Bannister z bajno mejo pri 1.91 m.«

O disku: »Do zdaj so najboljši metalci pri svojih rekordnih poskusih vedno čakali na lahek veter v hrbet. To je napak, kajti disk potrebuje prav tako kakor letalo, ki se dviguje, lahek nasprotni veter. Pustite disk jadrati in kmalu bo dosegel 60-metrsko znamko.«

O kladivu: »Zdaj vemo, da je metanje kladiva — enako kakor metanje krogle in diska — v neposrednem odnosu do dviganja uteži. Sovjeti trdo delajo v tej disciplini in se zato približujejo 64-metrski znamki. Krivonosov je bil za dobrega pol metra prekratek v Bernu. Če bodo še dalje trenirali z utežmi, bodo kmalu prispeli do 67 metrov.«

Do sedaj najboljši rekordi so O'Brienov z 16.53 m s kroglo in Harbigov z 1:46.6 v teku na 800 m. Mislim, da tudi ta dva ne za dolgo.

Takole špekulira Stampel.

Eden najimenitnejših špekulantov v atletiki je Paavo Nurmi, veliki finski tekač. Če so njegovi predniki ali nasledniki obetali preveč, je Nurmi obetel premalo. Bil je skromen, poznal je vrednost vsakega atletskega uspeha in znal izboljšati

težave. Pri tem pa je Nurmi podcenjeval svojo lastno disciplino, predvsem srednje in dolge proge, ki so bile medtem znatno izboljšane. Po drugi strani je Nurmi podcenjeval možnosti na kratkih progah. Tu je postavil fantastične meje, od katerih še ni nobena dosežena. Nurmi je napovedi so bile takšne:

	Nurmi	1954
100 m	10.1	10.2
200 m	19.8	20.2
400 m	45.4	45.8
800 m	1:44.8	1:46.6
1.000 m	2:19.6	2:19.5
1.500 m	3:43.5	3:41.8
2.000 m	5:02.5	5:07.0
3.000 m	8:07.5	7:58.0
5.000 m	13:57.5	13:51.2
10.000 m	29:35.0	28:54.2

Naši prvi šahovski turnirji

V času, ko se v Novem Sadu razvija ogorčen boj za ponosni naslov šahovskega prvaka Jugoslavije, se spominjamo skromnih začetkov, iz katerih je začel rasti naš šah po prvi svetovni vojni. Največje šahovske prireditve so bili nacionalni amaterski turnirji, ki so bili vsako leto v drugem kraju države. Na njih so se zbrali najmočnejši amaterji iz vseh krajev, vsakokratni zmagovalci pa je dobil naslov šahovskega mojstra.

Prvi nacionalni amaterski turnir je bil l. 1921 v Celju. Med 13 udeležencev je zmagal in si priboril naslov mojstra dr. Erdelji iz Sombora, ki se je kasneje preselil v Budimpešto. Za njim so se uvrstili 2. König, 3. Vl. Vuković, 4. Poljanec.

Na drugem amaterskem turnirju leta 1923 so se med 16 udeležencev kar trije znašli na prvem mestu: slovenska šahista Furlani in Kramer in prof. Čirič iz Sremskih Karlovcev. Na podlagi boljšega rezultata proti nagrajencem je bil mojstrski naslov priznan Čiriču.

Dve leti kasneje je bil tretji turnir v Sobotici. Med 18 udeležencev si je mojstrski naslov priboril domačin dr. György, sledil pa so mu 2. in 3. inž. Fajer in dr. Singer, 4. Čiril Vidmar, 5. Pirc.

Za četrti turnir v Ljubljani 1926 se je prijavilo že 24 udeležencev. Igrali so v dveh skupinah. Zmagovalca Kalabar (pred Rupnikom in Rieslom) in Rožič (pred Furlanijem in Dernovškom) sta igrala dvoboj za mojstrski naslov, ki je z 2:0 pripadel Kalabaruju.

V Karlovcu je leta 1927 na petem turnirju med 16 udeleženci zmagal Vasja Pirc pred dr. Singerjem in Bošanom. Pirc je bil prvi Slovenec, ki si je priboril naslov mojstra.

Naslednja leta so se turnirji vrstili takole, pri čemer si je vsakokratni zmagovalac priboril naslov mojstra:

Leta 1929 v Zagrebu, 16 udeležencev: 1. Adolf Vogelink, 2. Trifunović, 3. in 4. Dumit in Gabrovšek.

Leta 1930 v Petrogradu, 14 udeležencev: 1. in 2. Ozren Nedeljković in Ludvik Gabrovšek, 3. Šrajber, 4. Ačimović. Dvoboj Nedeljković : Gabrovšek 2.5:1.5.

razredu, vendar je že dosegla rekord Anđ Vančure na 100 m iz leta 1938 v času 12.1. Lep uspeh! Če ne bo imela smole, bo lahko dosegla do 1956 čas pod 12 sekundami. Toda olimpiada bo zanj vsekakor prezdaj, kajti s šestnajstimi leti še nima nihče kaj iskati na olimpiadi. Če pa bo Elfi ostala v formi, bo morda leta 1960 zaslajala kot nova zvezda na nebu lahke atletike.

Bivši evropski boksarski prvak srednje kategorije Tiberio Mitri je bil v dvoboju s svojim izizvalcem Charlesom Humezom v tretji rundi ranjen v oko in izpod obrvi je po vsem obrazu lila kri. Ko je odhajal v kabino, je srečal svojo ženo, italijansko kraljico lepote in filmsko igralko Fulvijo, s katero pa je nekaj mesecev ni skupaj živel. Samo mimogrede jo je pozdravil in stekel naprej. Fulvijo je pogled na krvavečega moža tako prevzel, da jo je iznenada obšlo hrepenenje po njem. Stekla je v kabino in mu padla okrog vratu. Pa tem intermezzu sta se Mitri in Fulvija nekaj časa pogovarjala, nato pa soglasno ugotovila, da ta boksarski dvoboj kljub Mitrijevemu porazu in krvavitvi ni bil zaman. Spet sta šla složno na skupno stanovanje.

Naši prvi šahovski turnirji

Leta 1931 v Banjaluki, 18 udeležencev: 1. Trifunović, 2. Pavlič, 3. Gabrovšek. Leta 1932 v Veliki Kikindi, 16 udeležencev: 1. Tomović, 2. in 3. Gabrovšek in Šrajber. Leta 1933 v Somboru 18 udeležencev: 1. in 2. Tot in Šrajber, 3. in 4. Milan Vidmar ml. in Rajković. Dvoboj Tot : Šrajber 3.5:2.5.

Leta 1934 v Beogradu, 16 udeležencev: 1. Šrajber, 2. Breder, 3. Sava Vuković.

Leta 1935 v Ljubljani, 22 udeležencev: 1. M. Vidmar ml., 2. Preinfalk, 3. Prek, 4. Sikošek. V tem letu je bil odigran prvi mojstrski turnir za prvenstvo države.

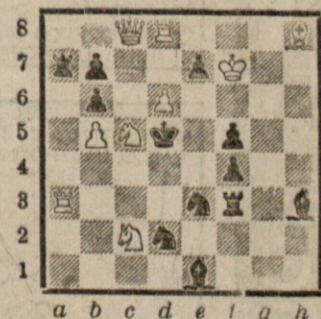
Leta 1936 v Zemunu, 24 udeležencev: 1. Matvejev, 2. Preinfalk, 3. Kindij, 4. Poljakov.

Leta 1937 v Skoplju, 15 udeležencev: 1. Preinfalk, 2. do 5. Sorli, Poljakov, Bidić in Busek.

Leta 1938 v Osijeku, 18 udeležencev: 1. do 2. Lešnik in Rabar, 3. Šubarić, 4. Šiška. Dvoboj Lešnik : Rabar v Zagrebu 2:0.

Leta 1939 je na amaterskem nacionalnem turnirju zmagal Gilgorić. Med mojstrskimi kandidati, ki so sodelovali na zveznih dvojbojskih turnirjih od 1935 do 1939 so si nekateri priborili naslov mojstra, med njimi Bröder in Sava Vuković.

PROBLEM (Ottavio Stocchi — 1932)

Beli: Kf7, Dc8, Ta3, Td8, Lh8, Sc2, Sc5, b5, d6 (9). Črni: Kd5, Ta7, Tf3, Le1, Lh3, Sd2, Se3, b6, b7, e7, f4, f5 (12). Mat v dveh potezih!

REŠITEV PROBLEMA IZ PREJŠNJE STEVILKE

1. Dd4!

Gina prvič pred kamero

Pismo iz Rima

PRI GINI LOLLOBRIGIDI

mlado ženo. Toda vse to sodi v vrsto poklicnih dolžnosti, kakršnim se filmska igralka ne more izogniti. Tokrat pa to ni bila samo dolžnost, marveč nekaj osebnih obračun z Ameriko, ki Gini izza prvega potovanja v Hollywood leta 1950 ni ostala v prijetnem spominu. Takrat jo je neizkušeno in skoraj docela ne-

niška stremeljenja. Bil je to film »Pozor, banditi!«; nato vloga v italijansko-francoski koprodukciji »Fanfan tulipan« z Gerardom Philippom in potem »Lepotice noči«, kjer na-

narju bi zaman iskali v njenem življenju senzacij ali škandalov, ki sicer skrbje za popularnost mnogih znanih filmskih igrancev. Živita v preprostem trosobnem stanovanju, kjer ni nobenega razkošja — res pa si zadnje čase pripravljata nov dom ob ruševinah starega Rima, kjer je pripravljena tudi otroška soba, čeprav so bile nedavne napovedi še nekoliko prezgodnje.

Se nekaj malega o Giniinem delovnem dnevu. Kadar snema, vstaja že ob šestih, da si pripravi obleko in obraz. Nega obraza in las, dnevni ali delovni »make up« je njena lastna skrb. Doslej namreč še nikoli ni pustila, da bi filmski maskerji eksperimentalni z njeno zunanostjo. Ker pa takale zadeva terja precej časa, si ga mora pridobiti z zgodnjim vstajanjem. Ob osmih se pelje v atelje in ostaja tam navadno ves dan, čisto pozno v noč. V urah čakanja med snemanjem študira vloge ali pa si bogati jezikovno znanje, ki ga zadnje čase vse bolj potrebuje, ko se za njeno sodelovanje poteguje tudi inozemstvo. Za lastno zabavo ji ostaja prav malo časa, mimgrede kak pomenek ali urica v kinu. Zvečer se posveča korespondenci — poštar namreč trikrat na dan prinaša kupe pism z vsega sveta — ali pa urejuje albume z izrezki iz časopisov in revij, ki jih pošilja posebnim informativnim pisarnam. Urice, ko se lahko posveča svojim skritim željam, to je risanju in slikanju, so že zelo redke.

Tako živi Gina, ki bo po zadnjih vesteh morda sodelovala tudi v našem domačem filmu »Slika neznane gospe« — takrat, je rekla, pa bo za naše bralce povedala še kaj več.

S. S.

Jugoslovanski film »Zastava« v Kairu

V eni največjih kairskih kino dvoran so konec januarja začeli prikazovati hrvaški film »Zastava«. Premiere se je udeležil predsednik vlade Gamal Abdel Naser poleg nekaterih drugih predstavnikov oblasti.

Pred dvorano visi napis, da vrtijo film »ob priložnosti povratka maršala Tita z Daljnega vzhoda, ki se bo v bližnji bodočnosti mimogrede ustavil v egiptovskih vodah«.

»Zastava« je prvi jugoslovanski film, ki ga prikazujejo v Egiptu.

»Fanfan Tulipan«

stopa že z veljavo svojega imena. Odtlej ji je bila pot v filmske ateljeje odprta. Vlogo menaženja je v tistem kritičnem času, ko so jo hoteli gmotno izrabljati na vseh koncih, prevzel njen mož — dr. Lollo, kakor ga Francozi radi hudomušno nazivajo.

Če bi menili, da je samo njena nenavadna lepota vzrok popularnosti, bi krepko pogrešili. Zdi se, da se ima zanjo zahvaliti predvsem osebnosti in načinu življenja, ki ga živi s svojim možem. Kljub slavi in de-

Film vsega življenja

Kanadski nevrolog Wilder Penfield je odkril, da je v naših možganih nekakšen film vse naše preteklosti, posnet do najmanjše potankosti. V primeri s tem možganskim filmom, kakor ga imenuje Penfield, je človeški spomin prava senca. Do tega odkritja je prišel Penfield, ko je operiral na možganih nekega padavičarja. Ko je povzročil v možganih majhen električni dražljaj, se je film začel odvijati. To se pripeti pa je ob lokalni anesteziji. Bolnik začne pripovedovati v vseh potankostih kakšen prizor iz svojega življenja. Nečesa pa kanadski nevrolog še ne zmore, tega namreč, da bi sprožil skrivnostni film človeškega spomina, kjer bi sam hotel. Če se dotakne možganov na primerem mestu z elektrodo, se dogodi, da vzbudi v njih spomin na kateri koli dogodek ali pa čas pacijentovega življenja. Penfield je dal stenografirati izjave iz pacijentovega življenja, ki jih je ta priznal za svoje, a se jih je le delno spominjal. Če se bo to odkritje dalo znanstveno uporabiti na širši osnovi, bo kmalu konec pravilice o človeški duši.

»Kruh, fantazija in ljubosumnost«

»Pod svobodnim soncem«

Nekateri bralci so nas prosili za pojasnilo o Finžgarjevem romanu »Pod svobodnim soncem«, o katerem je »Pavliha« zapisal, da je beograjsko podjetje UFUS prodalo pravice za njegovo snemanje nekemu ameriškiemu producentu. Tovarš Hojan pri »Triglav filmu« nam je dal naslednje pojasnilo:

»Triglav film je imel veseskozi namen, da bi posnel film po tem romanu. Vendar pa smo hoteli z uresničitvijo načrta še toliko počakati, dokler ne bi naši režiserji in tehniki dosegli ono stopnjo razvoja, pri kateri ne bi bilo nevarnosti za kvaliteto filma. Zal nas je UFUS medtem prehitel. Ko smo si lansko leto pri pisatelju hoteli zagotoviti pravico za snemanje, smo izvedeli, da jo je tik pred nami odkupilo beograjsko podjetje UFUS. Tako smo izgubili to priložnost in stvar je za nas izgubljena. Koliko je resnice na tem, da je UFUS prodal pravico Američanom, pa ne vemo, niti ne vemo, če in kdaj namerava UFUS začeti s snemanjem.«

ki jih bomo Filmi gledali

»CRAINQUEBILLE« — francoski film po delu Anatola Francea
Režija: Ralph Habib
Scenarij: Jean Halain
V glavnih vlogah: Yves Deniaud, Piered Mondy, Claude Winter
Distribucija: Kinema Sarajevo

Vsa dela Anatola Francea, avtorja »Crainquebilleja« (Krenkbi) so polna tople ljubezni in razumevanja za malega človeka. Tudi »Crainquebille« je eden izmed teh malih ljudi s svojimi skrbmi, ki so za druge nepomembne, njemu samemu pa življenjsko važne.

Yves Deniaud

Režiser je adaptiral delo z običajno svobodno. Film obravnava majhen prekršek Crainquebilleja — pri katerem je pravzaprav nedolžen — in vpliv sodne pravice na njegovo duševno življenje. Obdolžen, da je razžalil organa oblasti, pride Crainquebille pred sodišče. Tako sedi na zatočni klopi ves prevzet od veličastnosti sodišča in gleda, kako sodijo in strogo kaznujejo druge obtožence. Ko je na vrsti, ves razburjen in zmeden, se zelo neveseje brani. In tako je kljub izpovedi priči in odličnemu zagovoru mlade odvetnice, ki ga službeno zagovarja, obsojen na 15 dni zapora. Obsojena ni huda, toda hudo je to, da je bil obsojen po nedolžnem, Crainquebille izgublji vero v pravico, v ljudi in samega sebe ter se zato zapije. Brez sredstev, lačen in moker, se spominja zapora, ki se mu zdi zdaj toplo zaklonišče. In zato tokrat res vpije: »Dol s kletje!«, toda nihče ga ne zapre. Zdi se mu zdi, da so mu s tem naredili novo krivico.

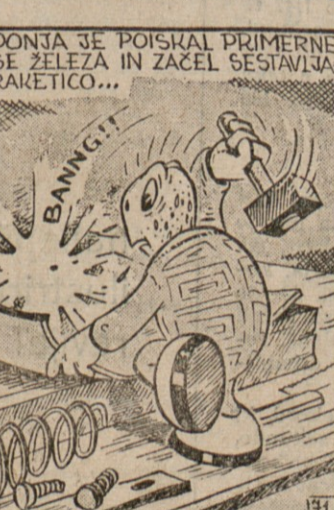
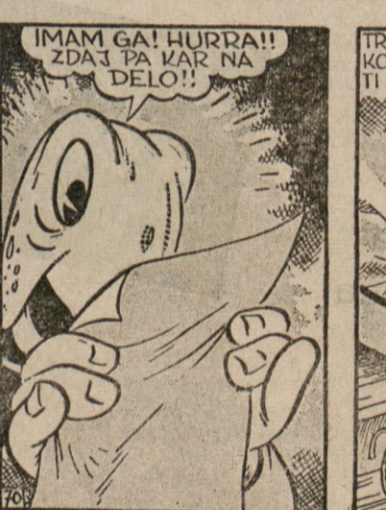
Dellikatno vlogo starčka Crainquebilleja je odigral Yves Deniaud. S svojo neposrednostjo osvaja njegov lik simpatije vseh gledalcev. Kati tema je splošno človeška in se glasi: mali človek in njegova pravica. Crainquebille pride do spoznanja, da pravica malega človeka ni, da je samo pravica vladajočih.

Paberki

Još Ferrer ima režijo in glavno vlogo v filmu »Mojilece«.

Walt Disney se pripravlja na nov podvig — filmsko predelavo Vernovega »Potovanja okoli sveta v 80 dneh«.

Fernandel študira scenarij (dobil je vlogo zornarja) za film »Notredamski zvonar« po romanu Victorja Hugoja, ki bo tako že četrti film.

patu se je muzi muster